

TARTALOMJEGYZÉK

HIRDESD AZ IGÉT!

Horváth Zoltán: Mennyei számtan..... 1

BIBLIATANULMÁNY

Durkó István: A törvény igazi értelmezése..... 4

BIBLIAI TÁJAK – EMBEREK

C. Mack Roark: Pál és a filippiek..... 8

Donald E. Cook: Annás és Kajafás..... 14

A SZOLGÁLAT ÚTJÁN

Katona László: A lelkipásztori, presbiteri és a diakónusi szolgálat különbözőségei 17

Dr. Fodorné Nagy Sarolta: Igehirdetés a posztmodern korban – szószéken és katedrán..... 18

ÖKUMENÉ

Ökumenikus Charta..... 27

ISTEN NÉPE A GYÜLEKEZETBEN

Dr. Matus István: Megtérés és megigazulás 41

TANULMÁNYI SZEMLE

Liptai Gábor: Misszió a harmadik évezredben..... 51

SAJTÓFIGYELŐ 58

TALLÓZÓ

Nagy István: Mi van az egyházban?..... 60

Baptista lelkesi szakfolyóirat

Szolgotárs

2009. második negyedév

XVIII. évfolyam

2. szám

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

1068 Budapest, Benczúr u. 31.

Telefon: 352-9993

Fax: 352-9707

E-mail: ltg952@pr.hu

<http://szolgotars.fw.hu>

A Magyarországi Baptista Egyház kiadványa

Felelős szerkesztő: *Lukács Tamás*

Felelős kiadó: *dr. Mészáros Kálmán* egyházelnök

Tördelőszerkesztő: *Lukács Tamás*

A folyóirat önköltségi áron megvásárolható
és előfizethető a Baptista Kiadónál.

Egy szám ára: 600 Ft,

egyéves előfizetési díj: 2400 Ft.

Megjelenik: negyedévente

ISSN 1218-425X

HIRDESZ AZ IGÉT!

Horváth Zoltán

Mennyei számtan

Péld 11,24–26

Bevezetés

Lelkipásztorként időnként kell hogy az anyagiakhoz való hozzáállásról, az adakozásról szólva buzdítsuk a testvéreket odaszánásra. Szólnunk kell, hiszen a kezünkben lévő Biblia, a mindennapjainkat meghatározó Szentírás *beszél* az adakozásról, így mi sem maradhatunk némák. De vajon tudunk-e tiszta lelkiismerettel szószékre állni, és hitelesen megszólalni ebben a kérdésben? Hogy állunk mi lelkipásztorok az adakozással? Mi mennyire gyakoroljuk azt, amiről prédikálunk? Az ószövetségi leírásból tudjuk, hogy a léviták – akik mások tizedéből éltek – maguk is adtak tizedet. A bibliai alap tehát adott.

Az a véleményem azonban, hogy nemcsak a Biblia, nemcsak a hitünk, nemcsak az Úr Jézus iránti szeretetünk, de a becsület is azt kívánja, hogy ebben a tekintetben is előljáró és példa legyen a gyülekezetben a lelkipásztor.

Ezekkel az igei gondolatokkal segítséget szeretnék nyújtani mindannyiunknak a bátor, javainkkal jól sáfárkodó és mások előtt is követendő magatartáshoz.

Szeretném, ha most fölfrissítenénk matematikai ismeretünket, amit az általános iskolában tanultunk, csak egy kicsit más szemszögből. Annak idején megtanultuk a négy alapműveletet, megértettük velünk, hogy a matematika egy egzakt, tehát pontosan mérhető, meghatározható tudomány, melynek szabályai mindenhol egyformán működnek és mindenhol egyformán érvényesek. Az ember bárhol is éljen a világon, a számtan változhatatlan szabályaira mindenhol számíthat. Nos, ezt a kissé földhözragadt és merev, racionális számtant bizonyos értelemben el kell felejtenuünk! Vegyünk most leckét közösen a *mennyei matematika* szabályaiból!

I. Az adakozás

A mennyei matematika fő tételei

1. A mennyei matematika 1. tétele és legfontosabb alapja, hogy aki ezt a tudományt el akarja sajátítani, annak mindenekelőtt számolnia kell Istennel, aki fölötté áll minden kiszámítható, pontosan meghatározható és mérhető igazságnak. A jó mennyei matematikus tehát mindenekelőtt hisz. Alapvető hozzáállása a *hit*. Pontosán tudja, hogy ebben a tudományban az $1+1$ az időnként 3 . A 2×2 az néha tényleg 5 , mint a régi magyar filmben. És a $2-1$ sem mindig 1 , hanem, ha a minden emberi ész fölött álló Isten akarja, akkor 3 , netán 4 . De aki nem hisz, annak nincs értelme leckéket adni. Aki már az első tételnél csődöt mond, és rossz tanuló módjára nem képes megtanulni, annak nem érdemes további leckéket adni, mert értelmetlen és értelmezhetetlen bolondság lesz számára az egész, úgy, mint az „elveszetteknek a keresztről való beszéd”. De hit nélkül marad a földhözragadottság, marad a

beszűkült, lehetőségeitől megfosztott, unalmas és szürke élet a maga kicsinyes félelmeivel, aggodalmaival. Mert „*hit nélkül lehetetlen Istennek tetszeni*”, és hit nélkül áldás sem lesz.

2. A mennyei matematika 2. tétele szerint aki osztogat, aki ajándékozik, adakozik, aki szívesen ad, nem tart vissza javakat, aki örömmel von el a magából, az bővölködni, zsírosodni, gazdagodni fog. Sajátos tudományunk képlete szerint: $X-1=X$.

3. A 3. tétel egy egyszerű egyenletben írható föl: adakozás=magvetés.

a) A jó tanuló „égi matekos” tudja, hogy az adakozás nem olyan művelet, mint a bostoni teadélután volt, amikor a derék amerikai telepések a tengerbe, azaz a pocskéba szórták az Angliából érkező teaszállítmányt. Az adakozás nem is olyan, mint az 1929-es nagy gazdasági világválság idején megélt csőd, amikor Dél-Amerika partjainál az óceánba lapátolva a halakkal etették meg az eladhatatlan kávé és gabonát. És nem is olyan hiábavaló cselekedet, mint a magyar labdarúgásba évtizedeken át belepumpált milliárdok, mely, mint egy feneketlen kút, mindet elnyelte, de értelme ma sem látszik. Sőt, mára a máltai cukrászokból, postásokból és hivatalnokokból álló alkalmi válogatott is csak edzőpartnernek tekinti legjobb labdarúgóinkat...

„Tiszteld az Urat vagyondból és egész jövedelmed legjavából!” (Péld 3,9)

Mind tiéd, amim van,
pénz, ezüst, arany, vagyon...

„Találóa profétált Ézsaiás rólátok, ti képmutatók, amint meg van írva: Ez a nép csak ajkával tisztel engem, de szíve távol van tőlem.”

(Mk 7,6)

Összeegyeztethető-e az ének szavaival?

Az Evangéliumi beszélő képek ábrájának felhasználásával

b) De az adakozás nem is olyan, mint egy jól kamatozó befektetés valamelyik magas hozamot kínáló banknál. Súlyos tévtanítás befektetésnek tekinteni az adakozást. Profitvadászatként kezelni a szent Istennek adott felajánlást a Bibliától messze idegen gondolat. A hívő nem azért ad, hogy azt kamatostul visszakapja. Nem azért, hogy a hit álarca alatt meggazdagodni akarjon. Mert akik „*meg akarnak gazdagodni, kísértésbe meg csapdába, sok esztelen és káros kívánságba esnek, amelyek az embereket pusztulásba és romlásba döntik. Mert minden rossznak gyökere a pénz szerelme, amely után sóvárogva egyesek eltévelyedtek a hittől, és sok fájdalmat okoztak önmaguknak.*” (1Tim 6,9–10)

c) Az adakozás magvetés. Isten országa a szántóföld, melybe hintem a magot. A természet rendje szerint legtöbbször terem: a vetés után aratás jön, a magvetés után kövér, zsíros kalász a jutalom. Egy zacskó vetőmagból méretes kosárnyi zöldborsó lesz. Máskor azonban aszályos év jön, vagy elver mindent a jégeső. De csak azért, hogy tanuljunk, hogy edződjünk, hogy kipróbáltuk legyünk, hogy ne szokjuk meg. De mi nem is azért vetünk, mert mindig aratni akarunk! Hanem mert jólesik az adakozás, öröm a vetés maga. Mert sokszor *maga a vetés gazdagít meg!*

Az adakozás öröme

1. A példabeszéd így fogalmaz: „*Aki mást felüldít, maga is felüldül.*” A héber szöveg szó szerint ilyesmit mond: „a bőségesen öntöző maga is elázott lesz”. Miközben másokat locsol, öntöz, itat, maga is frissül, oltja a szomját. Pénzt *adni* egy igazán rászorulóknak *túlláradó öröm*. Egyszer teológusként meglátogattam a volt munkatársaimat. Egyikük éppen akkor temette el a férjét, ott maradt özvegyen egy iskolás kislánnyal. A temetés elvitte minden anyagi tartalékát, ami amúgy sem volt bőséges. Ahogy beszélgettünk, egyre inkább éreztem, hogy nem véletlenül vagyok itt. Van valami nálam, amire ennek az asszonynak most sokkal nagyobb szüksége van. A gondolat egyre jobban foglalkoztatott és kezdett rám neheznedni. A beszélgetés végén, a búcsúzáskor odaadtam neki egy bizonyos összeget. Ilyen boldogan még nem szabadultam meg pénztől! Mintha könnyebb lettem volna, mintha terhet dobtam volna le a vállamról, olyan fölszabadító érzés volt könnyebbé lenni néhány ezer forinttal. Távoztomban nem tudtam eldönteni, hogy melyikünk volt boldogabb, ő vagy én...

2. Az adakozás akkor igazán jó lelkiünetű, ha *az ember az Úrnak ad*. A gyülekezetbe adott tizedet vagy „missziót” valójában nem a gyülekezetnek adom. A rászorulóknak, a bajbajutottaknak adott segítséget vagy adományt, azt nem is annak az embernek adom, hanem Istennek. Hálából! Ahogy az Írás mondja: „*Az Úrnak ad kölcsön, aki könyörül a nincsteleken.*” S mivel Istennek adtam, ezért nem is várok viszonzást sem a gyülekezettől, sem az emberektől, hiszen én már kaptam bőven. Csak azt adtam, amit én is átvettem: „*Haszontalan szolga vagyok, csak a kötelességemet teljesítem.*” Szeretem az Urat, ezért tisztelem vagyonom javából.

Ha így teszünk, akkor igaz lesz: „*Aki szűken vet, szűken is arat, aki pedig bőven vet, bőven is arat.*” Mert az ember azt aratja, amit vetett. Mindenben. Anyagiakban és a szeretetben is. Nem véletlenül említi ugyanebben a fejezetben a Példabeszédek könyve, hogy „*Önmagával tesz jót a szeretet embere*”. Az önmagából adott, a magából áradó visszaszáll rá. Kérdés, hogy mit adunk magunkból, mi árad belőlünk.

II. Fordított gondolkodás

Bőséges osztogatás

1. A 24. vers teljesen értelmezhetetlen a mennyei számtan tudományában járatlan fül számára. Egy fiskális szemléletű bankár, a szellemi dolgok iránt érzéketlen, a transzcendenst fölfogni képtelen „Ézsau szívű” ember számára ez olyan értelmetlen, mintha azt mondanánk, hogy holnaptól a tengerre építjük a városainkat, és a szárazon fogunk hajózni. De ebből a versből kiderül, hogy Isten országában néha mennyire fordítva működnek a dolgok. Mennyire nem a mi megszokott, poros ésjárásunk szerint történnek az események. Tényleg igaz, hogy „*meg kell változnunk értelmünk megújulásával, hogy megítélhessük, mi az Isten akarata, mi az, ami jó, ami neki tetsző és tökéletes.*” Isten országát nem a megszokott racionális matematika szabályai működtetik.

2. Ez az igevers elsősorban ma a hívő vállalkozóknak szól, mindazonáltal a hívő lelkipásztor is okulhat belőle, és tanulság lehet a számára.

Az üzenet úgy szól, hogy a vállalkozó ne tartsa vissza az alkalmazottja járandóságát, ugyanis ez súlyos bűn!

a) Egyfelől azért, mert „*Méltó a munkás a maga bérére.*” Az az ember 30 napon keresztül neki dolgozott. Azért kelt föl reggel korán, azért van távol a családjától, otthonától napi 8–10 órát, hogy a tulajdonos vállalkozásába helyezze bele tudását, tehetségét. Ezt megbecsülni kell, méltóvá vált a kialakított bérére, fizetésére.

b) Másfelől ő ebből tartja el a családját, és ha nem kapja meg idejében a fizetését, akkor a vállalkozó bűne az, hogy létbizonytalanságba taszított egy családot.

3. Az ige azonban még merészebben tovább vezet minket, és azt mondja, hogy ne csak ne tartsa vissza, hanem adja bőven a járandóságot. Ne fukarkodjon a munkás bérével! Ne csak minimálbéren tengesse a szerencsétlent, hanem azon fölüln adjon neki bőségesen! Ez az iskolában tanult matematika szabályaival nem érthető meg, mégis logikusan levezethető. Ha egy munkást anyagilag *is* megbecsülnek a munkahelyén, akkor ő is meg fogja becsülni a munkahelyet. Vigyázni fog rá, hogy sokáig ott dolgozhasson. Éppen ezért fog többet és jobban dolgozni, örömmel. Ha többet dolgozik, végső soron több bevételhez jut a vállalkozót. Így fog a befektetett összeg visszatérülni a vállalkozó számára. Teljesen igaz van a Bibliának, hogy a visszatartott összeggel tényleg nem lesz több.

A rabszolgartató társadalom valójában nem azért szűnt meg, mert a kizsákmányolók megijedtek a Spartacus-félektől, és gyorsan békét kötöttek velük, hanem azért, mert rájöttek arra, hogy ha nincs érdekeltté téve a munkás a termelésben, akkor nem fog sokat és jól dolgozni. Minek törje magát *Kunta Kinte*, ha úgylis csak verés és nyomorúságos táplálék a bére, akármennyit dolgozik. Ott fog lazítani, ahol tud.

Persze, ezek a gondolatok csak nagy vonalakban, elviekben igazak, és sajnos a gyakorlat, részleteiben nem mindig igazolja, de hosszú távon és főleg hitben megvalósítva igenis működik. A világban föllállított lelki törvényszerűségek, az erkölcsi rend és az afölött uralkodó isteni teljhatalom biztosíték erre. Ez a rend pedig így szól: „*Az Úr áldása gazdagít meg, és a gyarapodást nem lehet erőltetni.*” Az áldást pedig a bátor hit és az engedelmisség hozza el.

A spekuláció tilalma

1. A Példabeszédek könyve írójának idejében is ismert volt a spekuláció fogalma, amit a 26. vers jelenít meg. (Nincs

semmi új a nap alatt.) A spekuláns egy módosabb gazda volt, akinek tartalékai voltak a terményből. Megtehetette azt, hogy visszatartotta a terményt a piacról, így azután hiány keletkezett. A hiány – természetéből kifolyólag – fölverte az árát az adott árunak, így, később, ugyanazt a terméket drágábban lehetett értékesíteni a piacon. A drágább árut azonban a szegények már nem tudták megvásárolni, vagy kevesebbet vettek belőle. Ami nekik mindenképpen veszteséget jelentett, és hátrányt a következő évben. Egy idő után tehát a szegény egyre szegényebb lett, a gazdag pedig egyre gazdagabb. A köztük lévő különbséget szimbolizáló olló egyre jobban nyílt szét.

Isten természetesen ezt mindig is tiltotta. Az ilyen esetekre volt biztosítékként a törvénybe iktatva a minden 50. évben kötelezően előírt jubileumi esztendő. Ebben az évben mindenki adósságát el kellett engedni, így minden fél évszázadban az olló újra összecukódott. Ez nagymértékben fogta *volna* vissza a spekulációt, és a társadalom kettészakadását is időről időre megakadályozta *volna*. Ha megtartották volna. (Meggyőződésem szerint ezzel az intézkedéssel kb. 100 év alatt föl lehetne számolni a szegénységet a világon, de legalábbis elszigetelt jelenséggé lehetne számúzni, ha *volna* rá hajlandóság.)

2. A spekulánsoknak – tehát mások kárára meggazdagodóknak – azonban nemcsak Isten rosszállásától kellett tartaniuk, de a nép is megvetette őket. Az ilyen emberek lelke, és mindazoké, akiket a pénz elvakított, akik a mammon bűvöletében élnek, akik a holnapot az anyagiak meglététől remélik, akik nem képesek szabadulni könnyű lélekkel, Istenre nézve, javaiktól, nos, azon emberek lelke elszivatagosodott, száraz és sivár. Igazi barátai, értékes kapcsolataik nincsenek, legfőljebb a hasonzorúek cinkos komasága, ami csak addig tart, amíg a bűnben összekacsintanak.

Olyanok ők, mint azok az amerikai lottónyertesek, akiket néhány év után keresett föl a kamera, hogy bepillantson az életükbe. Négy-öt ilyen győztes közül egy volt, aki nem magányosan, elszigetelten élte az életét. Olyan is volt közöttük, aki azután szakított meg minden kapcsolatot a gyermekeivel, hogy megütötte a főnyereményt. Nem egyik napról a másikra, de fokozatosan távolodtak el egymástól, mivel úgy gondolta, hogy a családja a pénzére hajt. Így válhat az ember a mammon áldozatává, így válhat „átkozottá” az emberek előtt.

Ezzel szemben a tisztas haszonra törekvő vállalkozó, az emberséges gazda, a „Tímár Mihályok” élvezik az emberek szeretetét, és az ő gazdagságuk ebben áll.

3. Természetesen az adakozásra nézve hatályos törvény a lelkipásztoroknak is Krisztus Urunk szava, hogy ne kürtöltessünk magunk előtt, amikor adományt adunk. Tudjuk, hogy legtöbb gyülekezetünkben rendszeresen fölolvassák az adakozásokat név szerint. Ez gyakran azt a kísértést vonhatja maga után, hogy a fölolvasság kedvéért adakozunk. Azokban a gyülekezetekben pedig, ahol nem tartanak külön fölolvassást, arra lehet kísértésünk, hogy visszafogottabban „misszió-zunk”. Mindkét kísértés – *spekuláció* – ellen azzal vehetjük föl a harcot, ha – ahogy föltebb írtam – mi *mindig az Úrnak adunk*. Méghozzá előre elhatározva, a hónap elején rendszeresen, levágva azt az összeget, amit örömmel odaadunk Istennek. Jó dolog, ha eleve nem is számolunk vele, eleve nem kalkulálunk azzal a résszel, ami az Urat illeti. Szerencsésnek tartom, ha a lelkipásztor – aki tetteivel némán is mindig példa a gyülekezetben – adakozását a tized határozza meg. Hitből fakadó és következetes magatartását a gyülekezet többi tagja

is követni fogja. Így fogja őt magát is és gyülekezetét is a tiszta szívűség gazdagsága jellemezni.

Befejezés

Ez a gazdagság, bőség, kövér lelkűség akkor a miénk, ha újra megtanulunk számolni, ha megértjük a mennyei matematika fő tételeit. Bölcs tanulóként pedig az életben is alkalmazzuk. Aki bátor és hisz, az ad magából, a magáéból, és az kapni is fog.

A mi Urunknak Jézusnak vagyona nem volt, de amije volt, azt szétosztotta és mások javára fordította. Szétosztotta a tanítását, a gyógyító erejét, az idejét, a hatalmát, a szeretetét. Ő ezzel sokunkat megnyert, akik ma is imádjuk őt és szolgálunk neki. Visszakapta azt a szeretetet, amivel ő szeretett minket. Mert a mennyei számtan szabályai is érvényesek minden korban, s mindenütt a világon.

A szerző

1968. augusztus 10-én születtem Budapesten, vallástalan családban. Szüleim elváltak, mikor hét éves voltam. Az én házasságom is lassan ebbe az irányba haladt négy év és két gyermek megszületése után is, ami engem is és – más okokból ugyan, de – feleségemet is Istenhez segítette közelebb; 1995. január 29-én, egy napon, de egymásról mit sem tudva, mindketten átadtuk életünket Jézus Krisztusnak. Azóta élünk kiegyensúlyozott, harmonikus kapcsolatban feleségemmel, immáron öt gyermeket nevelve.

A lelkipásztori szolgálatra való elhívásom másfél éves küzdelmes vívódás után lett bizonyos a számomra. 1997 őszén szólt sokadszor, de immáron félreérthetetlenül Isten. Teológiai tanulmányaimat 1998-ban kezdtem, az ötödik, gyakorlati évet már jelenlegi szolgálati helyemen, az Egri Körzetben töltöttem. 2003 augusztusában avattak lelkipásztorrá.

Céлом az, amit a lelkipásztori szolgálati levél is tartalmaz, amit Isten és emberek előtt is fogadtam, hogy a rám bízott gyülekezetet a tiszta ígéhirdetéssel, lelkigondozói szolgálattal Krisztushoz hű életre ösztönözöm. Mindenkor a tiszta evangéliumot hirdetve a kívülvalókat az üdvösség útjára segítem.

Meggyőződésem szerint a gyülekezet feladata a XXI. században is, hogy mindenekelőtt az elfogadó szeretettel világítson ebben a világban, ahol éppen a szeretet a legnagyobb hiánycikk. A szeretettel tudjuk a leginkább képviselni azt a mennyei értékrendet, amit Isten Fia hozott le erre a földre, és ami leginkább jellemzője Isten országának. Ez a szeretet elsősorban nem elvárásokat fogalmaz meg, hanem megértő és türelmes. Ugyanakkor nem huny szemet az erkölcsi kihágások és bűnök felett, de ezek szankcionálását nem a megvetés és elítélés lelkületével, hanem könyörülettel végzi. Hitem szerint az egyház szükségszerű megújulása nem a formák megváltoztatásával megy végbe elsősorban, hanem az első szeretethez való újra és ismétlődő visszatéréssel. A formákat mindig fölül lehet vizsgálni, de csak annyira szabad változtatni rajtuk amennyire a közmegegyezés ezt lehetővé teszi. A gyülekezetben a szeretet azt is diktálja, hogy mindig tekintettel kell lenni a szűkebb lelkiismeretűekre – Pál apostol szavaival élve: a gyöngébb hitűekre –, mert a gyülekezet nemcsak azokért van, akik kívül vannak, hanem azokért is, akik már benne vannak, mert a megértő szeretetre nekik is szükségük van. Ezzel pedig minden embernek adóssai vagyunk.

Durkó István

A törvény igazi értelmezése

Bevezetés

A Sínai-hegyen Mózes által Isten törvényeket ad a választott népnek, és később a prófétákon keresztül folyamatosan kijelentéseket közöl. A Hegyi beszédben ugyanaz a törvényadó Isten szól az emberekhez, de nem próféták és közvetítők által, hanem személyesen Jézus Krisztus által.¹ Hogy miért volt erre szükség? A szellemi világban egy változás történt. Ennek az előhírnöke volt Bemérető János, aki kihirdette, hogy Isten országa elközlelt, illetve eljött.² A Lk 11,20-ban látjuk, ahogyan Isten királysága eljött, a démoni erők egyrészt aktivizálódnak³, kiabálnak, de a Jézus Krisztussal való konfrontálódás eredményeképpen mindig a vesztes oldalt képviselik. Jézus Isten országát a Lk 13,18–21-ben a felnövekvő fához és a kovászhoz hasonlítja. Mindkét példa a növekedésről szól, ami Isten országának egyik alapelve. Jézus földi megjelenésével tehát Isten országa jött el és folyamatosan kiteljesedik.

A törvény meghatározása

A korabeli vallási vezetők Isten törvényét torzították, mert emberi módon, igényeik szerint értelmezték és gyakorolták. Jézus, aki a törvényadó személyében jelent meg, konfrontálódott az akkori vezetőkkel, mert szükséges volt a törvény helyreállítása.⁴ Jézus teljes mértékben betöltötte a törvényt, és azt képviselte, hogy aki őt követi, az a törvény megtartója, és aki elutasítja őt, az törvénszegő. Ez túl egyszerűnek tűnik, de a törvény célja az, hogy a bűnös természetet leleplezze, és Istenre irányítsa a figyelmet. Jézus azért jött, hogy a bűnt legyőzze, és Istenhez vezesse az embereket. Az Isten célja, hogy a teremtett világgal és különösen az emberrel rendezett kapcsolatban legyen. A zsidó népnek ezért adott törvényt, és ezért jött Jézus is. Akik engedelmessé válnak a törvénynek, Jézusnak, azoknak az életében visszaáll az eredeti, isteni rend.⁵ Isten alkotott mindent, minden az övé, és soha nem ruházta át a tulajdonjogot az emberekre. Amivel rendelkezünk, azt sáfárságra kaptuk. Egyszer el kell számolni vele. Ilyen az életünk, a pénzünk, talentumaink, időnk stb. „Mutassatok nekem egy dénárt: kinek a képe és felirata van rajta? Ők ezt felelték: A császáré. Ő pedig így válaszolt nekik: Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és az Istennek, ami az Istené!” (Lk 20,24–25)

Jézus a képmás alapján azt mondja, hogy rendbe kell tenni a dolgokat. Isten adta a hatalmat a császárnak, így az adó a képmás alapján megilleti. Viszont akin Isten képmása van, azt Istennek kell adni. És itt már az emberről van szó, akit a saját képmására teremtett. Az eredeti rend akkor áll helyre, ha Krisztusban Istennel megbékülünk, mert hozzá tartozunk.

A törvény magyarázata

Jézus a messiási tekintélyével lépett fel, és néhány alapelvet elmondott a törvény értelmezésével és gyakorlatával

kapcsolatban. Erre azért volt szükség, mert már nem az eredeti törvényt és annak alkalmazását ismerték az emberek, hanem a torzított változatot. Az *errethé* kifejezés, amit Jézus használ, azt jelenti: „hallottatok, megmondattok”, vagyis már mondták nektek valakik, ami nem volt a teljes igazság, *de én most azt mondom...* – és a törvény igazi értelmezését tárja fel. Ezek az üzenetek ma is nagyon aktuálisak, mert ha őszintén vizsgáljuk a mai egyházat, ugyanazokon a területeken tapasztalhatóak elhajlások, mint amiket Jézus említ.

1. A gyilkosság és a harag témaköre⁶

Jézus mélyére megy a dolgoknak, és ezt mondja: nem az él a törvény szerint, aki még nem gyilkolt, hanem az, akinek a szíve mentes a haragtól és a gyűlölettől. Jézus három ítélezőhelyet említ: a helyi törvénszék, a Szanhedrin és a gyeheenna tüze. Ennek alapján a haragot és a mások iránt táplált megvetést három kategóriába sorolja: a felebarátunk ellen táplált haragot a helyi törvénszék hatáskörébe utalja. Aki a másik embert a szavaival megveti és megalázza⁷ annak már magasabb fokú ítélet jár és a Szanhedrin⁸ elé idézhető. A harmadik szint, amikor valaki a másik ember életét megveti, elfordul tőle, és semmi szeretetet vagy irgalmat nem tanúsít iránta, az ilyen kegyetlen lelkületű embert a gyeheenna tüze, vagyis a szemétegető helyre utalja. Jézus példájában lévő emberek nem öltek meg senkit, a farizeusok tanítása szerint tehát igaz emberek, de a törvény igazi értelmezése és gyakorlata alapján ítélet alá kerülnek, mert a szívük nem Istené.

2. A házasságtörés és a válás kérdése⁹

A farizeusi törvényértelmezésben a szexuális bűnök nem voltak olyan jelentősek. A szemmel történő vágyakozás, a gondolati paráznaság nem volt szankcionálva. Ez azért is érthetetlen, mert a Tízparancsolatban világosan benne van a ne kívánd tétel.¹⁰ Dávid király ebben a bűnben bukott el.¹¹ A házasságtörés gyökere tehát a szívében felgerjedő indulat, amellyel megkívánja (mustrálgatja = plepón) a másik neműt. (Vagy az azonos neműt, ami szintén bűn.) Jób tudta, milyen veszélyes a másik neműek nézegetése.¹² Jézus leleplezi a bűn gyökerét, ami a szívben kezdődik, és kiteljesedve parázna tettekké válik. Jakab is tanít erről.¹³

Isten törvényében a válás nem egy opció, kivéve a paráznaság esetét.¹⁴ A házasság felbomlását abban az esetben lehet legálisan nevezni, ha az egyik fél hűtlenné válik.¹⁵

A zsidó férfiak a legkülönbözőbb indokokkal (5Móz 24,1 alapján váló levéllel) feljogosítva érezték magukat a házasság önkényes felbontására, és az elbocsátott nőt szabadnak tartották újabb házassági kapcsolatra. Erre reagál Jézus, és figyelmezteti a hallgatóit, hogy ez a gyakorlat Isten szemében illegális. Pál apostol is tanít a házasságról az 1Kor 7-ben.

3. Az eskü kérdése¹⁶

Míg korábban a zsidó gyakorlatban az eskünek voltak szabályai, hogy milyen helyzetben hogyan lehetett esküt mondani, Jézus rövidre zárja a témát. Ennek oka a következő: amint már szó volt róla, minden az Istené, ő a tulajdonos, így egyetlen embernek sincs joga, hogy a mennyre, a földre vagy Jeruzsálemre esküdjön. Még saját testünkkel sem rendelkezünk teljesen. Ennélfogva senkinek sincs joga az olyan dolgokra, mint tanúkra esküdni. Ezzel Jézus a beszéd tisztaságára hívja fel a figyelmet. Legyen mindenki szavahihető eskü nélkül is!

4. A bosszú és a szeretet kérdése¹⁷

A jogalkotás alapja a megtorlás és az elrettentés, így lehet a bűnt korlátozni, illetve a bűnöst megbüntetni, esetleg „kivonni a forgalomból”, például börtönnel vagy halálbüntetéssel. A kérdés, hogy kinek és milyen joga van az igazságszolgáltatás gyakorlására. Jézus nem az államtól vonja meg a büntetés jogát, viszont a személyes bosszú megengedhetetlen, annak ellenére, hogy a mózesi törvények engedékenyek.¹⁸ Jézus tanítványainak nem szabad alkalmazniuk az ellenség módszerét. Azért is volt ez reformúzenet, mert a zelóták mozgalma¹⁹ miatt tele volt a társadalom haraggal és bosszúvágygal. Az erőszak viszont erőszakot szül, és ennek nem lesz soha vége.²⁰ Jézus teljesen újszerű reakciókat javasol a sértetteknek. Ezek a szeretet tettei, amelyek erősebbek, mint a bosszú. A szeretet mindent legyőz.

5. Az ellenség szeretete²¹

Amikor Jézus pontosítja a törvényt, kiderül, hogy a gyűlölet későbbi emberi betoldás, ugyanis a mózesi törvényben ez nem így szerepelt.²² Jézus azt kéri a követőitől, hogy ne tegyenek különbséget barát és ellenség között, mindkét csoportot szeretni kell. Azért, mert Isten szeretete sem személyválogató. Jézus nemcsak tanította ezt, hanem a gyakorlatban be is mutatta. A kereszten a szenvedései között imádkozott és kegyelmet kért a kegyetlenkedőkre.²³

6. A hívő ember motivációi legyenek tiszták!²⁴

Jézus ebben a részben is a lényegre tér. Jó az, ha valaki adakozik, de Isten nem csupán a tetteket látja, hanem a belső motivációt is. Mivel a törvény szellemi, ezért a szellemünkig akar hatolni. Aki a mennyi jutalmat is át akarja venni, annak tiszta motivációkból kell adakozni.

A kürtöltetés Izraelben természetes volt. Ezzel reklámozta magát az adakozó ember. Jézus viszont ezt egyszerűen képmutatásnak nevezi.²⁵ A Krisztus-követő embernek nem a közönség előtt, a nézők elismerését keresve kell gyakorolni a szentséget. Az adakozás, mások segítése nem arra való, hogy magunkra irányítsuk a figyelmüket. Ez ne nekünk legyen reklám, ne az egót erősítse, hanem Isten nevét dicsőítse! Aki tehát a mennyi jutalmat is át akarja venni, annak tiszta motivációkból kell adakozni.

7. A helyes ima²⁶

Jézus az imádsággal kapcsolatban is hasonló dolgokat mond el. Az ima nem a cirkusz része, hogy sokan lássák és ámuljanak, hanem az Istennel töltött meghitt kapcsolat. A farizeusok az ima idején bárhol is voltak, megálltak, és Isten felé és a külvilág felé is próbálták demonstrálni, hogy ők mennyire szellemiek. Jézus ezért ajánlja, hogy ne kifelé mutassunk

valamit, hanem alázattal vonuljanak el és úgy imádkozzanak.²⁷ A bőbeszédűség pogány szokás volt, hogy kényszerítsék az isteneket a válaszra. Ennek az értelmetlen gyakorlatnak nincs helye abban a beszélgetésben, amit az Istennel végzünk. A mintaimádságot (Mi Atyánk...) sem pogány módra kell gyakorolni, ismételtetni, mint egy mantrát²⁸, mert ez is pogány gyakorlat. Sajnos ez ma is bizonyos keresztyén körökben teljesen bevett gyakorlat. Ez az ima nem a szavaiban, hanem szellemiségében ad mintát.

8. Hogyan böjtöljünk helyesen?²⁹

A böjt nem volt törvényileg előírt kötelesség, mégis a farizeusok olyan módon képviselték, hogy aki heti két napot nem böjtöl, az nem engedelmeskedik Istennek. Ők a böjti napjaikat nyilvánosan is demonstrálták. Nem ettek, elváltakatták arcukat (eltakarták), nem köszöntötték egymást, nem dolgoztak és nem jártak fürdőbe, nem kenték meg a fejüket olajjal. Ezek után szinte lehetetlen volt nem észrevenni, hogy ki böjtöl. A lelki háttérrel viszont nem tartották ennyire fontosnak. Jézus pedig azt mondja, hogy a lelkület a lényeg, és nem a külsőség. A böjtöt annak kell látnia, akire tartozik, vagyis Istennek. A többi embert nem kell frusztrálni azzal, hogy valaki mennyit böjtöl és milyen szellemi. A szellemi ember úgy tűnő ki, hogy a jó gyümölcsök és Isten áldása folyamatosan megnyilvánul az életében! A böjt önkéntes és Isten előtti megaláztatást és önmagunk megtagadását jelenti, hogy Isten akaratát megértve lehessen továbblépni.

9. Az igazi kincs kérdése³⁰

A földi vagyon szerzése mindenkinek kísértés, és ha sikerül minél többet felhalmozni belőle, akkor hamis biztonságérzetet ad. Aki ebben bíz, csalódnia fog, mert egyszerűen nem működik, valamint ez a vagyon (biztosíték) nagyon könnyen amortizálódik. Jézus a következő veszélyeket említi: *sés* (görög) „moly”, a textilárak ellensége, *brósis* (görög) „szű”, a fa eszközök ellensége, az „enyészet, rozsdá” a fémtárgyakat pusztítja, valamint a tolvajok tevékenysége is veszélyezteti a vagyont. A palesztinai vályogházból úgy loptak, hogy kifúrták vagy aláásták a falat. A vagyon és a gazdagság nem bűn, de ha ez kerül a középpontba, sok fájdalmat és gyötrődést okoz az embernek, és az Istennel való kapcsolata kárt szenved.

10. A tiszta szív³¹

A farizeusok sokat foglalkoztak a külsőségekkel, és nagyon keveset beszéltek a belső szellemi tisztaságról. Jézus ezzel a kijelentésével leleplezi őket, és azt állítja, hogy nem lehet titkolni és vallásos cselekedetekkel álcázni a beteges lelkületet. A belső érzések, motivációk a szemben megjelennek. Amilyen a lelkünk, annak a képét mutatja a tekintetünk. Aki szabad a földi kincsektől, bűnös kívánságoktól, és Istenben tud gyönyörködni, annak tiszta a tekintete. A kapzsi, vágyakkal és kívánságokkal telt ember szeme zavaros, és mindenki az áldozatot látja, mert mások legyőzésével akar előrelépni. A szemből tehát látható, hogy kinek milyen a lelke.

11. Isten és a mammon³²

A mammon az anyagiasságnak, földi kincseknek, dicsőségnek a kifejezője. A farizeusok szerették ezeket, de közben szellemiek is akartak lenni. Jézus választút elé állítja őket, és tiszta viszonyokat akar teremteni. A zsidó jog ismert olyan esetet, amikor testvérek, üzlettársak közös örökséghez

jutottak, és ebben a rabszolga is benne volt, így két gazdája lett. Ez sokáig nem tartható, főleg, ha a tulajdonosok nem egységesen parancsolnak. A felvázolt jogi helyzet miatt kialakultak furcsa helyzetek, de Isten országába tiszta viszonyoknak kell lenni. Aki ide tartozik, annak döntenie kell. Nem lehet egyszerre két irányba menni. A farizeusok által képviselt álszentség és közben testies életvitel nem tartható, mert ez bűn.

12. Isten gondviselése és az aggodalmaskodás³³

Jézus azután mondja ezeket, miután a mammonról tanított. Aki nem tud dönteni, és a mammon ott van az életében, annak az aggodalmaskodás mindig probléma lesz. Ha kevés van, azért, ha sok van, azért. Aki viszont nem két úrnak akar szolgálni, hanem Istennek, az tapasztalni fogja a gondviselést. Az elkötelezett hívőknél tehát értelmetlen az aggodalmaskodás, mert a mennyei Atyánk mindent megtehet, és ezért nem érdemes kétségbe esni. Ha az élet nagy kérdéseiben Istenhez jövünk, miért nem tesszük ezt meg a mindennapi megélhetés dolgában? A megoldás: először Istenre figyelni, és utána a mindennapok kihívásaira. Meg kell tanulni, hogy a munkával pénzt keresünk, de Istentől jön az áldás, ami a megélhetést biztosítja. Jó, ha tudjuk, hogy Isten gondviselése nem múlik el soha.

13. A képmutató ítékezés³⁴

Az ítékezést és a törvényeskedést a farizeusok és írástudók szinte a tökélyre fejlesztették.

Egy probléma volt velük, hogy soha nem magukon alkalmazták először, hanem mindig másokat ítélték meg jogosan vagy jogtalanul. Az egyszerű emberek is érzékelték ezt, ezért Jézus azt tanácsolta nekik, hogy „Mindazt, amit mondanak, tegyétek meg és tartsátok meg, de cselekedeteiket ne kövessétek, mert beszélnek ugyan róla, de nem teszik!” (Mt 23,3)

Jézus szavai leleplezték ezt az önelégült és kritizáló szellemiséget. Nemcsak arra kell figyelni, hogy ki mit tesz, hanem azt is tudni kell, hogy Isten mindent lát. Nagyon séggyenteljes, amikor a bíró elítél valakit, de közben a bírót is el kell ítélni egy sokkal súlyosabb bűnben. Fontos az intés, mások tanácsolása, de ezt azok tehetik, akiknek rendben van az életük.

14. A szent dolgok³⁵

A kutya és a disznó Izraelben tisztátalan állatok voltak, viszont az igazgyöngy a legnagyobb érték kifejezője volt. Amiről tanít Jézus, az nem más, mint azok az igazgyöngyök, amelyek kezdik elveszíteni az értéküket, mert nem jól vagy nem jó helyen használják őket. Amikor a bűnt, az imádkozást vagy más olyan dolgot, ami nagyon fontos és szent, lejáratják, sok ember azt mondhatja, hogy akkor ez nekem nem kell, és eltámassza. Jézus arra figyelmeztet, hogy mindent a maga helyén kell kezelni. A szent dolgok arra valók, hogy Isten szentségét tovább sugározzák, és nem szabad, hogy a szent dolgokat a tisztátalan erők megszegyenítsék. A farizeusi lelkiület folyamatosan amortizálta ezeket a szent dolgokat. Nem mindegy, hogy mit mikor teszünk, vagy kinek mit mondunk és milyen lelkiülettel. Mennyei bölcsesség és a Szentlélek vezetése nélkül nem fog menni.

15. Az ima meghallgatása³⁶

A korabeli Palesztinában a kenyeret egy nagy lapos kövön sütötték. A kiszült lapos kenyér hasonlóan nézett ki, mint

az a kő, amin sütötték. Amikor a gyerek a friss kenyér illatát megérezte, és kért belőle, a szülő véletlenül sem a forró követ adta oda neki. Jézus ígéretei bátorítanak bennünket, hogy mikor mi is kérünk, Isten válaszolni fog, és megáld bennünket. Nem kell félnünk, hogy valami értéktelent kapunk, mert Isten hűséges.³⁷ Nekünk csak kitartóknak kell lenni.

16. Az arany szabály³⁸

Hillél rabbi³⁹ azt tanította, hogy „*Ami gyűlöletes előtted, ne tedd azt senki mással!*” Ez jó tanítás volt, de negatív: mit ne tegyél. Jézus üzenete pozitív előjelű: mit kell tenni. Az őt követőknek nem passzivitásban kell élni és elhatárolódnunk mindentől, hanem aktívan, a világra pozitív hatást gyakorolni. Az amit vetünk, azt fogjuk aratni alapelv ebben az arany szabályban kiteljesedik. Vessünk, tegyünk Isten szerint való dolgokat, melyek építik az emberi kapcsolatokat, és az Isten törvényét is betöltjük!

17. A jó döntés felelőssége⁴⁰

Jézus a hallgatóit válaszút elé állítja. Izrael szellemi vezetői a mózesi törvény általuk tanított és magyarázott megtartását nevezték az üdvösség útjának. Jézus tanításaival pedig mindezeket leleplezte, és azt állította, hogy aki azon az úton megy, amelyiken eddig, az a kárhozatba jut. A törvény jó, de a magyarázata és az alkalmazása teljesen torzult. Erről az útról a keskeny útra, Jézus útjára kell áttérni, ami tényleg a mennybe vezet.⁴¹

18. A hamis próféták veszélye⁴²

Jézus a beszéde vége felé az akkori vallási elitet még durvábban leleplezi. Ők a hamis próféták, akik a törvényről beszélnek, de nem tartják be. A gyümölcsök negatívak. Jézus tehát valóságos veszélyre hívja fel a figyelmet. Résen kell lenni, mert a szellemi éberség az egyetlen eszköz a hamis dolgok leleplezésére. A hamis próféta ugyanúgy néz ki, ugyanazokra az írásokra hivatkozva beszél, és visszaél az emberek nyitottságával. Jézus egyszerűen definiálja az igaz prófétát. Tiszta tanítás és jó gyümölcsök a saját életében és a szolgálatában.

19. Az Atya akarata⁴³

Az imádság témakörnél már Jézus kifejezte az uramuramozás értelmetlen voltát.

Csupán a szavakban megnyilvánuló keresztyénségnek nincs ereje. Ha a szívünkben, szellemünkben nincs ott Isten jelenléte, akkor csak az üres vallásosság és az üres megvallás van, ami semmire sem elég.⁴⁴ A hitvalló szónak akkor van igazi értéke, ha a mennyei Atya akaratának cselekvésével párosul, és ez hitből származik.

Összegzés

1. Az igehallgatók személyes felelőssége⁴⁵

Ezekben a szavakban már a személyes felelősséget emeli ki Jézus. Miután hallották az embereket az igazságot, tegyék ezt az életük alapjának, ami stabilitást ad. A korábbi törvényértelmezés és gyakorlat a homokos alapot jelentette. Azért kell a kösziklára építeni a házat, mert Jézus biztosra ígéri, hogy jönni fognak a viharok. Tehát nem a körülményekben van különbség, hanem az alapozásban. Semmi nem ad biztonságot, csak a Krisztusba gyökerezett élet. Így az

aszkézis, önmegtagadás, fegyelmezett élet, vallásos tettek önmagukban nem segítenek a törvények betartásában, csak az újjászületett és Szentlélekkel teljes élet.

Jézus a mózesi törvényekhez hasonlóan áldást és átkot, életet és kárhozatot tár a hallgatóság elé. Mózes óta egyetlen próféta sem mert így fellépni Izraelben. Jézus azért tehette meg, mert a törvényadó személyében helyreállítja és betölti a törvényt, amit az emberek eltorzítottak. Jézus a törvény tanításával természetes határokat állít a hallgatók elé, ami szigorúbb, mint az írástudók és a farizeusok tanítása, mégis az emberek érezték, hogy Jézusnak van igaza. (Például az a gyilkos, aki gyilkol, vagy az is, aki egy életen át utálja a másik embert?)

Az új szövetség alapját jelentik ezek a tanítások. Jézus helyreállít, jó alapot vet, ami örökké megáll, és utat mutat, ami a mennybe visz. Aki nem ismeri meg Jézust személyesen, és nem fogadja el megváltójának, annak a törvény igazi értelmezésével mindig baja lesz, mert a törvényadót nem ismeri.

2. A mai egyház felelőssége

A hegyi beszéd üzenete nagyon aktuális a mai elintézményesült egyháznak is. Számptalan területen a hagyományok és a kialakult szokások az irányadóak. Isten ígését mindenütt magyarázzák, de sok helyen korlátozva van. Ma ugyanolyan erővel hat Jézus szava:

„Hallottátok, hogy megmondatott..., én pedig azt mondom nektek, hogy...”

Népünk szellemi felemelkedése, az ébredés akadályokba ütközik, ha nem a kösziklán állunk. A mammon tetten érhető, amikor az intézmény védelmében élünk és az anyagiakban bízunk. A képmutatás bűne mindennapos, amikor az egyház az épületekről, programokról, politikai ambíciókról beszél, mutatja a nagyságát, de mögötte ott vannak tömegével a szellemileg alultáplált emberek, akik szenvednek. Az egyház elítéli a bűnöket a világban, de ott vannak a pedofil papok ügyei, a pénzügyi manipulációk, a politikai titkos szövetségek. A szálla és a gerenda üzenete ma is aktuális. Tegyük fel a kérdést, hogy az igazgyöngyöt hogy használjuk! Amikor az egyházzól van szó, sokszor az emberek legyintenek vagy kigúnyolják, hogy már lejárt az ideje. A disznók tapossák az igazgyöngyöt, Krisztus testét. Mindennek vissza kell kerülnie az eredeti helyére. Meggyőződése, hogy a törvény igazi értelmezése és helyes gyakorlata a 21. század elején Isten országának a hatalmas előretörését, az egyház, a gyülekezet óriási növekedését jelentheti.

Felhasznált irodalom

Biblia – különböző fordítások

John R. W. Stott – *A hegyi beszéd*, Harmat Kiadó, Bp., 1993

Dr. Almási Tibor – *Máté evangéliuma*, GyuRó Art – Press Kiadó, Szokolya, 2000

William McDonald – *Újszövetségi kommentár I.*, Evangéliumi Kiadó, Bp., 2001

John F. Walvoord – Roy B. Zuck (szerk.): *A Biblia ismerete* kommentársorozat, VI. KIA, Bp., 1997

A Szentírás magyarázata III., Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Bp., 1998

Budai Zsolt – *Én pedig azt mondom nektek...* (A hegyi beszéd) Előadásjegyzet, Logos-Hungary Alapítvány, Miskolc, 2005

Utalások

1 Zsid 1,1–2.

2 Mt 3,1–2; Mk 1,15.

3 Lk 4,41.

4 Mt 5,17–20.

5 Zsolt 24,1; Hag 2,8.

6 Mt 5,21–26.

7 A raka szó jelentése: esztelen, ostoba.

8 Szanhedrin: zsidó törvényhozó testület.

9 Mt 5,27–32.

10 2Móz 20,17.

11 2Sám 11,2–4.

12 Jób 31,1.

13 Jak 1,14–15.

14 Lk 16,18; 1Kor 7,10–11; Mk 10,2–12; Mt 19,3–12.

15 A porneia görög szó szexuális félrelépést, szexuális rendellenességet jelent.

16 Mt 5,33–37.

17 Mt 5,38–42.

18 3Móz 24,19–20.

19 Zeloták: radikálisan fellépő zsidó párt volt a római elnyomókkal szemben.

20 Hós 8,7.

21 Mt 5,43–48.

22 3Móz 19,17–18.

23 Lk 23,34.

24 Mt 6,1–4.

25 Hypokrités a héber chánéf “álszent, istentelen” görög megfelelője. A theathénai görög szó a “lassanak/megtekintsenek titeket”. (Ebből származik a teátrum szó is.)

26 Mt 6,5–15.

27 Tameion görög szó jelentése “belső” helyiség a lakásban, zárható raktár, kamra.

28 Mantra: keleti vallásoknál állandóan ismételt szöveg.

29 Mt 6,16–18.

30 Mt 6,19–21.

31 Mt 6,22–23.

32 Mt 6,24.

33 Mt 6,25–34.

34 Mt 7,1–5.

35 Mt 7,6.

36 Mt 7,7–11.

37 Róm 8,32.

38 Mt 7,12.

39 Hillél rabbi az egyik legtekintélyesebb tanító volt Izraelben.

40 Mt 7,13–14.

41 Jn 14,6.

42 Mt 7,15–20.

43 Mt 7,21–23.

44 Róm 10,10.

45 Mt 7,24–27.

C. Mack Roark

Pál és a filippiek

Az ősi amfiteátrum, melyet ma is használnak nyári szabadtéri színháznak

Történelmi fordulópont volt, mikor Pál és társai a Via Egnatia úton megérkeztek Filippibe. Európa lett a világmisszió központja. Az első állomás volt Filippi, ahonnan lehetőség nyílt továbbvinni az evangéliumot Rómába, Spanyolországba, sőt azon túl is.

Filippi tágas és gazdag síkságon helyezkedett el a Via Egnatia út mentén, Neapolistól (modern Kavalla), az Égei-tenger kikötőjétől kb. 10 mérföldre a szárazföld belsejében. A Via Egnatia volt a történelem egyik legfontosabb országútja, amely a felső Trákiában levő Byzantiumból Filippin keresztül vezetett Dyrhachiumba (modern Durres Albániában) az Adriai-tenger partján Olaszország áttelében. Ez volt a fő útvonal, amely az ősi világban összekötötte Ázsiát Európával, így az út mentén levő valamennyi város stratégiai célpont lett az evangélium terjesztésében. Tény, hogy Filippinek fontos szerepe volt a római korban, ami abból adódott, hogy a Via Egnatia út mentén helyezkedett el. Bizonyára ez a kereskedelmi útvonal csábította Lídiát is, hogy az ázsiai Thiatirából Filippibe menjen áruival kereskedni (ApCsel 16,14).

A város eredeti neve Crenides volt (jelentése „források”, mert vízben bővelkedett), az őslakosok pedig a sziget partja mentén levő Thasosból települtek át a szárazföld belsejébe.

Callistratus vezér alapította a várost, aki Kr. e. 361-ben Athénból menekült ide. Igazi városi rangra azonban Nagy Sándor apja, a Macedóniai 2. Fülöp, azaz Filip (Kr. e. 359–336) emelte. Mivel a Via Egnatia út mentén, a hegylanc mögött terül el, csábító célpont volt birodalma kiterjesztéséhez. Miután elfoglalta a várost, körülvette védőfállal, megerősítette, színházat épített, aminek romjai még láthatók. A trák őslakosok mellé bevándorlókat telepített, és megváltoztatta a város nevét Crenidesről saját neve után Filippire.

A környék földjében gazdag aranybányák voltak, a felszínen pedig bőven volt faanyag, amiből Filip és az utána következő uralkodók még évszázadokig építközhettek. A római consul, Aemilius Paullus Kr. e. 167-ben négy részre osztotta Macedóniát, és Filippi az első kerülethez tartozott. Mégsem Filippi lett a kerület fővárosa, hanem a part menti Amphipolis. Ennek ellenére, mivel a Via Egnatia út mentén épült, virágzó földművelése volt, és jó módban éltek a filippiek.

Százhuszonöt évvel később – Kr. e. 42-ben – a város forduloponthoz érkezett.

Antonius és Octavianus meghiúsította a Julius császár ellen tervezett merényletet, Brutus és Cassius pedig a filippi csatában harcolt. A filippi csata történelmi jelentőségű volt.

Felül: Műemlék az ősi Via Egnatia út mentén Filippihez közel a Kr. e.-i 4. századból. Ez volt a fő országút, ami az ősi világban összekötötte Ázsiát Európával

Balra látható a Via Egnatia Filippi közelében. Ezt az utat a rómaiak építették az első században.

Cassius és Brutus a csata után öngyilkos lett, ezzel Rómában véget ért az oligarchia, és megnyílt a kapu a római impérium előtt.¹ Antonius kihasználva az alkalmat, ide telepítette katonáit, városi rangra emelte Filippit és római gyarmattá nyilvánította mint Colonia Victrix Philippensium.

Tizenkét évvel később, Kr. e. 31-ben az actiumi csatában Octavianus megverte előző szövetségeseit, Antonius, aki ekkor már szövetekezett az egyiptomi Kleopátrával, hogy majd közösen felépítenek egy birodalmat, amit Alexandriából fognak kormányozni. Ezzel a győzelemmel Kelet is Nyugat hatalmába került, és az egész mediterrán világot Róma uralta. Octavianus ide deportálta Filippibe azokat a rómaiakat, akik Annius pártján voltak. Filippi számára ez egy előrelépés volt a békéhez, ami két évszázadon át tartott. Az ősi Crenides ismét új nevet kapott, Colonia Julia Philippensis, ami később Colonia Augustia Philippensisre változott, mikor a római szenátus Octavianust „Augusztus” császárrá kiáltotta ki Kr. e. 27-ben.² Ez az első római császár volt hatalmon még Kr. e. 14-ben, és ő volt az, aki elrendelte az összeírást, aminek folytán József és Mária Betlehembe ment (Lk 2,1).

Filippinek sokat jelentett a gyarmati státus, ahogy azt Lukács, a történetíró is megemlíti, mikor rámutat, hogy „Filippi Macedónia vidékének első városa, római település volt” (Lk 16,12). A távoli városoknak a gyarmati státus kiváltságot jelentett, és irigylésre méltó rangot adott.

Galerius római császár diadalíve (Kr. e. 303), amely átöleli a Via Egnatia utat Thesszalónika központjában

Ezek a települések Rómától távol a Római Birodalom részét képezték. Lakosai római polgárok voltak. A kolónia egy „kicsinyített Róma”, utánzata Rómának és előőrse is.³ Kiváltságai figyelemreméltók voltak, különösen az *ius Italicum* jog, amely biztosította a „telepesek teljes törvényes jogát a földtulajdonhoz, az adásvételre, adókiadásra, közigazgatásra, jogszolgáltatásra ugyanúgy, mintha Itália földjén laktának, és valóban törvényes keretek között élhettek”.⁴ Ez magyarázatot ad Pál különleges szókincsére, amit a Fil 3,20-ban használ, és egyébként csak a világi irodalomban található (az Újszövetségben sehol másutt) a „colony” – gyarmat – kifejezés. Moffatt fordítása szerint „mi mennyei gyarmat vagyunk”.⁵ Ezzel magyarázható a filippi kereskedők

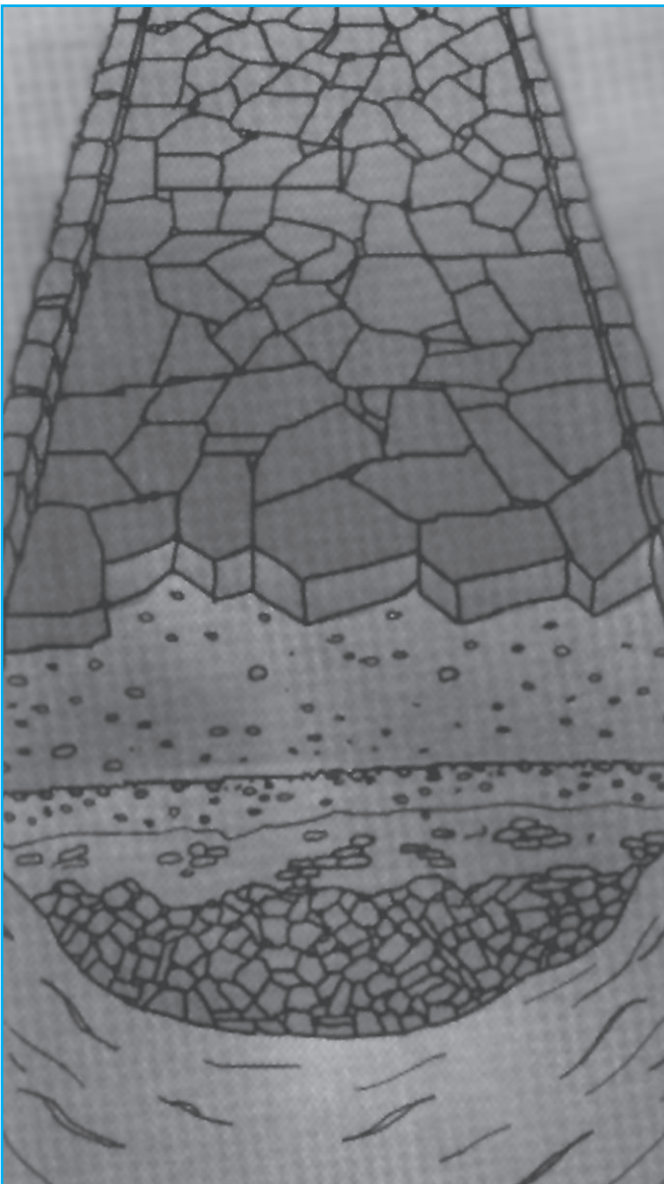
büszkesége is, ahogy az ApCsel 16,21-ből kiténik.

Nem csoda, hogy Lukács a Via Egnatia út mentén levő gyarmati települést, Filippit Macedónia első városának nevezte. Az egyik modern kutató munkájából kiderül, milyen nehézséget okoz a fordítóknak ez a kifejezés. Különböző fordítások agyonkomplikálják ezt a szövegrészt, és úgy említik meg Filippit, mint fővárost, vezető vagy fejedelmi várost (ApCsel 16,12).

Csakhogy a kerület fővárosa Amphipolis volt, a tartományi főváros pedig Thesszalónika. Ezért a legtöbb fordító „vezető városnak” vagy „első rangú városnak” fordítja. Némelyek a határozatlan névmás használatából arra következtetnek, hogy Lukács nem a város rangját, hanem annak fontosságát akarta kihangsúlyozni. Mindenesetre Lukács tudatában volt annak, hogy stratégiai szempontból az evangélium a legjobb helyen érte el Európa földjét.

Köztudomású, hogy a földrészeket összekötő fő útvonalak mentén általában vegyes a lakosság. A különböző fajta embercsoportok vallás tekintetében is keverték voltak. A sok isten tiszteletéről tanúskodnak azok a szenthelyek, amik a fórum fölött helyezkednek el.⁶ A fellelővár egyik oldalán a 750 láb magas sziklába vésett felirat különböző istenségek neveit tartalmazza, ami rávilágít arra, hogy egy csomó kultusz virágzott Filippiben.⁷ Némelyek szerint Pál idejében legalább 40-féle kultusz volt.⁸

A fő istenek fényt vetnek a földművelő közösségekre. A trák isten Liber Pater a szőlőszüret és bor istene úgy kapcsolódik össze, mint Dionysius/Bacchus és hitvese, Bendis (Artemis/Diana), a termékenység és szerelem istennője, akit termékenységi szertartással tiszteltek. Az akropolisz (fellelővár) magaslatán volt a latin isten, Silvánius temploma, Filippiben az olasz telepesek között ez volt a legnépszerűbb isten, a föld ura.⁹ Apolló és Artemis temploma Kr. e. 400-ból való.¹⁰ Apolló jelenlétét igazolja a szolgálóleány története Filippiben, akiben „jövendőlés” lelke volt (görögül *pythóna*, ApCsel 16,16–18).

Művészi rajz a római útépitésről

Közeli felvétel az ősi Agora romjairól

Akiben pytón-lélek volt, az annyit jelentett, hogy a Delphiben levő Apolló, a Pythian isten sugallta. Mikor a leány Pált és Silást a Magasságos Isten szolgáinak nevezte, ezzel bármelyik pogány istenre utalhatott, mert általában ezt a kifejezést használták minden istenségre, alkalmazták Zeusz Hypsistosra csakúgy, mint El Elyon-re.¹¹

Kleopátra hatására Antónius behozta az egyiptomi istent, Isist is Kr. e. 42-ben, és az ő oltalmába ajánlotta Filippit.

Feltűnő volt a császárok istenítése, mikor Pál ideérkezett. A leírások úgy említik Julius, Augustus és Klaudius császárt, mint isteneket.¹² Nagyon erős volt a római hazafias érzés.

Kicsiny volt a zsidó közösség, és vallásuknak kevés követője akadt. A zsinagógában tíz férfi jelenlétére volt szükség, hogy istentiszteletet tarthassanak. Az a néhány istenfélő (pogányból lett istenfélő), akik ott éltek, a városon kívül gyűltek össze. Nyilvánvaló volt a zsidóellenes érzés. Pál érkezése előtt pár hónappal adta ki Claudius a rendeletet, amivel a zsidókat kitiltotta Rómából (ApCsel 18,2). Ezenkívül a Pál és Silás ellen felhozott vád, mely szerint felforgatják üzleti tevékenységüket, szintén az antiszemitizmus következménye (ApCsel 16,20).

Misszió-stratégiai szempontokból Filippi elhelyezkedése és a pogányság mint vallás miatt, nem szerepelt Pál utazási tervében, és mégis egyszer csak

Balra: Egy dénár Július császár képmásával, ami kb. Kr. e. 42–38-ban készült Rómában

Jobbra: Egy dénár Antónius képmásával, amint a császárt gyászolja. Ezt az érmét Rómában adták ki kb. Kr. e. 28-ban. Antónius Kleopátra befolyása alatt kb. Kr. e. 52-ben importálta Isis istent Egyiptomból, és Filippit az ő oltalmába ajánlotta

Az ősi Agora romjai Filippiben

ott találta magát a városban. Második missziós útján Pál Kis-Ázsiában akart körutazást tenni és oda vinni az evangéliumot, de útjában kétszer is meg lett akadályozva. Először mikor megpróbált bejutni Ázsiába, másodszor pedig mikor Bithinia tartományának gazdag északi részét vette célba. Ezután fordult nyugat felé, és így érkezett Troászba. Annyi azonban bizonyos, hogy a közbejött akadályt új lehetőségnek fogta fel.

A Szentlélek „visszatartó” vezetése a látomás után „lehetőséget feltáró” vezetésre fordult, mikor egy éjszakai látomásban egy macedón férfi megjelent Pálnak, és arra kérte: „Jöjj át Macedóniába, és légy segítségünkre!”

Egy parittyakő gyékénykosárban a Kr. e. 5–4. századból. A görög világban sok éven át használták háborúban a parittyakövet. A rávésett név rendszerint a város nevére vagy az uralkodóra utalt, aki azt használta, esetenként a hajítók kapitányára

Északkeleti irányból a déli irányba nézve az üzleti negyed, a bíraskodás helyszíne látható (ApCsel 16,19–22), ahol Pált és Silást elítélték, mert meggyógyította a gonosz lélektől megszállt jövendőmondó leányt, ami valahol itt történhetett

(ApCsel 16,9). Pál engedelmesen áthajózott az Égei-tengeren, és egyenesen Szamotrakéba és Neápolisba ment, majd meg sem állt, míg a legfontosabb helyre, Filippibe nem ért. Ez kb. Kr. u. 49–52 között volt, két évtizeddel azután, hogy megalakult az első keresztyén gyülekezet. Európa területén Pál volt az első gyülekezetplántáló.

Az ApCsel nem tesz említést Filippiben zsinagógáról, sem arról, hogy ott zsidó férfiak lettek volna. Az „imádás helye” a városfalakon kívül volt, és Pál, valamint munkatársai itt találtak rá az istenfélő asszonyokra, akiket Krisztushoz vezettek. Érdekes módon a Fil 4,2-ben is asszonyokról beszél, és bizonyos értelemben minden macedón gyülekezetben említést tesz a nőkről (ApCsel 17,4,12).

Bármilyen ígéretes is volt a kezdet az első megtértekkel, az ügy hamar hanyatlásnak indult. Itt fordult elő először, hogy nem zsidó hatalmakkal ütköztek össze keresztyének, hanem

világi és nem vallásos emberekkel találták szemben magukat, akik ellene álltak az evangéliumnak, sőt formálisan vádat emeltek ellenük a város elöljáróinál (ApCsel 16,10). Megverten a börtönbe zárták Pált és Silást, de miután egy földrengés következtében megszabadultak bilincseiktől, megnyerték a börtönparancsnokot, azt a nevezetes embert, aki megtért (ApCsel 16,25–34). Másnap, mikor Pál felfedte római polgárjogát, és kifogásolta a vele történt igazságtalan bánásmódot, a kellemetlen helyzetbe került elöljárók személyesen vezették ki Pált és Silást a börtönből, és megkérték őket, hogy hagyják el a várost.

Milyen rövid ideig tartó szolgálat, mégis maradandó és szeretetteljes kapcsolatot tükröz az a levél, amit Pál néhány évvel később a filippi gyülekezetnek írt. Teljes ellentéte ennek az a tapasztalat, melyet Korinthusban szerzett, ahol pedig sokkal több ideig szolgált, és kiterjedt levelezést is folytatott velük (négy levélről van tudomásunk), ennek ellenére mennyi nehézséget rejtett ez a kapcsolat.

A Makedóniát átszelő Via Egnatia. Az apostolok útja

Első szolgálatától számítva több mint tíz év után Pál a római fogságról írt a filippieknek. Némelyek úgy vélik, hogy az efézusi vagy a cézárei fogságban született ez a levél, de a bizonyítékok azt mutatják, hogy Rómában. A császár udvarából küldött köszöntés (Fil 4,22) inkább Rómára utal, akárcsak az említett „testőrség” (Fil 1,13). Noha Pál tudatában volt annak, hogy fogsága tartós lesz, mégis reménykedett abban, hogy kiszabadul és folytathatja szolgálatát Filippiben (2,24).

Mikor a filippiek értesültek Pál bebörtönzéséről, elküldték Rómába Epafroditoszt, és segítyt is küldtek szükségének fedezésére. Epafroditosz miközben Pálnak szolgált, halálosan megbetegedett, és ennek híre eljutott Filippibe is. Epafroditoszt annyira meghatotta a filippiek aggodalma, hogy vágyódott utánuk, szerette volna jelenlétével megnyugtatni őket (2,26). Ezért Pál az eredeti tervnél hamarabb visszaküldte őt Filippibe, és több mint valószínű, hogy a levelet is ő vitte el. Eredetileg a levelet köszönetnyilvánításnak szánta, de bővebb lett, mert bátorítás és vigasztalás is volt benne. Nem ez volt az egyetlen kapcsolata Pálnak a gyülekezettel első találkozásuk óta. Ott voltak kiküldött munkatársai, Timóteus és Silás (ApCsel 18,5). A filippiek folyamatosan tartották a kapcsolatot levelezés által Pállal, és támogatták missziós munkájában (Fil 4,16). A korinthusi levél, különösen a második, nyilvánvalóvá teszi, hogy Pál rendszeres kapcsolatban volt a macedóniai gyülekezetekkel, beleértve Filippit is. Pál személyesen tett még egy második, sőt harmadik körutazást is (ApCsel 20,1–3.6). Ide tartozik még Timóteus látogatása Filippibe, és visszatérése Pálhoz (ApCsel 19,22; Fil 2,19–23).

A második századból származó iratok szerint valószínű, hogy Pál több levelet is írt Filippibe, ugyanúgy, mint Korinthusba vagy Thesszalonikába. A második század elején Polycarpus, Szmirna püspöke levelet írt a filippieknek, és

ebben megemlíti Pállal kapcsolatban, hogy „mikor távol volt tőletek, leveleket írt nektek, amit ha gondosan tanulmányoztok, segít nektek a lelki növekedésben”.¹³ A többes szám, „levelek” igen jelentős, de nem meglepő, mert Pál őszinte érzelmét fejezi ki, ami már az első levélben és a kapcsolat-tartásban is megnyilvánul.

Pál széles körű kapcsolatai és az első Európában megalakult gyülekezet magyarázatot ad a levél családiás, bensőséges hangvételére.

Az apostoli kor utáni időkből már keveset tudunk Filippiről. Ignatius, a Szíriában levő Anthiokia harmadik püspöke itt ment keresztül, mikor Rómába ment, ahol mártírként halt meg kb. Kr. u. 110-ben. Lényegében ő bízta Polycarpust, hogy írja meg Filippibe a fent említett levelet. Azok a régészek, akik Filippiben végeztek ásatásokat, több keresztyén sírt is tártak fel, különösen az 5. és 6. századból.¹⁴ A szomszédságban levő tengerparti város, Neapolis („Új város”) neve hamarosan megváltozott, ugyanis Christopolisnak (Krisztus városának) nevezték, és ez maradt egészen addig, míg a modern Kavalla nevet kapta.

A Pál korabeli városok némelyike még mindig virágzik: Thesszalonika, Korinthus, Athén. Filippiből nem maradt más, csak valahogy ez a levél, ami arra emlékeztet, hogy stratégiai szempontból milyen fontos hely volt és milyen értelmes emberek éltek itt.

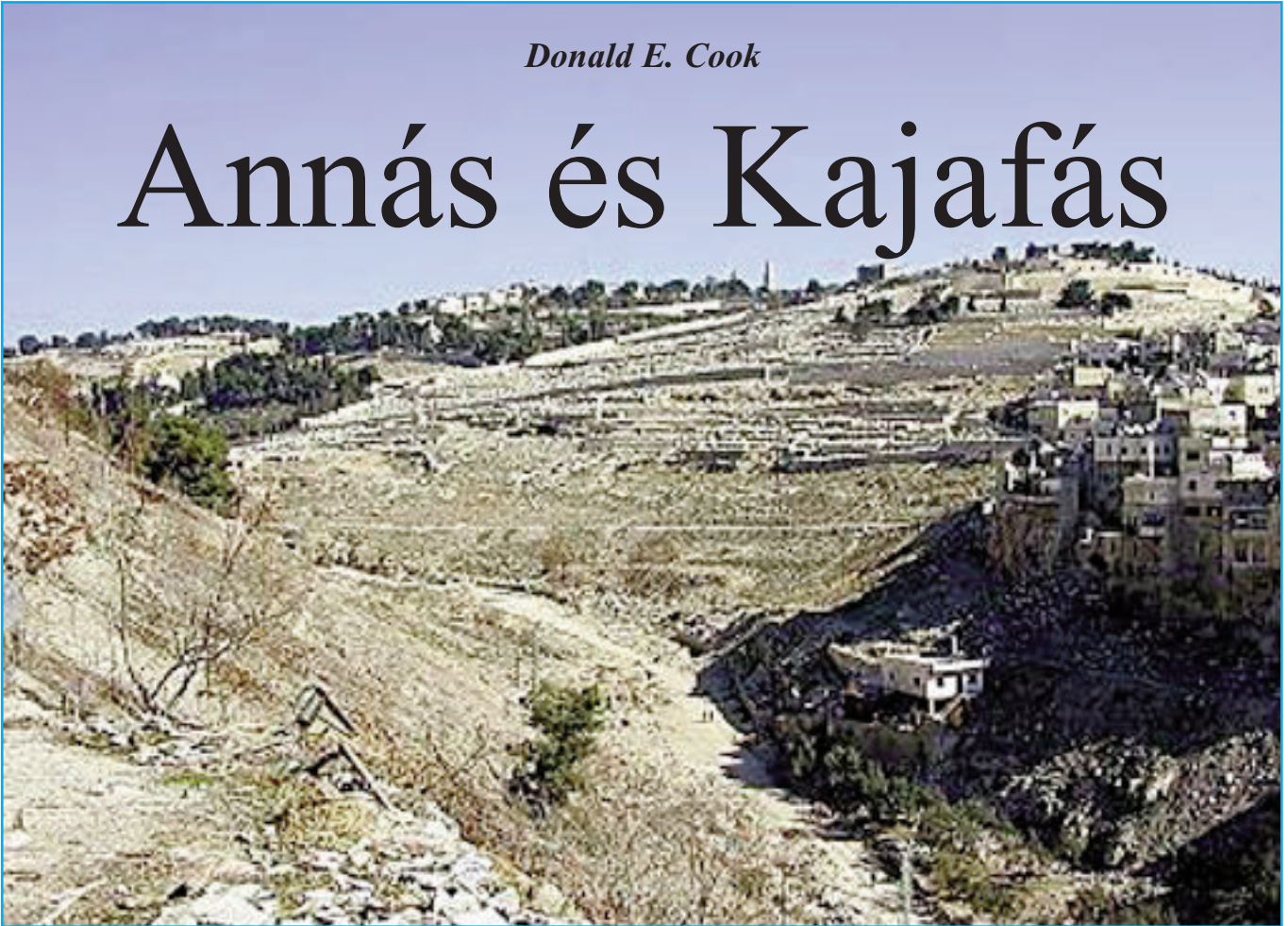
*Ford.: Gerő Sándorné
Biblical Illustration, Spring, 1993*

Irodalmi utalások

- 1 H. C. G. Moule, *The Epistle to the Philippians*, Baker House, 1981.
- 2 Wayne A. Meeks, *The First Urban Christians*, New Haven: Yale University Press, 1983, p. 45.
- 3 Moule.
- 4 Kirsopp Lake and Henry J. Cadbury, *The Acts of the Apostles*, vol. IV in *The Beginnings of Christianity*, ed. F. J. Foakes Jackson and Kirsopp Lake, Baker House, 1979, p. 190.
- 5 Moule.
- 6 Meeks, p. 46.
- 7 Meeks, p. 211.
- 8 Richard R. Melick, Jr., *Philippians, Colossians, Philemon*, vol. 32 in *The New American Commentary*, Nashville: Broadman Press, 1991, p. 26.
- 9 Meeks, 216.
- 10 Melick, 22.
- 11 F. F. Burce, *The Acts of the Apostles*, Greek Text with Introduction and Commentary, Third edition, Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1990, p. 360.
- 12 Peter O'Brien, *The Epistle to Philippians*, *The New International Greek Testament Commentary*, Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1991, p. 5.
- 13 Kirsopp Lake, *The Apostolic Fathers*, Vol. I., Loeb Classical Library, Cambridge: Harvard University Press, 1912, p. 286.
- 14 *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III., New York and Oxford: Oxford University Press, 1991, p. 1653.

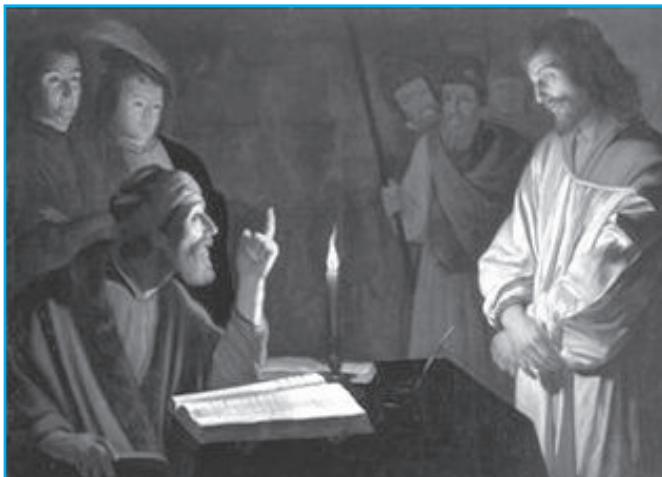
Donald E. Cook

Annás és Kajafás

Az Olajfák hegye a Kidron-völgyből

Jézus kihallgatásáról a négy evangéliumban leírt elbeszélésnél felmerül az azonosítás kérdése, ezért érdemes megvizsgálni a Jn 18,13–14-et, ahol János megnevezi Annást és Kajafást. Egy ilyen vizsgálat választ adhat arra a még nagyobb kérdésre, hogy mi is az evangélium, hogyan rögzítették az evangéliumokban a történéseket, hogyan kapcsolódnak egymáshoz az evangéliumok a történések ábrázolásában. Az elsődleges cél, amit ennél a vizsgálódásnál figyelembe kell venni, az evangélisták szándéka művük megírásánál, és a közös forrásanyag, amiből kiindultak. Az evangéliumok

Gerrit van Honthorst: Krisztus Kajafás előtt

összevetésének tanulmányozása jó alapot adhat a komoly tanulmányok végzőinek átható, belső látás növekedésére az evangéliumokban közölt híradásokkal kapcsolatban.

A szenvedéstörténetekkel kapcsolatos tiszteletreméltó beszámolók szerkesztésénél mindegyik evangéliumi író arról tudósít, hogy Jézus egy kihallgatáson vagy tárgyaláson megjelent a zsidó hatóság (Szanhedrin vagy Nagytanács) előtt. Márk visszaemlékezésében a főpap és a tanács előtt történt tárgyalás éjjel volt, de nem nevezi meg a főpapot. A tanács a főpap vezetésével bizonyítékot keresett Jézus ellen, hogy kivégeztethessék (Mk 14,53–72). Máté történetírása hasonlít Márkéhoz, ő viszont megnevezi a főpapot, Kajafást, és hozzászól az is, hogy a tanács hamis tanúkat keresett (Mt 26,57–75). Lukács Márkkal és Mátéval ellentétben a kihallgatást a hajnali időre teszi, és Márkhoz hasonlóan ő sem nevezi meg a főpapot. Lukács figyelmének középpontjában a tanács áll, és az egész tudósítást többes szám harmadik személyben beszéli el: „ők szóltak” (Lk 22,54–71).

János az egyetlen, aki két kihallgatásról vagy tárgyalásról számol be, és megnevez két különböző személyt, mint a Jézus ellen lefolytatott bírósági tárgyalás vezetőit. A negyedik evangélista leírja, hogy Jézust először Annás elé vitték, aki apósa volt Kajafásnak, „aki főpap volt abban az esztendőben” (Jn 18,13). Mindemellett János a 18,19-ben Annást főpapként említi, és a tárgyalásról is részletesen beszámol. Az első kihallgatásnál nem történt formális döntés a halálbüntetésről. Ezt követően azonban Jézust megkötözve (talán annak jeléül,

Sok száz éves olajfaliget az Olajfák hegyén

hogymár elítélték?) Kajafáshoz küldték, viszont a második tárgyalás részleteiről János már nem ír. János beszámolója szerint mindkét kihallgatás éjjel történt (Jn 18,24.28).

Mivel az evangéliumokban meg van adva a határozott időpont, meg kell kísérelnünk megmagyarázni, mit jelentenek ezek. Az nyilvánvaló, hogy mind a négy evangélista ugyanarról az eseményről számol be, de különböző szempontból. Az is világos, hogy nem tudunk minden részletet összhangba hozni. Nem fényképpel van dolgunk, hanem leírással.

Annást (ósi iratokban Ananus) más Biblián kívüli írásokból is ismerjük. Ő volt a főpap Jeruzsálemben Kr. u. 6–15 között. Quirinius nevezte ki Annást, Valerius Gratus pedig megfosztotta tisztségétől. Annak ellenére, hogy hivatalából kimozdították, még évekig igyekezett folyamatosan hatást gyakorolni környezetére. Josephus látszólag nagyra értékelte,

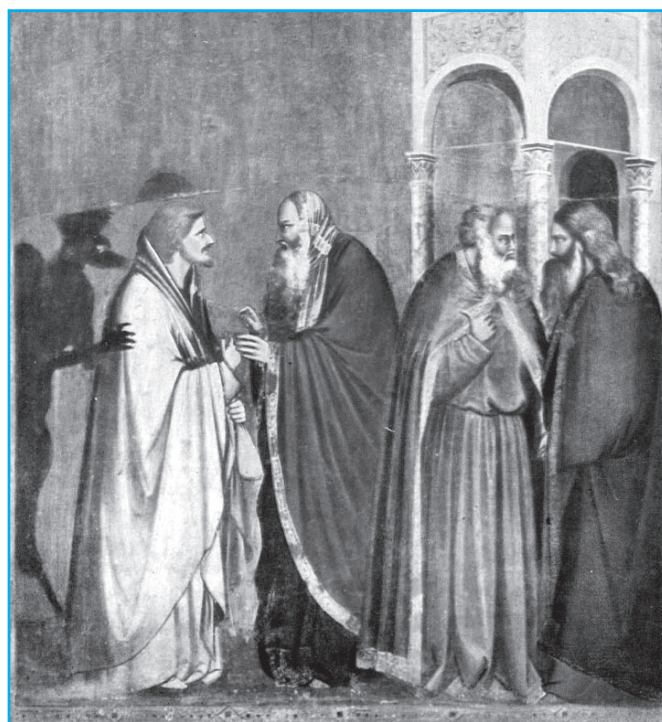

Fra Giovanni Angelico (1387–1455): Gecsemane

mert folyamatosan „főpapak” nevezi Annást, holott éppen ő (Josephus) írta meg a hivataltól való megfosztását (Ant 18,26.34). Josephus ehhez még azt is hozzáfűzi, hogy Annásnak volt hét fia, akik főpapként szolgáltak, és a „legszerencsésebb embereknek” nevezte őket (Ant 20,197–198). Ezenkívül Annás egyik unokája, Matthias is főpap volt Kr. u. 65–67-ben (Ant 19,316). A rabbinikus irodalomban Annás családja ismert volt széles körű kiterjedéséről, nagy vagyonáról és kapzsóságáról (Babilóniai Talmud, Pesahim 57/a; Mishnak Keriot, 1.7). Annás neve máshol is meg van említve az Újszövetségben: Lk 3,2 és ApCsel 4,6, ahol mindkét esetben Kajafáshoz kapcsolódik. Ahogy már említettük, egyedül János mondja el, hogy Kajafás Annás veje volt (Jn 18,13). József Kajafás Kr. u. 18–37-ig volt főpap. Őt Valerius Gratus nevezte ki és Vitellius váltotta le hivatalából (Ant 18,35.95). A Lk 3,2-ben csak egy fontos kronológiai dátum van Bemérítő János megjelenésével kapcsolatban, Jézus életére utalóan, míg az ApCsel 4,6 részletesen jellemzi azokat, akik kezdetben az első gyülekezet üldözésében részt vettek. Máté megnevezte Kajafást mint főpapot, aki egybehívta a tanácsot és megszervezte az összeesküvést Jézus elfogatására és kivégzésére (Mt 26,3 lásd Jn 11,49–53), és ahogy már említettük, Máté ebből kiindulva azonosította Kajafást mint a tárgyalás vezetőjét, elnökét annak az ügyében, aki ellen az összeesküvést szervezte (Mt 26,57–75).

János evangéliuma beszámolójában Kajafás csak egyszer jelenik meg a tárgyalás helyszínén kívül. János Kajafást nevezi meg mint azt a személyt, aki Lázár feltámasztása után megmagyarázta a többieknek, hogy miért kell Jézust halálra ítélni (Jn 11,49–50 lásd Mt 26,3).

János gondosan megmagyarázza, hogy Kajafás kijelentése annak a főpapak a hivatalos álláspontja volt, aki Istent képviselte a földön. Ez a negyedik evangélium egyik fő teológiai kifejtése.

Fra Giovanni Angelico: Júdás konspirációja

Fra Giovanni Angelico: Jézus Kajafás előtt

Amikor a Jn 18,12–28-at értelmezzük, bizonyosan állíthatjuk, hogy János tudta, hogy Kajafás volt az uralkodó főpap. Az, hogy Annásra vonatkoztatva is használta ezt a címet, azt mutatja, hogy ebben az összefüggésben a hagyományt követte. Nyilván minden előző főpapot így tiszteltek.⁶ Továbbá azt a kijelentését, hogy „abban az esztendőben” Kajafás volt a főpap, nem úgy kell érteni, mintha évenként választották volna a főpapot, ahogy Kis-Ázsiában a pogány népeknél volt szokás. Ezt a kifejezést inkább úgy kell értelmeznünk, hogy „abban az időben”. Vagyis mikor ez a sorsdöntő esemény történt, Kajafás volt az uralkodó főpap. Jánosnak a tárgyalást bemutató leírását a következőképpen összegezzük: Jézust az elfogatás után

Valerius Gratus volt az a római helytartó, aki Annást leváltotta főpapi hivatalából, és Kajafást nevezte ki helyette. Ez az érme Gratus uralkodása alatt készült Kr. u. 15-ben, Tiberius császár uralkodásának második esztendejében. Egy babérág, a dátum és oldalán díszítés látható

még azon éjszakán Annáshoz vitték, az előző főpaphoz, akinek nagy befolyása volt, és itt előzetesen kihallgatták. Jézust kikérdezték tanítványairól, tanításáról. Azután meggyalázták (lásd Mk 14,65; Mt 26,67–68). Ennek a szembesítésnek az eredménye nem volt teljes. Formailag nem hoztak ítéletet, erről nincs is beszámoló. A második kihallgatás vagy tárgyalás, ahol már az uralkodó főpap, Kajafás elnökölt, valamivel később, de ugyanazon az éjszakán történt. Jézust megkötözve vitték a tárgyalásra. János erről a második tárgyalásról már nem számol be, de utal arra, hogy a zsidók vádjá alapján Jézus elítélése megtörtént (Jn 18,12–14.19–24.28).

Aulus Vitellius mint császár szolgálta Rómát Kr. u. 69-ben január 2-től december 20-ig. Puccsot kezdett Galba ellen, aki meghalt, mielőtt Vitellius elérte Rómát. Vitellius uralkodása olyan rövid volt, hogy nem is szerepel a császárok névjegyzékében. Ez a Vitellius nem tévesztendő össze Lucius Vitelliusszal, aki Kajafást leváltotta hivatalából

A továbbiakban János egyetlen zsidó vezetőt sem nevez meg, de utal arra, hogy másnap reggel a római kihallgatásnál a küldöttségben ők is ott voltak (Jn 18,28.30–31.38; 19,6–7.12.15). Nem tudjuk, milyen szándék vezette Jánost a történet megírásánál, azonban nyilvánvaló, hogy Lukács volt az egyetlen, aki részletesen beszámolt a Heródes előtt történt kihallgatásról is (Lk 23,6–12).

Végül ne felejtsük el, hogy bár János kihagyta beszámolójából a részleteket, amik a Kajafás előtti kihallgatáson történtek, de ezt megelőzően az evangélista már megállapította Kajafás szerepét Jézus halálában, drámai módon feltárva az összefüggést Lázár feltámasztásával kapcsolatban (Jn 11,49–53).

János beszámol egy másfajta tárgyalásról is, ahol különös káromlással vádolták meg Jézust, és meg akarták ölni (megkövetni; Jn 10,22–39).

Ford.: Gerő S.-né
Biblical Illustrator, 1991, Winter

* C. H. Dodd: *Historical Tradition*, Cambridge, University Press, 1965, 94. o.

A SZOLGÁLAT ÚTJÁN

Katona László

A lelkipásztori, presbiteri és diakónusi szolgálat különbözőségei

A választott nép mindig túlélte a környező társadalmak felmorzsolódását. Ez Isten kegyelmén túl annak is volt köszönhető, hogy vezetési formája korszakról korszakra át tudott alakulni. A patriarchális vezetési típustól a püspöki, presbiteri-diakónusi vezetési formáig bezárólag tucatnál is több típust találunk a Bibliában. Az újszövetségi gyülekezetek vezetési típusa a presbiter-diakónusi vezetés, ami ezen belül a szakrális tudományosság, gyülekezeti igény, missziói célok, karizmák, kirendelés és meghatalmazás alapján sokféleséget rejt magában.

Kérdésünk: A Biblia alapján milyen különbség van a teológiai elhívás és tanulási idő után felavatott lelkipásztor és a teológiát nem tanult, de a gyülekezet által felavatott vezetők között? Rendelkezik-e a lelkipásztor bibliai alapokon felmutatható küldetésbeli különbséggel, szemben a teológiai tudományokat nem tanult avatottal? A Biblia szerint mire specializálódjon a lelkipásztor, és mire az avatott?

A teljes Írás alapján megállapíthatjuk, hogy Isten, a Szent, az Örökkévaló, aki a Lélek, megnyilatkozni akar az emberiség felé. Ez történt a csipkebokornál, a Sínai-hegyen, Jézus földön járása csodás éveiben, és a Jelenések szerint történik a gyülekezetekben az idők végéig. Ahol ő megjelenik, kijelentést ad, ott szent tér, idő és hely jön létre. Ebben Isten magát megismerteti, az őt keresők életét kegyelmével támogatja, erőit adja. Különösképpen igaz ez a Krisztusban megnyílt új életterre, amit feltámadásával tett nyilvánvalóvá, az ember számára hittel megragadhatóvá. E szent kapcsolat művelésében igénybe veszi az általa való elhívásnak engedelmes embert, akinek szolgálatát vezeti is

Spurgeon dolgozószobája, az „igehirdetéseinek műhelye”

Szentlelkével. Ez a szolgálat Isten papjainak, a lelkipásztoroknak a szolgálata. A papi, lelkipásztori munka a lélek dimenziójában és a mennyben is megjelenik, ott pedig az kap helyet, ami az Isten elgondolásának, igazságának, szentségének és kegyelmének megfelel. Igaz ez a papi szolgálat formai és tartalmi kérdéseire is. Ezért komoly papi feladat a szentségi tér, idő, légkör, azaz istentisztelet ismétlődő létrejövételének szolgálata és az emberek azzal való pásztoralása. E szituációban valósulhat meg a 4Móz 6 koncepciója: „*így tegyétek nevemet Izrael fiaira*”, vagy a malakiási koncepció: „*ajkáról tanítást vár a nép, mivel a Seregek Urának követe ő*”. Így a lelkipásztori, papi szolgálat az Isten igényére, az ő képviselésére, tolmácsolására támasztott, ezért tőle való elhívással, érette mindennek elhagyásával, a prófétai, krisztusi és apostoli igazságok szívből zárásával, tanulásával, életté váltásával veszi kezdetét. Ezért az elhívó Isten felől értelmezendő annak jelentősége, mert a világ újrászakralizálásával kapcsolatos tervében igénybe vett emberek ők. Ugyanakkor a gyülekezeti avatottak előhívása és szolgálata gyülekezeti igényre támasztott, földiek elhagyása nélkül, de a gyülekezet működési, vezetési szükségének megoldása érdekében. Két fontos különbség: a pap Isten igényére, szentségi célok megvalósítására, a gyülekezeti avatott a gyülekezet működési szükségének megoldására.

Bizonyos, hogy Istentől való vezetési elgondolás valósult meg Mózes és Áron esetében. Jetró tanácsára, majd később Mózes kérésére újabb vezetőtársakat kapnak, de Mózes fősege alatt. Aggeus könyve a fogság utáni nép vezetési szerkezetét mutatja fel, amikor azt írja, hogy az Úr igéjét el kellett mondania Zerubbábel helytartónak, Jósua főpaprak és a megmaradt népnek. Világos vezetési rétegeket látunk. Ott van a nép világi rangú társadalmi vezetője, ott van a lelki élet vezetője egyházi felkenetéssel, és a két vezetőre figyelő nép. Malakiás a papság feladatát így fogalmazza meg: „*Mert a pap ajkai őrzik az Isten ismeretét, és tanítást várnak szájából, hiszen a Seregek Urának követe ő*” (2,7). Viszont nem fogalmazta meg az – egyébként vallásos – társadalom vezetőjének feladatát, nyilván azért, mert a nép azt naponta érezkelhette praktikusán.

A korábban szolgáló Mikeás azt mondja: „*Ha Asszíria az országunkra támad, és behatol palotáinkba, hét pásztort állítunk szembe vele, és nyolc főrangú embert*” (5,4). Katonai támadás ellen lelki és társadalmi vezetők lesznek a véderő? Igen, mert a legjobb védelem a jól szervezett vezetés, természetesen Isten őrző kegyelmével. Ha világunk szellemi állapotába, hit- és gyülekezetellenes tendenciáiba beletekinünk, akkor máris értjük, milyen nagy jelentősége van azon embereknek, akik a gyülekezet védelmi rendszerét képezik, és

nem gyengítik. Az újszövetségi pásztori, presbiteri vezetés ennek a mikaési vezetési koncepciónak új céllal és tartalommal való folytatása kell hogy legyen.

C. H. Spurgeon, a prédikátor a Tabernaculumban

Isten elgondolása kezdettől az volt, hogy népe papi nép legyen (2Móz 19,5–6; 1Pt 2,9). De ha az Újszövetségben minden gyülekezeti tag pap is egyben, az a tanult papság feleslegességét, illetve minden más vezető azonos funkcióját, küldetését állítja-e? Tény, hogy több időben rövidebb múltú felekezeteknél néhol előfordul, hogy bizonyos liberális egyházvezetési elmélet miatt, nem látják meg a lelkipásztorság és presbiter-diakónusság szentségi és funkcionális különbségeit.

Már az apostolok – a fogság utáni zsinagógái és a görög vezetési modellt követve – gondoskodtak arról, hogy a gyülekezeti ügyek intézésére legyenek választott diakónusok, ők pedig maradtak az igei munkánál. Az, hogy Istvánt és Filepet nemsokára a missziómezőn látjuk, nem azt jelenti, hogy avatottságuknál fogva ez járt nekik, hanem az alkalmi közösség-irányítási feladat előtt már volt Szentlélekkel, hittel, bölcsességgel végzett, de nem avatáshoz kötött munkájuk. Ugyanis ők már korábban is igehirdetők voltak. Ha ezt nem tételezzük fel, akkor arra kell választ adnunk, hogy a tizenkét apostol hogyan oldotta meg a nagy tömegeknek sok helyszínen való tanítását. Miként tudhatták meg, hogy kik alkalmasak diakónusi szolgálatra, kik azok, akikben megfelelő lélek, bölcsesség és alkalmasság van? A zsinagógái gyakorlatból tudjuk, hogy a 30 évnél idősebb férfi felállhatott tanítani, ha arra alkalmas lelkiülete és bölcsessége volt. Ezt gyakorolták az első gyülekezetek is. Ez alapján a vezetők és a gyülekezet figyelme előtt hamar konkretizálódtak az alkalmas férfiak.

Kérdezzük meg a hagyományos értelmezési módszerünket is, hogy az Ef 4,11-ben írt apostolok, próféták, evangélisták, pásztorok, tanítók előállítását hogyan szoktuk értelmezni? Általában valami misztikus folyamatként, isteni adományozást érünk ez alatt, de ezzel többnyire csak adminisztratív módszereinket szoktuk igazolni, mármint gyülekezeti jelölést és választást. Ők nem csak úgy megjelennek maguktól, vagy a gyülekezetet megajándékozó Isten jóvoltából, hanem sokkal inkább úgy, ahogyan az Elizeus prófétaiskolájából kikerült

képzett prófétatanítványok. Apostol sem lett Péterből vagy Jánosból csak úgy, hanem három évig Jézus képezte őket maga mellett. Titusz, Timóteus, Apollós sem lettek csak azért evangélisták és lelkipásztorok, mert elérték a 30. évüket, hanem mert Pál vagy Akvila és Priscilla tanítással képezték őket. Pál megtérése után három évig volt Arábiában, majd a tarsuszi és az antiókhiai gyülekezetben, ahol tanulással, szolgálattal eltöltött évek után lett apostollá, lelkipásztorrá. Felületes nézet tehát azt hinni, hogy amit egyesek elhivatással vajúdva, világi pályájukat otthagya, tanítóktól éveken át tanulással szereznek meg, azt mások egy talán kissé misztikusan értelmezett közösségi avatással vagy rövid idejű laikus igehirdetési múlttal birtokba vehetnek. Nem az Úrtól való az a gondolkodás, amely leértékeli az Isten népe között a teológiai tanulás jelentőségét, és azt más úton és más rendeltetésért keletkező pozíciók függésébe próbálja beállítani. Ez a gondolkodás készíti elő azt a krízist, amely azt szüli, hogy „*elvész az én népem, mert tudomány nélkül való*”.

Jeruzsálemben volt a tudósok utcája az 1Krn 2,5 szerint. Bizonyosságául annak, hogy becsülték a tudást, tanulást. A prédikátor gyűjtötte a bölcs gondolatokat, hogy saját magát és hallgatóit gazdagítsa útmutatás-értékű látásokkal. Így lett a beszéde olyan, mint a „*levert cövek*”, amihez érdemes ma is kötni a gondolkodásunkat (Préd 12). Így tehát lehetetlen, hogy a tanulást, ismeretgyűjtést elismerő újszövetségnek az újszövetségi gyülekezet vezetési modellje ellent akarna mondani.

Figyeljük meg a Bibliából, hogy a lelkipásztornak, Isten mai szolgájának mi a küldetése!

Jézus mondja egy családi peres ügy kapcsán: „*ki tett engem bírónak vagy osztónak közöttetek?*” A 2Tim 2,4 mondja: „*Egy harcos sem elegendik bele a mindennapi élet gondjaiba.*” A 24. vers pedig: „*Az Úr szolgája ne viszálykodjék, hanem legyen barátságos mindenkivel, tanításra alkalmas és türelmes, aki szelídséggel neveli az ellenszegülőket.*”

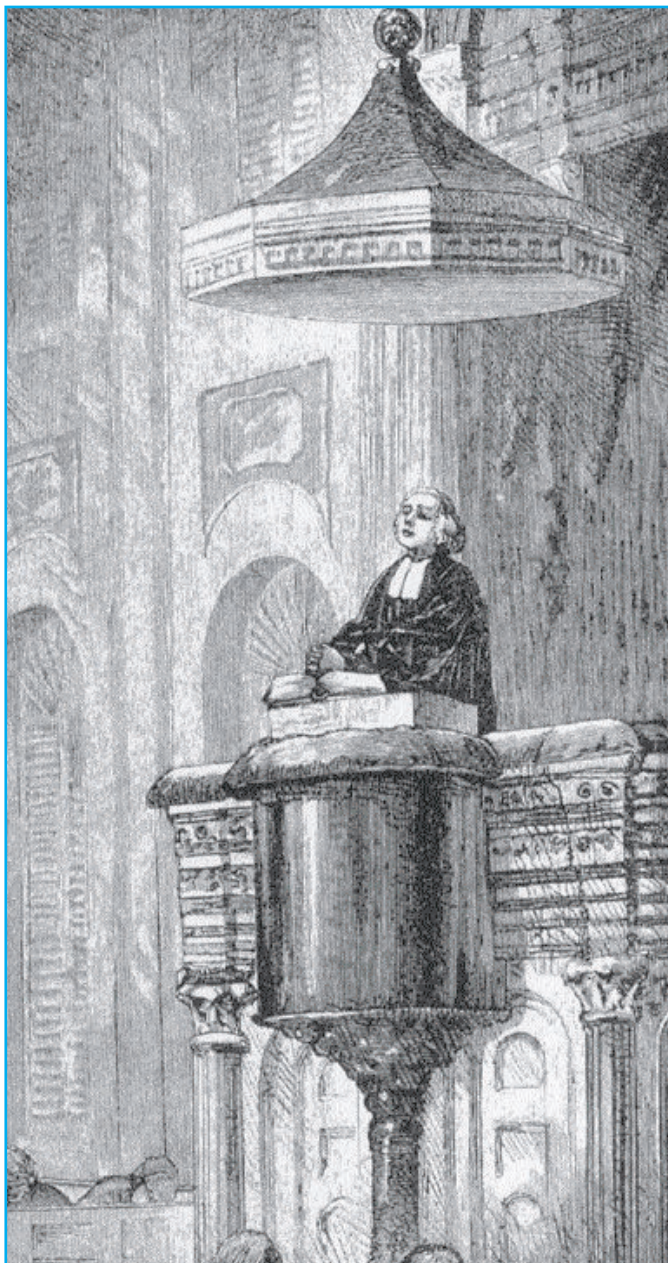
Tehát a pásztor nem bíró, hanem tanító. Találkozik provokációval, ellenszegüléssel, de ez ne módosítsa, torzítsa tanítói működését, mert akkor is ő az aktuális igei üzenet érkezésének megértetésének felelőse, egyes számú megbízottja. Végezze az evangélista küldetését a bajok türelmes elviselésével (2Tim 4,5), egészséges tudomány áradjon ajkáról (Tit 2,1)!

Ha például elolvassuk a Tituszhoz írt levelet, pásztori feladatok sokasága tárul elénk. Egészséges tanítással elnémitani a hamis tanításokat. Józanságban, tisztességben, mértékletességben, hitben, szeretetben való épséget követel a családi generációk nevelése, a társadalomban engedelmes, példás élet, a hatóságok felé a helyes viszonyulás, a jó beszédelet egymás közt, a jó tanítókkal való kapcsolatápolás mint rendeltetészerű feladat jelenik meg itt. Az emberek megtérése utáni üdvéltre képzése. Mindez sokrétű tanítói, pásztori feladatot, munkát, igénybevételt tartalmaz. Ez a tanítás az Úr igehirdetésével kezdődött. Vagyis az Isten népének tanító

rétegei ők. Tuljdonképpen ennek másolata a pedagógus réteg működése a társadalomban, amelynek sem a rendeltetését, sem a fontosságát normális országban nem vonják kétségbe.

A gyülekezeti avatottak küldetése a Biblia szerint

Pál elég sok helyen beszél erről: vigyázni, gondozni a nyáját (ApCsel 20,17–32). A háznép vezetése (1Tim 3,5), tanítása és újratanítása a nekik tanított és átadott igéknek. Ők nem találhatnak ki új igét, igeértelmezést, hanem amit tanítóik nekik átadtak. Ahogyan a lelkipásztor sem, csak amit az Úrtól vett, a teljes Írással való foglalkozásában. Ez ugyanaz a főségi

Úrnapi öltözetben, a jellegzetes Luther-gallérral

rend, mint amit a házasság rendjéről olvasunk az Efézusi levélben. Feladatuk a tanítás útján kapott igéket közösségvezetésre felhasználni, tartani a nyáját az ige iránti engedelmességben, meggyőzni az ellenszegülőket.

Ószövetségi papi feladat volt az ige hirdetés mellett a lelkigondozás, a jog- és igazságszolgáltatás, a gyógyítás, a pedagógia is. Évszázadok alatt ezek jelentős része önálló tudománygá, szakmává alakult, mondjuk úgy, hogy pro-

fanizálódott. Érték, ha a gyülekezetben vannak ilyen szakemberek, de ez önmagában kevés az avatottsághoz. Ha ilyen testvért a gyülekezet felavat, és megfelelő, kitaró jó lelkiülettel társul a szolgálata, akkor előmenetelére van Isten népének. Gyakran előfordul, hogy az egyházak, papok hiányában egy közösség élére ilyen diakónust vagy presbitert állítanak bizonyos közösségi életszervező, összetartó; egyház, a pap és gyülekezet közötti összekötő munkára, de azt sohasem értelmezik azonos küldetésűnek a papi küldetéssel. Ilyen esetben az esedékes szentségi szolgálatra általában a környék valamelyik lelkipásztorát veszik igénybe. Az egyház ezzel azt jelzi, hogy a szakrális képzettségben, az elhívó isteni szó iránti engedelmességben, a lelkekért felelősséget vállalás készségében, mindezért a személyes és családi sorsot vállaló életben olyan értékteremtő és -hordozó tartalmat lát, ami az egyéni és közösségi életet az örökkévalóság irányába segítheti. A lelkipásztorság az egyház Krisztus-tartalmát növeli, azt gyülekezetek építésében „felajánlja Istennek és népének” építőanyagként, és ezért ezt az értéket nem engedi a helyi avatottak vagy az egyházi más alakulatai által marginalizálni. A helyesen gondolkodó egyház éppen ezért védi, segíti az Isten szerinti újszövetségi papi, lelkipásztori szolgálatot, ezzel az egyház önmaga életét Isten szerint pallérozza, hiszen az egyházi szerveződés ebben a világban ugyanúgy védelemre szorul, mint a lelkipásztori lét.

A lelkipásztori és presbiteri szolgálattal kapcsolatos tisztán látást zavarják az olyan esetek, amikor papi szolgálatban presbiteri tartalom jelenik meg, és a presbiteri papi tartalom. Személyi adottságok alapján olykor ez is előfordul.

Ha a gyülekezet helyi avatottjai a lelkipásztori szolgálatot marginalizálják, az általában valamilyen társadalmi vagy emberi erő alapján való gondolkodás, és a Bibliától való eltérés jele. Ez az, amikor a gyermek anyja méhébe harap, mert szakmai foglalkozása, megélhetése, rangja eredetileg papi szerepkörből alakult ki, amit azután a papi szerepkör ellenében él meg. Nem tudja a maga küldetését Biblia szerint értelmezni, betölteni, ezért mások szolgálatának bibliai alapjait és értelmét kérdőjelezi meg. Az ilyen avatott hosszú időre meg tudja terhelni gyülekezetét, még úgy is, hogy nincs tisztában azzal, hogy ő a zavar forrása.

Ugyanígy, ha a pásztor nem becsüli meg az avatottak munkáját, nem igényli, az is eltérés a Bibliától, amivel a pásztori munka univerzalitását hozza létre, ezért az csak egy ideig fog áldásosnak tűnni. Az igében a pásztoroknak is szól a figyelmeztetés, hogy haszontalan szolgálóvá válhatnak, ha nem Istenre figyelve végzik szolgálatukat (Jer 23), ahogyan az avatottaknál is fennállhat a be nem válás lehetősége (1Tim 5,17). Ugyanis mind a pásztor, mind a presbiter vagy diakónus megfelelésének tere az Isten elvei, a gyülekezet missziója és életének eseményei, helyzetei vezetésében méretik meg, és nem a világi talpraesettség mezején. A gyülekezetek élete nem tisztségek, beosztások egymással mérkőzésének a játéktere, hanem az emberek üdvösséghez jutásának, a már meglévő üdv életre felkészítésének dinamikus munkásteret.

Isten bölcsen szervezi meg népe életét. Úgy intézi, hogy legyen, aki a tanítás, az aktuális ige érkezésének, megértésének a munkása, és legyen, aki az aktuális igei rend megvalósulásának a munkása.

A fenti gondolatok legyenek segítségül a lelkipásztorok és a presbiterek, diakónusok bibliai rendeltetésének és különbségének megértésében!

Dr. Fodorné Nagy Sarolta

Igehirdetés a posztmodern korban – szószéken és katedrán

A katechézis jelenkori problémái – Elméleti és gyakorlati kérdések*

Az egyház és a pedagógia helyzetéről nemrég beszélgetünk *dr. Kozma Tamás* egyetemi tanárral, a Magyar Tudományos Akadémia Nevelésszociológiai Albizottságának elnökével és egyben Pedagógiai Bizottságának tagjával, a Debreceni Egyetem doktori iskolájának igazgatójával. A gondolatcsere levelezéssel folytatódott, amelyből – az ő hozzájárulásával és egyben a konferenciának küldött köszönetének tolmácsolásával – egy részletet idézek:

„...A totális rendszerek elmúltával... csak néhány, eredetileg nem állami szervezet maradt meg úgy-ahogy társadalmi szervező erőnek. Ezek egyike a közismert szakszervezetek voltak, a másik pedig az egyházak. Az összes többi a rezsimek fölszámolták. Persze ezek is korrumpálódtak, de legalább túléltek a rezsimeket. Nos tehát ezekből – nem pedig a korábbi állam- és pártszervezetekből – indulhat meg a társadalom szövetségének regenerálódása... Az egyházi összefüggések, a gyülekezeti alkalmak, az istentiszteleti együttlétek stb. kezdhetik meg a társadalmi-társasági élet újjászervezését. Egyéb egyesületek, szövetségek, szerveződések ugyanis nem maradtak fenn hasonló súllyal... De hogy ez bekövetkezzék, az az ország lelkészi karán is múlik. Csak akkor válhatnak a gyülekezetek ilyen társadalmi regeneráló erőkké, ha a lelkészi kar is fölismeri ezt a társadalomregeneráló feladatot, és mindent meg is tesz ennek érdekében. (A pedagógusok pedig úgy kerültek ide, hogy amikor írtam a beszélgetést kiváltó írást – az 1990-es évek közepén –, épp állt a háborúság az iskolák visszaadása miatt.) Úgy tűnt, hogy ha a lelkészi kar hozzá akarna és tudna járulni az említett társadalmi regeneráló szerephez, a pedagógusok akkor sem hagynák őket...”

Figyelemre méltó, hogy:

- Kimondja, hogy baj van, társadalmi léptékű gyógyulásra van szükségünk. Helyzetünket nem tekinti pusztán ténynek, ahogyan sokan teszik, tétlenül széttárva karjukat, vagy megrándítva vállukat, hogy „ilyen a világ!”, hanem elismeri a regenerálódás szükségességét.
- Látása szerint ebben a helyzetben az egyháznak kulcs szerepe van.
- Lelkipásztorok és pedagógusok együtt (!) tehetnek valamit, s nem egymással versengve, még kevésbé egymás ellenében. Emiatt jelzésértékű, hogy ezen a konferencián együtt vesznek részt lelkipásztorok és pedagógusok! Jelenlétük kifejezi, hogy az egyházban is van erre igény. Kifejezi, hogy az egyház a posztmodern kor atomizáló, szétziláló folyamatai ellen foglal állást. Legyen ez a konferencia első lépés a közös úton, s kövesse szép folytatás!

Milyen is tehát az a kor, amelyben katechetikai feladatainkat a lelkészi és a hitoktatói karnak kéz a kézben meg kell fogalmaznia?

I. A posztmodern jelenség

A „posztmodern”, azaz a jelenkori állapot névadója *Jean-Francois Lyotard* francia filozófus, aki az 1968-as események hatására (lásd csehszlovák forradalom és annak a szovjet blokk által történő katonai eltiprása) fogalmazta meg, hogy semmiféle ideológia nem lehet tekintély forrása. Elvetette a nagy ideológiák (szocializmus, kapitalizmus, emancipáció, keresztyénség), a nagy létértelmezések, narratívák további létjogosultságát, s helyükbe a pluralizmust tette. Hitelenség és bizalmatlanság ébredt az átfogó magyarázatokkal szemben. Minden nagy „elbeszélés” csak el-kendőzi a káoszt. Egyszerre minden igaz és mindennek az ellenkezője is igaz lehet. Nincs egyetlen posztmodern abszolútum – mint például a középkorban a keresztyénség –, nincs egyetlen „igazság”, de van mindennek a megkérdőjelezése, van egyre erősödő kritikai tudatosság. Az egészselvű, rendszerező gondolkodás lejtőre került.

A tudományosság kritériuma egyre kevésbé egyenlő a kizárólagos tapasztalati igazolhatósággal. A művészetben nem lehet pontosan definiálni, mi a „szép”, a nevelésben nem lehet kimondani, mi az érték.

A töredékes tudás elfogadott jelenség, a korábbi „polihisztor” ma már nem létezik. A tudomány elismeri, hogy csak részeket képes megragadni az egészből. A hétköznapi tudás pedig egyre inkább pontszerű információhalmaz.

A videoklip-kultúra azt programozza belénk, hogy minden esetleges, véletlenszerű, minden megtörténhet, minden mindennel kapcsolatba kerülhet, és „semmi nem függ össze semmivel” (*Gertrude Stein*). Nincs „sztori”, nincs értelmezés, nincs ok-okozati összefüggés-keresés, csak felbukkanó jelenségek. Ennek következtében pedig spirituális magány.

A „posztmodern” nem igényli a konszenzust, a meg egyezést, sőt a disszenzust, az egyet nem értést és az ahhoz való jogot ismeri el érvényesnek.

Egyre erőteljesebb a „másság” jogának hangoztatása – jobbra az eddig deviánsnak minősülők oldalán egyre nagyobb az értékviszonylagosság és értékválság. Az a jó, ami nekem jó. Az a jó, ami hatékony – mindegy, milyen áron. A korábban elfogadott értékek megkérdőjeleződnek: minek a becsület, tisztesség, hűség, munka, ha jobban boldogul az, aki figyelmen kívül hagyja ezeket?! Meg sem hőkönünk, ha pénzen megvásárolható nyelvvizsga-bizonyítványról vagy éppen pénzen megvásárolható diplomáról hallunk; gyökereinkhez lazábban kötődünk; a nyelvek posztmodern kori gyarmatosításában – *Márai Sándorra* utalva – nevünkről egyre gyakrabban „kopik le az ékezet”.

Tájékozódási pont nélkül maradtak a tömegek, mindenki önmagának mértéke. Ezért halljuk olyan sokszor: „Nekem ne mondja meg senki! Ne szóljon bele az életembe senki!” Mintha a tékozló fiú útjának első fázisában lennénk: az önfeledt szabad-

ság mámorában. És egyelőre még jól is esik ez a szabadság, amíg van mit tékozolni. Soha nem látott szabad(os)ság a viselkedésben, gondolkodásban, beszédben, öltözködésben. Ma nehezebb meghatározni, mi a deviancia/bűn. Éppen azért, mert nincs általánosan elfogadott viszonyítási pont. Ma a homoszexualitás normálisnak számít, a házasságkötés nélküli élettársi kapcsolat általános, a trágár beszéd a „menő”, a pedofilok – hovatovább – pártot alapíthatnak.

Gyermekeink gyermekkor nélkül nőnek fel (lásd *Marie Winn* és *Neil Postman* a gyermekkor eltűnéséről beszélnek). A korábbi iskolai tankönyvek még megbélyegezték – joggal – az ipari forradalom korát azért, mert „nem engedték a gyermeket játszani”, de semmivel sem jobb a mai helyzet, amikor a gyermekek ugyanazt „játsszák”, mint a felnőttek. A gyermekek ugyanannak a szóra-koztatóiparnak a fogyasztói, mint a

felnőttek: ugyanazokat a filmeket nézik, prostitúcióról, családi botrányokról, terrorról, gyilkosságról. Élvezeti cikkeik éppúgy az alkohol, cigaretta, s egyre inkább a drog, mint a felnőtteké. Küllemük, ruházatuk hasonló. Nem ritka a kamasz lányok abortusza. A tizennyolc éves korában igényelhető művi sterilizálás lehetősége olyan szabadsággal ruházza fel az értelmükben még fel nem nőtt, felelős döntéseket hozni általában nem tudó fiatalokat, amelyet később már nem lehet jóvá tenni. Az, aki „emberölő volt kezdettől fogva”, ma így öl, hogy megrontja az ifjúság életforrásait.

A posztmodern korban lépten-nyomon történik az agresszió:

- Autópályák fölötti hidakról kamaszgyerekek dobálják a köveket az autókra, nekik nem számít, ha szórakozásukkal családi és egyéni tragédiákat okoznak.
- A grafiti: a titokban elkövetendő romboló művészet annál nagyobb elismerésre számíthat, minél feltűnőbb helyen jelenik meg anélkül, hogy „alkotóit” tetten érnék.
- A sportpályák szurkolótáborainak összecsapása szinte a rendezvény része.
- Sőt ma már nem csak agresszióról beszélünk, hanem ritualizált agresszióról. Kéjjel elkövetett gyilkosságokról és erőszakról.

Kapcsolataink virtuálisak, látszólagosak. A televízió és egyre inkább az internet az embertársi kapcsolatok helyettesítőivé lépnek elő. Azt az érzést keltik, hogy a posztmodern ember részese a világnak, de amikor kikapcsolja, döbben rá, hogy egyedül van. Nem is bírja sokáig: újra bekapcsolja a technikát. A kommunikációs eszközök bénítják

meg leghatékonyabban emberi kommunikációját. Azt hiszi, sok mindenhez ért, de amikor hétköznapi gubancait meg akarja oldani, kudarcot vall.

Mindenki siet. Nincs idő részesedni egymás életében, a feleslegét érzéseiben és gondolataiban. Ünneptelenül zajlanak a hetek, az évek és az élet. A hihetetlen mértékű elmagányosodásból (is) következő lelki bajok és a depresszió első számú népbetegségnek számít. Ezek orvoslása éppen ott

lenne, amit leg hamarabb feladunk közösségeinkben, azaz a házasságban, családban, barátságokban, a jó munkatársi kapcsolatokban, egyházban, otthon jelentő házában, ünnepeinkben, asztali beszélgetéseinkben.

A korábbi „szocialista embertípus” mára felváltotta a „fogyasztói embertípus”.

Fogyasztói magatartásra nevel a média, a közvetlen környezet, a ver-

senyszellem. A globális fogyasztói kultúra vásárlási kényszer lázában tart, és állandósuló elégedetlenségérzéssel tölt el, hiszen nagyon kevesen tudnak mértéktelenül költeni. (Akik pedig tudnak, ott általában más, nem anyagi természetű deficitek mutatkoznak annál erőteljesebben.) Valaki így mondta: „Ma a pénztelenségtől jobban félnek az emberek, mint az elkárhozástól.” Az új templomok a bankok.

Újfajta ifjúsági szubkultúra jelent meg. Korábban az ifjúsági szubkultúra leginkább politikai jellegű volt: a szocializmus elleni lázadásban nyilvánult meg. A politikai fordulat után, a kilencvenes évektől kezdődően az általános társadalmi értékekkel helyezkedik szembe az ifjúság. Ebben a folyamatban a kortárscsoportok jelentősége felülmúlja a felnőttek tekintélyét. Ma elsősorban nem a család, nem az iskola, még kevésbé az egyház neveli az ifjúságot, hanem az utca, a lakótelep, a szórakozóhelyek és az internet.

A fent vázolt körképet anómániának jelöli a szakirodalom: pszichológia, szociológia, közgazdaságtan stb., mindezekenél korábban pedig a Szentírás. Az ószövetségi gondolatkörben törvénytíró, gonosz, bűnös volt a Tízparancsolat megszegője, amiért jól definiált szankciók, pontosan körülírt büntetések jártak. „Anómia”, azaz törvénytelen létezés az újszövetségi időkben is, hiszen Jézus a farizeusokról mondja: „...belül rakva vagytok törvénytelenességgel” (Mt 23,28). Csakhogy az akkor elszórtan és jobbára a felszín alatt jelentkező „törvénytelenesség”, norma-nélküliség mára általánossá, sőt legitimmé, megengedetté vált. Jézus az utolsó időköt jelzi így: „az utolsó időkben a gonoszság megsokasodik, és a szeretet sokakban meghidegül” (Mt 24,12). A Thesszalonikai levél (2Thessz 2,3) azt is hozzátesszi, hogy a gonoszság az eschatonig, Isten országának eljöveteleig nem

Prédikáció – ahogy a hajdankorban volt

lepleződik le, azaz nem bűnként jelentkeznek! Bűnjellege titokban marad. Ez a tény azonban lényegében mit sem változtat: az „anómia” Isten rendje elleni lázadás.

Mi a teendőnk? Noé módjára bárkát építeni. Az őstörténetek mindegyike, így Noé története is rólunk szól. Modelltörténet, nem csak egy hajdan letűnt kor elbeszélése. Éppen az az üzenete, hogy ma is bátorság kell hozzá, hogy a korszellemmel szemben Isten szavára építsük – mi felnőttek – a biztonságot nyújtó hajlékot fiainknak és fiaink fiainak, valamint a teremtett világnak! A hajlék Isten neve, aki ma éppúgy oltalom, mint a pusztai vándorlás idején. Nem kőfalak, nem emberi erődítmények tartanak meg bennünket, mint ahogy Jeremiás idején is hiába reménykedtek ebben, hanem tényleg a „Név”: Jézus Krisztus. Szeretném aláhúzni: nem a bizalmunk, hitünk ereje, hiszen még a hitünk is kételkedésekkel terhelt, ez az – éppen a posztmodernitás által – ízekre szabdalt, megtépázott mentőcsónak, valójában szalmaszál, hanem Krisztus, aki a süllyedő Pétert is „kiragadja” a halálhullámok közül, s „szabadítójaként” szilárd talajra állítja. A bárka építése átháríthatatlan feladatunk. Azaz: az egyházat, amely Krisztus nevének hordozója ebben a világban, nekünk, lelkipásztoroknak és hittanoktatóknak kell elsősorban építenünk. A kérdés az, hogy hogyan.

II. A posztmodern jelenség hatása az egyházra és feladataink

A Szentírásról tájékozódva a fentiek alapján szinte meg is tudjuk fogalmazni, hogy mi a jelenkor katechézisének feladata. Merthogy szögezzük le: minden divathullámmal és korszellemmel szemben nekünk a Szentírás marad véleményünk és életfelfogásunk mértékadója. S miután a katechézis csakis és kizárólag ekkleziaszintjaink összefüggéseiben tárgyalható –, hiszen az egyház minden megnyilvánulása nevelés – ezért az egyház szélesebb kereteit figyelembe véve fogalmazzuk meg tennivalóinkat. Az alábbi pontok a teljesség igénye nélkül, inkább csak gondolatébresztésként szolgálnak. Mindegyik pontban előbb a jelenségek egyházra gyakorolt hatását vázoljuk föl, majd az egyházon belüli megnyilvánulását, azután levonjuk a katechetikai következményeket.

1. Tekintélyvesztés

a) A tekintélyvesztés hatása az egyházra

A társadalmi mértékű tekintélyvesztés hatása az egyházra nézve azt jelenti, hogy az egyháznak mint intézménynek a térvesztését éljük át. Nemcsak az intézmények körében, hanem az emberek tudatában is. Az egyházak nyílt és akadálytalan kritikája folyik, egyre erősödő hangon. A pártállami időszakhoz képest is gonoszabb az egyházzsugorítási folyamat, mert a nyílt üldözés idején nagyjából lehetett tudni, hogy hol az ellenség. Ma a liberalizmus/pluralizmus jegyében, a szabadság nevében bomlasztják az egyház máig megmaradt tekintélyét és egységét.

A történelmi egyházak sok ember tudatában maholnap „alternatív egyházzá válnak”, hiába hivatkozunk a keresztyénység kétezere éves, a reformáció fél évezredes gyümölcszeire, amely gyümölcsöket az idő megpróbált és jónak bizonyított.

A lelkipásztori tekintély és szolgálat megkérdőjelezése tudatosan, például politikai pártok részéről; vagy ösztönösen, például vallási közösségek és vallási vezetők papi igénnyel való fellépése, amely vezetők időnként csodatévő magusok

fényében is tündökölnek, gyógyulást és megoldást ígérve követőik minden bajára.

b) A tekintélyvesztés hatása az egyházon belül

A tekintélyvesztést az egyházfegyelmelés ellehetetlenülése jelzi legkézzelfoghatóbban. Ezenkívül az egyházon belüli öntörvényű egyének, csoportok megjelenése, akik kivonják magukat az egyházi törvény – időnként még hitvallási irataink – szabályai alól is. Vagy éppen önmaguk normáját akarják az egyházra ráerőltetni, egyenletlenséget és békétlenséget szítva. Naponként tanúi vagyunk annak, hogy a világi normák ostromolják falainkat, s bevetülnek közénk lelkészi, presbiteri és egyháztagsági szinten, mert elsősorban közöttünk nincs tekintély az igének. Továbbá: nincs egységes káté, hittanterv, liturgia, vagy ha van, nem tartják magukat kötelezően hozzá. (Vagy nem is kell? Engedni kellene a kor sokarcúságot parancsoló követelményének?) Pedig gondolkunk bele, mekkora ereje volt a Heidelbergi Kátének az ellenreformáció idején, hiszen ténylegesen egy táborba, egy zászló alá gyűjtötte az együvé tartozókat! Mekkora ereje lenne egy Kárpát-medencei hittankönyvsorozatnak?

Az egyházi rangok – tisztelet a kivételnek – jobbára csak a múltból konzervált hierarchiát mentenek át, valóságos tekintély nélkül. Igaza lenne annak a korábban lelkésznek szolgáltató, de az idézett korra már civil, „kiugrott” lelkésznek, aki Ravasz László temetése után, 1975-ben – tehát nagyjából a fentebb említett Lyotardal egyidejűleg – így kesergett: „Ravasz László temetése azt példázta, hogy lezárult egy korszak, amelyben még azt hittük, hogy van protestáns egyházi erkölcs, van valami sajátos etika. Nincs, vége, eltűnt, megsemmisült. Kár, nagy kár, hogy a televízió nem volt jelen ezen a szertartáson, mert ország-világ elé tárhatta volna, hogy a református egyházi élet ma már formáság, ma már csak tradíció, de sem ereje, sem bátorsága nincs. Kiegett. Elmúlt.” (ÁBTL O-13586/6) Ravasz László temetésén őt, azaz őt palástos református lelkész vett részt. Többben civilben. Azt rebesgették, hogy az Állami Egyházügyi Hivatal útján körlevél ment a lelkészekhez, hogy ne merjenek palástosan kivonulni. Ez is a posztmodern kor része! Mint ahogy az is, hogy mindezt egy ügynöki jelentésből tudhattuk meg. A pártállami rendszerben az egyházi pozíciók a párt kihelyezett állásai lettek. Az egyháztagság elveszítette vezetői iránti bizalmát. Megüresedett az egyházi tekintély. Hatalom lett, jobbára belső súly nélkül. Pedig Isten az előljárókat megtartásunkra akarja adni. Ezt a bizalmat újra fel kellene építeni. De ez nem világi eszközökkel adatik, hanem az Isten beszédéhez való szoros ragaszkodásból.

Nem csak a lelkészi, hanem a tanítói tekintély megkérdőjelezése is zajlik akár a tanítványok, akár a szülők részéről. Okkal vagy ok nélkül, azt most ne firtassuk, mindenestre általános jelenség! Bár még mindig a tisztelet jele, hogy a gyermekek ott vannak a hittanórán, minden kény-szerítő eszköz nélkül! Becsüljük meg!

c) Katechetikai következmények

A tekintélyvesztés legszembeötlőbb következménye a fegyelmelési nehézség hittanórán éppúgy, mint otthon. Svédországba kivándorolt erdélyi magyar anya panasolja, hogy ha gyermeke rossz fát tesz a tűzre, és el akarja naspángolni, előbb be kell csuknia az összes ablakot, redőnyöket lehúzni, hogy nehogy kihallatsszék az utcára a

fiúcska sírása, mert előfordulhat, hogy egy járókelő feljelenti bántalmazásért. Mire azonban körbe gondosan bezár mindent, elszáll a mérge, ejnye-ejnye lesz belőle, és kezdheti kinyitogatni az ablakokat. Hatástalan marad a szülői feddés. Hasonlóképpen a pedagógusok kezében is alig-alig van a gyermek megértési szintjének megfelelő fenyítési lehetőség (vö. *L. Kohlberg* erkölcsi fejlődési vizsgálata). Pedig érdemes megfontolni, hogy a szavak sokszor gyilkosabbak, mint ha a gyermek a hátsójára kap egy puhapárnást.

Nehéz fegyelmezett, rendezett gyermekmunkát végezni fegyelmezetlen egyházi közegben, önkényes lelkész, kusza adminisztráció vagy átgondolatlan missziói munkaterv mellett. A belső feszültségekkel terhes gyülekezeti közeg leghamarabb a leggyengébbekben, a gyermekeken bosszulja meg magát. Ezért sürgősen rendezni kellene a neveléssel szorososan össze nem függő munkáinkat is. Miként a szülő akkor is nevel, ha semmit sem szól, úgy az egyház is. Mert miként nem tudunk nem kommunikálni, úgy az egyház nem tud nem nevelni.

A keresztyénség lényege az engedelmisség Isten szuverén akaratának. Ez a tartalom azonban a korszellem ellenállásába ütközik: mi az, hogy „engedelmisség?” – Elavult szó, felejtetni való. Püspökladányban éppen ezen az úton egy tragikus esetnek lehettünk tanúi: az IC egy tizenégy éves fiúcskát gázolt el. Piros volt a jelzés, de ő kerékpárral kikerülte a félkarú sorompót. Elütötte a vonat. Mentő, helikopter... halál. A mi fülkénkbe berogyó vasutas fiatalember még mindig remegve mesélte a történeteket. Munkatársai mondták, hogy két nap alatt ez volt azon a vonalon a harmadik gázolás. Mert mindenki csak a maga feje után megy. Látja, hogy piros a jelzés, de azt hiszi, ő kivédheti, az másnak szól, ő siet a dolgára. Csak a bizalom képes elfogadni, hogy Isten szabályai nem ellenünk munkálkodnak, hanem javunkra. Bármi történjék is velünk, ő tudja a miérteket. A szenvedések, és/vagy az idő érleli meg bennünk a bizonyosságot: ő tényleg „jó Atya”. Meg lehet szeretni az ő akaratát, jobban, mint a saját magunkét! Azzal, hogy a külső tekintélyek elvesztik súlyukat, Isten arra hívja fel a figyelmünket, hogy tanítsuk önként való engedelmisségre a gyermekeket. Szeretessük meg velük kicsinykoruktól kezdve – amikor még nem tudnak különbséget tenni jó és gonosz között – Isten törvényét! Hangsúlyozom: ne csak tanítsuk, hanem szeretessük meg velük Isten törvényét! Ez az első és nagy parancsolat. A második pedig hasonló ehhez: szeretessük meg velük a másik embert éppúgy, mint önmagukat!

A tekintélyvesztés következtében fölértékelődik a személyes példa. A példa minden kényszert, rábeszélést nélkülöz. Benne van a mi személyes áldozatvállalásunk hitünkért. Ez az, ami a példát hatékonytá teszi: a személyes áldozatunk. Ahol a tanítás lehetetlenné vált, s a fegyelmező szó elmegy a gyermekek füle mellett, ott még mindig hat a jó példa.

Ha külső tekintélyforrás már alig-alig van a lelkipásztor és a tanító kezében, még akkor is lehet tekintélye a belső érték mentén. És itt többről van szó, mint empátia, tudás, szolidaritás, humor stb. Ezek is fontosak, de ezeken túl a szívünkbe rejtett és zsigereinkké vált Ige kölcsönöz valamit abból a tiszteletből, amit mi a szent Istennek adunk. A bennünk lakó igének akkor is van tekintélye, ha a világ minden eresztékében recseg-ropog.

Mivel a szülő egyre kevésbé tekintély a gyermek számára, a kortárs csoportoknak szervezzünk programokat:

gyermek-bibliaórát, ifjúsági kört, nyári tábort, családos gyülekezeti alkalmat. Ezek a csoportok viszonyítási ponttá, referenciacsoporttá válnak a gyermekek számára. Az ő hátterüket maguk mögött tudva könnyebben vállalják keresztyén értékeiket, és formálják keresztyén identitásukat. Németországban alakult egy ifjúsági szövetség, amely többek között azt tűzte ki célul, hogy ők nyíltan vállalják, hogy a házasság előtti szexuális életet nem tartják helyesnek. Sok fiatal egy ilyen csoporttagság nevében, annak mintegy védőernyője alatt könnyebben őrzi meg testét. Annál is inkább, mert kimutatott tény, hogy sok fiatal csak azért kezdi el szexuális kalandozásait, mert nem akarja, hogy társai megbélyegezzék.

A tekintélyt nem féltetni kell, hanem megosztani. Megosztani a munkatársakkal. (Persze, ez csak kölcsönöségi viszonyban működik.) Tehát segítőkét érdemes bevonni a katechetikai munkába. A matematika érvelése az egyszemélyes tekintély ellen: egy hatékony evangélizátor, aki naponta 1000 embert ér el, 13 515 év alatt tudná megnyerni a világot Isten országa számára. De egy hatékony tanító, aki egy év alatt két embert képez ki arra, hogyan nyerjen meg Krisztusnak embereket, akik mindegyike újabb kettőt-kettőt, 33 év alatt képes lenne az egész világot megtéríteni – ha a misszió csak matematikai feladat lenne.

Összességében azt mondhatjuk, feladatunk: a tekintélyvesztés korában „mégis-teknitelyelvűnek” maradni, ahol a tekintélyt az Ige jelenti. Ez nem új felismerés, hanem nagyon is régi: ez a reformátori „Sola Scriptura”, a „Solus Christus” és végső soron a „Soli Deo Gloria” elve.

2. A nagy narratívák eltűnése

Nehéz elválasztani az előzőtől, talán nem is lehetne, de abban a reményben, hogy mégis más hangsúlyokat enged meg ez a jelölés, elkülönítve is tárgyaljuk.

a) Hatása az egyházra

A keresztyénség egy válasz lett a sok közül. Valóságos vallás piac van. A nagy világvallások árnyékában egyre többen fölteszik az egyre élesebbé váló kérdést: „Miért éppen a keresztyénségnek lehet igaza?” Emellett megjelennek az „angyaltanos” közösségektől kezdve a táltosokig a legkülönbébb, magukat egyháznak minősítő csoportok. Kuruzsolnak, hetet-havat összehordanak, pénzt csinálnak a hiszékenységből, nyernek rajtunk.

b) Hatása az egyházban

Elbátortalanodás saját küldetésünkben: hiszen „az egyiptomi mágusok” is tudnak csodát tenni! Nem vagyunk felvértezve a mai kor helyzeteire és vallásos jelenségeire adandó válaszokkal. Dogmatikusnak tűnhet, mégis fontos lehet: egy „posztmodern kiskaté” a hitoktatók kezében, ami egyszerűen fogalmazza meg a mai kor emberének életérzését és az arra adható keresztyén válaszokat. Túl elméleti lett egyházunk tanítása – amellett, hogy gyönyörű látásai vannak. De ha nem tanul meg a mai kor emberének kérdésére válaszolni, egyre inkább elefántcsonttoronyba zárja magát, és remetébb lesz *Oszlopos Simeonnál*.

Nem vagyunk párbeszédben a posztmodern kultúrával. Nem az a megoldás, hogy ne vegyünk tudomást korunk kihívásairól, éppen ellenkezőleg: az üdvösség sisakja azt jelenti, hogy bátran, emelt fővel, a Krisztus győzelmében

részesedve merjünk szembenézni a kor kihívásaival! Vajon a magunk tételeinek hajtogatása nem egyfajta bizonytalanságról árulkodik? Nem arról, hogy nem merünk kockáztatni, és elhagyni a biztos partot, ahol egyszer a Mester mellett az ötezer társaságában csodákat éltünk át? A hit útját járni mindig azt is jelenti, hogy a tegnapi biztonságaimat feladni abban a hitben, hogy a „Vagyok” a pusztában vagy a viharzó tenger közepén is „veled Vagyok”-ként mutatkozik meg. A zsidóság soha nem tapasztalta volna meg Istent akként, mint aki a tengert kettéválasztja, a kősziklából vizet fakaszthat, vagy hogy szövetségeseül választ, ha Egyiptomban maradt volna. Kellott Mózes hite, kockázata. Kellenek ma azok a próféták, akik az ige világosságában, és egyben a kijelentés felhőjének spirituális súlya alatt a posztmodern kor egyháza számára utat mutatnak, és az egyház küldetését a mai korban világosan megfogalmazzák. Elsősorban zsinati tanítások és állásfoglalások szükségességét hangsúlyozom, de nem nélkülözhetjük az egyházkormányzók, különböző tisztségviselők, prófétai látással felruházott lelkipásztorok, hittanoktatók és presbiterek iránymutatásait sem. A világ veszteglésre szeretne kárhozthatni minket. A zsugorítási tendenciák erről szólnak. Elhívásunk viszont arra készlet, hogy menjünk tovább az úttalan utakon is, a jó Pásztor nyomában.

A nagy narratívák eltűnésének köszönhetően nincs szabadítástörténetünk, nincs elbeszélő kultúránk sem. Elbizonytalanodva beszélünk – ha beszélünk – a keresztről és a feltámadás evangéliumáról. Nincsenek történetek a gyülekezeteinkben sem. Talán a múltat még fel-felidézzük, de jelen idejűvé válik-e Isten a mi tanításunk nyomán?

Nem tudunk mesélni, történeteket átadni, egy gondolatot végigvinni. Mintha a videoklipés töredékinformációra épülő tanulási/tanítási stílus széttöredezné a hittanóriáinkat is: óraelemekre, információkra, egy kis éneklésre, egy kis élményre. Gyermekeinknek nincs „szép”-élménye, „egészlegességérzése” a hittanórákon, pedig ez az élmény a Tökéletes közelségének egyik megtapasztalási formája lenne, indirekt tanulási forma Róla.

c) Katechetikai feladatok

Katechetikai feladatunk: *mégis* vállalni a keresztyén narratívát! Az egyik legnagyobb hitetés, hogy nincs szükség a nagy, létértelmező magyarázatra! A zsidó tradíció soha nem kérdőjelezi meg saját kiválasztásának és szabadítás-élményének, a páskának a létjogosultságát. A törvény, vagyis a megfellebbezhetetlen tekintély: a Tóra az elbeszélést az atyák kötelességévé tette – és elmondják a fiaknak évről évre, nemzedékről nemzedékre mind a mai napig.

A keresztyénség szabadítását is történetté tette Isten Jézus Krisztusban, hogy elmondható legyen, üzenetet hordozzon kicsinynek és nagyoknak egyaránt. A mi nagy narratívánk: Jézus Krisztus váltságshalála és feltámadása. Ezt kell továbbadnunk szégyenkezés nélkül. Nem humanisztikus magyarázatokat, morális érveléseket várnak tőlünk, hanem az evangéliumot: „*Úgy szerette Isten e világot, hogy egyszerűen Fiát adta, hogy ha valaki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.*” Az evangéliumnak a „bolondságát” tette Isten a keresztyénség nagy narratívájává. S valljuk meg, az a keresztyénség, amely ezt véka alá rejti, bizony méltó arra, hogy csak egy ideológiának tekintsék a többi sorában.

Lehet, hogy vannak tévedéseink, miközben a keresztyénség nagy történetét és keresztyén értelmezéseinket mond-

juk. De nyugodjunk bele, nem tudunk tökéletes pedagógiát művelni! Pedagógiai bölcsességünk is a tökéletlenség bélyegét hordozza magán. Éppen ezért van szükségünk a megváltásra. Tévedéseinket, hibáinkat a kegyelem jóvát teszi.

A nagy narratívák eltűnésével az esetszerű tanítás – de nem kioktató hangnemben! –, azaz az egyes élethelyzetekre alkalmazott útmutatás és vigasztalás jelentősége megnő. Az egyházi óvodák és iskolák erre kiváló alkalmat adnak, ezért becsüljük meg őket! Sokkal több és hatékonyabb a spontán helyzetekben megfogalmazható tanítás, mint a megtervezett hittanórák keretében zajló, előre megtervezett oktatás. Az iskola nem csak a kifejtett tantervével tanít, hanem az ún. rejtett tantervével is. A rejtett tanterv az, hogy ki válhat vezéregyénessé az osztályban és a pedagógusok körében, milyen hangnemben beszélnek egymással tanárok és diákok, milyen öltözködést, dekorációt, szabadidő-foglalkozást enged meg az iskola, mennyire tiszta, ápolt a környezet, milyen pontosan kezdődnek az órák, van-e helyettesítés, elvárja-e az iskola az igazságosságot vagy újratermeli a szülők társadalmi besorolását a gyermekben stb. – Ez nagyobb nevelő jelentőséggel bír, mint a szándékolt és tudatos tanterv vagy pedagógiai program. Ezért a református iskola jelentősége nem csak a hittanórák kedvezőbb helyzetében nyilvánul meg, hanem mindazon nevelői helyzetekben is, amelyek spontán rejtett módon hatnak a gyermekekre.

A gyermekek nem nagy igazságokat várnak, hanem személyes istentapasztalásokat. Tanításunk tehát ne csak „kinyilatkoztatás” legyen – ez is kell! –, hanem legyen válasz az élethelyzeteikre.

Beszélgessünk! A beszélgetések számára biztosítsunk keretet például úgy, hogy „beszélgetős órát” szándékosan beletervezünk a tantervbe, aztán úgy, hogy nyitott kérdéseket tegyünk fel, amelyekre nem igen-nem a válasz, nem is egyetlen szó, adat, név, hanem amely gondolatközlést követel. Az óráink, előadásaink nem baj, ha nyitva hagynak kérdéseket, amelyekre tovább indulhat a tudni s érteni vágyó.

A narratívát vissza lehet hozni a tudatosan megtervezett beszélgetőprogramokkal. A csoportfoglalkozások jelentőségét el kellene végre ismernünk, és beszélgető körökből építeni föl a gyülekezet nagyobb közösségét. Ezek a csoportok nem a vasárnapi istentisztelet helyett vannak, hanem éppen annak megerősítésére. A csoportprogramok elindítása hihetetlenül meggazdagíthatja a gyülekezetet. Igaz, veszélyeket is hordoz, de a semmittevés még többet! A paksi gyülekezet példájára hadd hivatkozzam – lehet, hogy máshol is művelik, de én ott találkoztam vele –: a lelkipásztor a vasárnapi igehirdetést közlésezi a gyülekezeti hírlevélben. Az igehirdetéshez kapcsolódóan 4–5 kérdést tesz föl. A hívek hazaviszik a hírlevelet, és a hét folyamán tartandó házi bibliakörökben megbeszélik. A lelkipásztor pedig felváltva megy egyik csoporttól a másikig, folyamatosan pásztorolva őket. Érdemes kipróbálni! Ha hírlevél kiadására nincs lehetőség, lehet jegyzetelni is, és csak a kérdéseket kapják meg istentisztelet végeztével a csoportfelelősök. Ez a hittanos gyermekeinknek a szülői háttérét erősíti meg. Értsük meg, hogy a szülők nélkül nem tudunk hatékony katechézist művelni!

Jelenlétünk a gyermek és az ifjú életében pótolhatatlan, mert szavaink szervezik „történetté”, „isteni eseményé” az életünket. Amikor az egyes helyzetekben a gyermekek figyelmét mennyei összefüggésekre hívjuk fel, nem teszünk mást, mint történetté szervezzük az életüket! Ez a lelkipásztor

és a tanító prófétai tevékenysége: felhívni a tanítvány figyelmét arra, hogy ebben a helyzetben nézd, itt van Isten! Ez a látásmód teszi gyermekeinket bölcsésé! A hittanoktató tehát nem csak tanít, hanem bölcsességre is nevel. Ez az, amit egyetlen botcsinálta vallásoktató sem tud megtenni. Ehhez szív kell, halló és értő fül, engedelmes lélek. Így válik lelki vezetővé a hittanoktató és a lekipásztor.

Kisebbeknek sok történetet meséljünk, nagyobbaknak bátran alkalmazzuk a metaforákat, mert mind a történetek, mind a metaforák nyitva hagynak olyan értelmezési utakat, amelyeken a hallgatóink maguk is elindulhatnak. A történetek és a metaforák nem lezárnak, hanem kinyitnak, elkísérik, tanítványainkat a legkülönfélébb élethelyzetekbe, és tanácsadóikká válnak. Több értelmezési lehetőséget rejtenek magukban, mint a fogalmi magyarázat és a megkomponált applikáció.

Végül pedig még azt is meg kell állapítanunk, hogy az az üresség, amelyben most kortársaink legnagyobb része sínylődik, alkalmas állapot a misszióra. Ne jajgassunk, kezünket tördelve, hogy hova jutott a világ, hanem ismerjük fel az Isten készítette időt! Könnyebb egy semmiféle narratívával nem rendelkező embert megszólítani az evangéliummal, mint ha előbb le kellene bontanunk hamis hitek kőfalait. Tehát igenis alkalmas az idő arra, hogy Isten szeretetének nagy történetét elmondjuk. A kérdés csak az, hogy hajlandók vagyunk-e rá. Olyan ez az állapot, mint amikor Jerikó falai ledőltek, és a honfoglaló törzseknek csak át kellett menni a romhalmazokon. Összeomlott életcentrumok kiáltanak segítségért. Mit teszünk? Járjuk még mindig körbe-körbe a várost, mint az eszelősek? Visszavonulunk? Merünk-e győzni? Vagy csak a veszteshez értünk?!

3. „Fogyasztói embertípus” – haszonelvűség

a) Hatása az egyházra

A fogyasztói embertípus hatása az egyházra talán leglátványosabban abban jelentkezik, hogy az egyházat szolgáltatóként kezeli: keresztelezés, esküvő, temetés, konfirmáció alkalmával veszi igénybe. Számukra ünnepi dísz az egyházi szertartás, belső tartalom nélkül.

Pénzmegvonások az egyháztól: akár személyes adakozások elmaradása, akár kormánymegvonások szintjén. A posztmodern ember nem szeret adni egyházi célokra. Érdekes módon sokkal jobban megtalálják az adakozás módját, formáját a nem történelmi egyházak, más vallási közösségek.

b) Hatása az egyházon belül

A fogyasztói magatartás a vallást anyagi nyereséggé váltja. Az áldást jólétként értelmezi. Van olyan neoprotesztáns közösség, amely az áldás ismervének éppen a gazdagodást, az egészséget és a sikert teszi meg. Ezek alapján Jézus Krisztus elsőként hullana ki a rostán, hiszen szegény volt, teste megtöretett, és kivégezték. A fogyasztói ember elvárással van Isten iránt, jelenlétét tehát földi, és ezzel együtt mulandó garanciákban szeretné igazolni. Ez azonban sokszor nem adatik meg.

„Isten jobban enyém, mint a tied” jelenség. A vallás privatizálására is történnek próbálkozások: ki tud nagyobbat kanyarítani belőle. Erről szól a reverzális, de erről szól a garantált javakat kínáló szekták, kisközösségek sora is. Az „igaz” vallás próbája a posztmodern ember számára a „hatékonyság”. A „működik a termék” jelenség, ami nagyon messze van attól,

hogy „ne az én akaratom legyen meg, hanem a tied!”, és attól, hogy „mit akarsz, Uram, hogy cselekedjem?”. A keresztyénység lényege éppen a „gabonamag halálában” van. „Visszalépek egy fél lépést, járt előttem, Uram! Követlek... Nem akarok nyerni rajtad, inkább rajtam keresztül hódítsd te szereteteddel a világot! Legyek kezéd, szád, füled!”

c) Katechetikai feladatok

A katechézisben a fogyasztói magatartással szemben leghatékonyabb a megelőzés. Tanítsuk a gyermekeket a pénzről bibliai mérték szerint gondolkodni! Legyenek negatív példák (például a bolond gazdag példázata), de pozitív példák is (például Salamon, vagy mai példák), amelyek azt mutatják, hogy a pénzzel lehet végzetesen rosszul bánni, de szolgálhat jó célokat is. Tévedés az „üdvözítő szegénységet” hirdetni. A szegénység megalázza az embert emberi méltóságában. Ez nem célja Istennek. Az azonban igen, hogy szabadok legyünk a pénz okozta szolgaságtól, azaz tanítványaink ne legyenek a pénz rabjai sem gazdagság, sem a kényszerítő szegénység által. Tanítsuk őket – amennyire csak lehet – a pénztől való szabad lelkületre! Tanítsuk őket sáfárként bánni a javakkal, tanítsuk őket a jószívű adakozásra! Istennek szép ígéretei fűződnek hozzá. Tanítsunk a pénzen nem vásárolható értékek megbecsülésére! Irányítsuk közgazdasági pályákra is tanítványainkat! Csak az újjászületett szívű emberek alkothatnak új morálon felépülő társadalmat, amelynek alapja nem az önzés.

Tanuljunk meg mi magunk a „kicsik” oldalán bekapcsolódni Jézus Krisztus missziói programjába! Ez a szemlélet megtanít Krisztus szemével látni: szegényeket, vakokat, foglyokat, megtört szívűeket. Valóban részesedés Krisztus globális missziójában.

A fogyasztói szemlélet ellenében hat mindenféle közösségi játék, dráma, színdarab, közösségi poszter készítése, mindazon foglalkozás, ami kreativitás szintjén sem csak az „önkifejezésre” gondol, hanem az „együvé tartozásra” is.

Tanítsuk meg a gyermekeket a kicsiny megbecsülésére, az „elég” fogalmára! A tiszta víz, a kenyér, a levegő, a fény így került az anyaországi első osztályos hittankönyv tantervébe. Tanulják meg kicsinykorban ezeket becsülni, hogy majd nagyobb korukban is vigyázzanak rá, és majd ezek spirituális jelentését is megértsék!

A következő nagy narratíva minden bizonnyal éppen a globalizmus pénzelvű ideológiája. Különös paradoxon, hogy miközben a posztmodern kultúra átfogó ideológiamentes világot hirdet, önmaga megteremti a következő nagy narratívát. Miközben a posztmodern szemlélet tagadja a nagy életértelmezés létjogosultságát, önmaga megteszi a pénzt a legfontosabb létértelmezési keretté. A mammon-világ megteremti a maga kultuszát, értékminősítését, ígérvényeit, mint minden vallás. De tartós nem lehet, mert érdekköre csak erre a világra szól. Feladatunk, hogy megtanítsuk gyermekeinket arra, hogyan kezeljék ezt a korszellemet. Elsősorban lássunk túl rajta mi magunk: látszategység az, amit a pénzkonzensus teremt, mert az igazi egység a szívekben teremődik, nem a külső dolgokban.

Összegezve: miközben lépten-nyomon a „fogyasztói embertípus”-ba és annak mesterségesen kreált ideáljába (a szép, a sikeres stb.) botlunk, a katechézisben mégis a pénz és az anyagi javak viszonylagos értékét kell tanítanunk. Hangsúlyozom: nem a mellékes voltát, de a viszonylagos értékét.

4. Virtuális létezés

a) Hatása az egyházra

A mai kor embere a televízió és az internet által mesterségesen kreált helyzetekben él, azok félelmét féli, azok sikerét irigyli, gondolatain gondolkodik, felszólításainak engedelmeskedik. A média által irányított propaganda célpontjai s gyakran áldozatai vagyunk egyénileg is és egyházként is. E világ érdekei sűrűsödnek a médiában. A média gondoskodik fiataljaink számára szabadidejük színes eltöltéséről, így idejükből nem marad „holmi vallásos gyakorlatokra”. Ma már nem a pap és a tanító a tudás forrása, a média „demokratizálta a tudást”, mindenki számára hozzáférhetővé tette azt. A tanító és a lelkipásztor mégis ismer valamit, amit a média nem: az élet misztériumát! Az istenközelség és az embertárs titkát. Ezt csak személyes emberi kapcsolatokban lehet átélni. Tehát az egyház azok számára változatlanul nélkülözhetetlen a jövőben is, akik az élet lényegét keresik. Akik a „szórakoztatóipar” egy válfaját látják benne, azok megválnak tőle. Jól teszik.

b) Hatása az egyházban

A technikai forradalom, a digitalizált intelligencia világában a számítógépes programok, filmek az egyházban is megjelentek, s igen jól használhatók egyházi adminisztrációban, információszerezésben, tanulásban, szabadidő-szervezésben. A technikai eszközök kezelését mindenkinek meg kell tanulnia, esetenként hittanórán alkalmaznia.

A média jótékony hatását nem tagadva beszélnünk kell arról, hogy a média által neurotizált, időnként hipnotizált, s igen gyakran általa deformált tömegekkel van dolgunk. A média által gerjesztett agressziók, sztárvonzás, a képernyőfüggőség okozta testi deformitások, mentális szegényedés, beszédkultúra hanyatlása mind jelentkezik korunk egyháztagságában, így gyermekeinkben is. Meg kell mondanunk, hogy talán még mindig sokkal kevésbé, mint az egyházon kívüli közegben. Egyháztagiainknak éppen az egyházi közösség által adatik egészségmegőrző, személyiségintegrációs megtartó erő akár a virtuális világ veszélyeivel szemben is.

c) Katechetikai feladatok

A média jótékony hatása, hogy az internetről a gyermekek információt gyűjthetnek, amivel gazdagíthatják egy-egy hittanóra anyagát. Időszerű feladatunk mint egyháznak számítógépes programokat, játékokat készíteni, amelyeket az egyházi oktatásban tudunk használni. A filmek hasonlóan jó szolgálatot is tehetnek.

A jó mellett azonban a rossz hatásokat is figyelembe kell vennünk. Ma már kiterjedt irodalma van a médiaártalmaknak. Tájékozódjunk benne! Helyi közösségekben ellensúlyoznunk kell és lehet a médiapropagandát. Kimutatott tény, hogy a média nem közvetlenül hat az emberekre, hanem az úgynevezett „véleményvezéreken” keresztül, vagyis olyan tekintélyesebb embereken keresztül, akikre saját családjuk, lakóközösségük odafigyel. Miért ne lehetne ilyen a lelkipásztor és a tanító?! Beszélgessenek arról, hogy milyen informá-

ciók jönnek híveikhez, tanítványaikhoz a médiacsatornákon, és vállalják a „véleményvezér” tisztét!

Összegezve:

A virtuális világ minden vonzása ellenére mégis az emberi kapcsolatokat és közösségeket erősítsük, s ne higgyük el, hogy ezek helyettesíthetők gépekkel.

Zárszó

A posztmodern jelenség nem új, hanem benne kulminálódik az előző korok minden útkeresése és életfilozófiája. Pilátus igazságkeresése és egyben kételkedése: „Micsoda az igazság?” *Descartes* racionalitása: „cogito ergo sum”; *Nietzsche* fanyar élettágadása: „az isten halott”; *Freud* személyiségatomizálása: „id-ego-superego” – hogy csak néhányat említsünk. Csakhogy miközben a posztmodern kor jelenségei a Nyugat hanyatlását tükrözik, sőt a filozófia a nyugati gondolkodás „stációiról” beszél (lásd: *R. Tarnas*), az arab világ dinamikusan fejlődik, egyre inkább feljön. „Civilizációk harca” (lásd: *S. Huntington*: „A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása”) van kibontakozóban, amelyben Kelet éppen azoktól határolja el magát, amik ma posztmodern korunkat leginkább jellemzi: relativisztikus értékrend, tekintélyvesztés, individualizmus, restség, szavahihetlenség; a rend, a fegyelem, a család, a felelősség elutasítása. Az iszlám újjászületés az emberiség ötödét érinti, s növekvő öntudattal kéri a jussát. Távol-Kelet Kínával az élen egyre inkább a világ motorjává válik. Ez nemcsak népességének és oktatásának köszönhető, hanem vallásának legalább annyira.

Ha valaki, akkor a református egyház könnyedén megtalálhatja az utat a posztmodern emberhez, hiszen a reformáció óta hordozza a mai kor válságának immuneelemeit: az üres tekintély elleni lázadás, az egyéni felelősség hangsúlyozása, a kultúra, a tudomány, a gazdaság felelős művelése, megszentelése, a tapasztalások szóba öntése és az Ige általi megszentelése. A református egyház, szolgálva az élen, vállalja bátrabban örökségét, mert a reformáció korának felismeréseit talán jelen korunkra nézve is adta Isten (!), hogy ne roppanjunk össze egy pillanat alatt a posztmodern kor kaotikus erői között, s ne veszítsünk el egyszerre e világi és egyházi támaszokat!

Minél inkább látjuk, hogy önmagunk „felszabadítása” Isten felsőbbbsége alól halálunkra van, annál közelebb jutunk ahhoz, hogy önként visszavigyük a tiltott gyümölcsöt – nem csak egyénileg, hanem globálisan is – a Szent trónusához, és ott letegyük, és megvalljuk: nem kell. „Jó az, amit te mondasz jónak, és rossz az, amit te mondasz rossznak. Nem azért ismerem már el jónak a te akaratodat, mert nagy tekintélyek így mondták, hanem önként, szabadon, egyéni felelősségem tudatában, hozzád visszavágyó szabad akaratomból.” Efelé mutatnak a posztmodern kor jelenségei.

Ezékiel látomása a templomból kijövő vízről prófétai szó a mának (is). Azt üzeni a mai kor egyházi munkásainak, lelkipásztoroknak és pedagógusoknak, hogy a templomból kijövő víz fogja meggyógyítani a népeket, azaz a szószékről és a katedrálról hangzó ige. Ezért, Isten népe, állj talpra, emelt fővel valljad értékeidet, és építsd közösségeidet!

* Elhangzott a Partiumi Református Egyházkerület lelkész- és katechéta-továbbképző tanfolyamán 2006. június 12-én Nagyváradon.

Református Egyház 2007. 1. szám

Ö K U M E N É

Ökumenikus Charta

Irányelvek az európai egyházak bővülő együttműködéséhez

Mint ismeretes az európai protestáns, katolikus és ortodox egyházak tavaly szeptemberben tartották a III. Európai Ökumenikus Nagygyűlésüket Nagyszébenben. Bőséges és sokféle híradást hallhattunk e nagygyűlés tartalmáról és lezajlásáról. Az értékelések még sokáig elhúzódnak, hiszen a záradokumentum és annak ajánlásai, valamint a teológiai előadások elemzése még ezután kezdődik meg.

Ezekkel párhuzamosan azonban a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Teológiai és Szociális Bizottsága fontosnak tartja, hogy a címadó dokumentumot – ami a nagyszébeni nagygyűlés tematikáját is adta – a magyar keresztyének megismerjék.

Az egyházak testvéri együttműködése helytől, időtől aktuális társadalmi, politikai, gazdasági, kulturális és – nem utolsósorban – személyes feltételektől függően eltérőek lehetnek. Ugyanakkor az európai római katolikus, protestáns és ortodox egyházakat tömörítő két szervezet, a Püspöki Konferenciák Európai Tanácsa és az Európai Egyházak Konferenciája 1997-ben Grazban szükségét érezte egy olyan tanulmány elkészítésének, amely egyfajta irányelvként, vezérfonalként, támpontként szolgál. Ennek fő célja az, hogy az ökumené ügye ne kerüljön le a napirendről, de ne forduljon olyan irányba se, amely nem vezet eredményre, csak illúziókat, azt követően pedig kiábrándulást hoz.

A dokumentum előszavában egyebek mellett ezt írja: *„Az ökumenikus együttműködés gazdag formáit sikerült megőriznünk. Krisztus könyörgéséhez híven azonban nem elégedhetünk meg a jelenlegi helyzettel, hiszen ő így szólt: 'Mindnyájan egyek legyenek, úgy, ahogyan te, Atyám, énbenem, és én tebenned, hogy ők is bennünk legyenek, hogy elhiggye a világ, hogy te küldtél el engem!' (Jn 17,21). Vétkeink tudatában és megtérésre készen azon kell fáradoznunk, hogy a közöttünk még fennálló feszültségeket megszüntessük, s ezáltal készek és képesek legyünk az evangélium üzenetét a népek között közösen és hitelesen hirdetni. ... Ezt a chartát ennek megfelelően a párbeszédre és az együttműködésre kötelező közös iratként fogadjuk el. A charta alapvető ökumenikus feladatokat jelöl meg, s ezért irányelvek és kötelezettségek egész sorát tárja elénk.”*

Ezt az elkötelezettséget a két nagy európai ökumenikus szervezet elnökei 2001 húsvétján Strasbourgan, a magyar katolikus, protestáns és ortodox egyházak vezető személyiségei pedig 2002. október 1-jén Budapesten írták alá.

Az irányelvek a következő tizenkét területen való együttműködést tartják szükségesnek: *Közös hitbéli elhívásunk egységéért; Hirdessük együtt az evangéliumot; Közeledjünk egymáshoz!; Cselekedjünk együtt!; Imádkozunk együtt!; Folytassuk a párbeszédet!; Együtt Európáért; A népek és kultúrák megbékéléséért; A teremtett világ megőrzéséért; Elmélyülő közösséget a zsidósággal; Kapcsolatok ápolása az iszlámmal; Viszonyunk más vallásokhoz és világnézetekhez.*

Az előttünk lévő esztendőben terveink szerint e tizenkét egyházi, missziói, társadalmi területet és az ezekre vonatkozó ökumenikus irányelveket fogjuk megismertetni. Ezúton mondok köszönetet azoknak a szerkesztőbizottságoknak, akik helyt adnak e témakörnek, s ezzel is elősegítik a magyarországi egyházak „bővülő együttműködését”.

*Dr. Bóna Zoltán
MEÖT-főtitkár*

1.

A keresztség mint a krisztusi közösség alapja

Az Ökumenikus Charta azért született meg, hogy irányelveket dolgozzon ki, és segítséget adjon az európai egyházak bővülő együttműködéséhez. Nemcsak azt dokumentálja, hogy az elmúlt néhány évtized alatt az egymás iránti ellenségeskedést vagy jobb esetben is a közömbösséget felváltotta az egymás felé fordulás. Nemcsak a békés egymás mellett élést igyekeztek megvalósítani az egyházak egymás között, hanem igény és készség mutatkozott az együttműködésre is. Az Ökumenikus Charta nemcsak az egyházak között kialakult közösség megtartását tartja fontosnak, hanem annak továbbfejlesztését is.

A charta első fejezetében hangsúlyos az, ami az egyházakban közös, ami alapot ad arra, hogy a meglévő véleménykülönbségek ellenére is tudjanak együtt imádkozni és dolgozni a különböző egyházakban élő Krisztus-hívő emberek. A charta első fejezetében kifejeződik a készség a közeledésre, elhívásunk kölcsönös megértésére, és feladataink közös betöltésére.

Így olvashatjuk ennek az akaratnak a kifejezését: *Krisztus követésében minden tőlünk telhetőt meg kívánunk tenni azért, hogy a még fennálló, egyházainkat elválasztó problémákat és akadályokat legyőzzük. Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy az efézusi levél apostoli intését követjük, és következetesen fáradozunk azon, hogy Krisztusnak az evangéliumban kinyilvánított üdvüzenetét megértjük; Jézus Krisztus egyházának látható egységéért a Szentlélek ereje által, a hit egységében mindent megteszünk, aminek kifejeződése a kölcsönösen elismert keresztség, az eucharisztikus közösség és a közös bizonyágtétel, valamint a közös szolgálat.*

Az egység kifejeződik a keresztségben, mégpedig a „kölcsönösen elismert keresztségben”, olvashatjuk ebben a szövegben. Most erről a közös sákramentumunkról, szentségünkről, a keresztségről szólunk.

A keresztségről együtt valljuk a különböző egyházakban, hogy az azért sákramentum, szentség, szent cselekvés, mert nem emberi rendelkezés alapszik, hanem Jézus Krisztus

szerzte, rendelte azt, és ő hagyta meg annak gyakorlását. Közösen valljuk az Újszövetség tanítása alapján, hogy „a víz és a Szentlélek által történő keresztség mint az újjászületés fürdője tesz minket Krisztus testének tagjává, amely az egyház”. Ez által a keresztség által részesülünk Jézus Krisztus életében, halálában és feltámadásában. Az így megkeresztelt személy Krisztushoz tartozik. A keresztségben megtörik a bűn hatalma, és a megkeresztelt Krisztusban új teremtséssé lesz a Szentlélek által.

A keresztséghez hozzátartozik az, hogy a gyermeküket megkeresztelni kívánó szülőkkel és keresztszülőkkel, vagy a keresztségre jelentkező felnőttel a fenti bibliai tanításokat megismertessük. De szembe kell néznünk azzal a változással, ami az idők folyamán végbement az úgynevezett keresztyén társadalmakban. A hit lényegének a megértését sokaknál felváltotta a felszínes szokás. A keresztséggel is ez történhet. Az első században, az első keresztyén gyülekezetekben egyet jelentett ez a két kifejezés: *Christianus sum* és *baptizatus sum*, azaz keresztyén vagyok és meg vagyok keresztelve. Az úgynevezett nagykonstantini fordulat után, tehát több mint 1500 éve a megkeresztelt tömegek életében sokszor nem következett és következik be az, hogy keresztyén, azaz krisztusi életet is éljenek. Baptista testvéreink és több keresztyén kis közösség úgy igyekezik ezt az ellentmondást leküzdeni, hogy csak öntudatosan hitre jutottakat, tehát felnőtteket keresztelnek, illetve merítenek be. Az elsősorban gyermekkeresztséget gyakorló egyházak pedig igyekeznek tanítói és lelkigondozói munkát végezni a konfirmálás, bérmálás, általában a gyermek- és felnőttkatechézis, hitoktatás különböző formáiban.

A *gyermekkeresztséget (is) gyakorló egyházak* együtt vallják, hogy kölcsönösen elismerik a másik egyház által kiszolgált keresztséget. Ezért akit egyszer már érvényesen megkereszteltek, ha más egyházban kívánja folytatni hite megélését vagy kegyessége gyakorlását, nincs szüksége „kikeresztelkedésre” vagy „átkeresztelkedésre”, amely fogalmak önmagukban is értelmezhetetlenek. A keresztségnek ez a kölcsönös elfogadása hozzájárul ahhoz, hogy az egyházak testvéri kapcsolata erősödjön. A keresztyén egység munkálásának biztos alapja a keresztség.

Dr. Benke György

2.

Úrvacsorai vagy eucharisztikus közösség

Az utolsó vacsora, amit Jézus tanítványai körében elköltött nagycsütörtök estéjén, egyben az első olyan „vacsora”, együttétkezés, amelynek jelentősége túlér a test táplálásán. Pál apostol összefoglalva az evangélium különböző helyein ránk hagyományozott tudósítást erről a különleges együttlétről és együtt vacsorázásról, idézi azt, amit az Úr Jézus többször is elmondott tanítványainak: „*ezt cselekedjétek az én emlékezetemre*” (1Kor 11,24–25). Ha az nem is dokumentálható pontosan, hogy ezután a nagycsütörtöki együttlét után mikor is volt a következő ilyen jellegű együtt vacsorázás vagy együtt evés, de az tudható, hogy pünkösöd után a sorra alakuló keresztyén közösségekben hozzátartozott a vasárnapi, olykor a mindennapi istentiszteleti együttlétükhöz a szimbolikus, liturgikus együtt evés, az úrvacsora, az

eucharisztia. Az első keresztyén gyülekezet életéről így számol be a legkorábbi egyháztörténeti könyv, az Apostolok Cselekedetei: „*Ezek pedig kitartóan részt vettek az apostoli tanításban, a közösségben, a kenyér megtörésében és az imádkozásban.*” Néhány mondattal később pedig még külön kiemeli a könyv írója, hogy: „*Napról napra állhatosan, egy szívvel, egy lélekkel voltak a templomban, és amikor házanként megtörték a ke-nyeret, örömmel és tiszta szívvel részesültek az ételben*” (ApCsel 2,42.46).

Már az Újszövetségben, különösen az apostoli levelekben, amelyek a korai keresztyén gyülekezetek életébe nyújtanak betekintést, tájékoztatást kapunk arról, hogy a keresztyén közösségekben gyakorolt szent étkezéseknek különböző formái alakultak ki. A testvéri szeretet és a szociális szükség összefüggésében a közös étkezésnél azt is fontosnak tartották, hogy akiknek bőven van ételmük, osszák meg azokkal, akik szűkölködnek abban. De tudatosan gyakorolták ezeket a szent étkezéseket úgy is, hogy azok többet jelentettek a test szükséges táplálásánál. Az Úr Jézusra emlékeztek, aki önmagát adta, hogy megtörtetett testével és kiontott vérével az üdvösségre, az örök életre táplálja a benne hívőket. Ezért már nagyon korán el is vált a közös étkezés együtt étkezéstől ez a különleges étkezés. Kialakult annak ünnepélyes formája. Liturgikus elemek és szent cselekmények kísérték, hogy így ünnepélyes módon éljük át Jézus Krisztus váltságahalálát, és megértsük annak jelentőségét.

A keresztyénség nagy családjában mindmáig megmaradtak az úrvacsorának, az eucharisztianak a különböző formái. Vannak olyan egyházak, ahol a hívek ünnepélyes formában, kötött liturgiával, külsőségeiben is emelkedett módon részesülnek az Úr Jézus által ránk hagyott étkezésben. Vannak olyanok, ahol közvetlenül, mintegy családi és testvéri közösségben fogyasztják el a szent vacsorát, és így élik meg összetartozásukat az Úrral és egymással.

Ennek a szent „vacsorának” a különböző elnevezéseivel is más és más ajándékait hangsúlyozzák e szentségnek. A római katolikusok az oltári szentség vételének, áldozásnak nevezik az azzal való élést. A reformátusok, evangélikusok, baptisták, metodisták úrvacsoráról, úrvacsoravételről beszélnek. A kisebb evangélium közösségek pedig kenyértörésnek hívják azt. Akárhogyan is nevezzük, vagy akármilyen viták kísérték vagy kísérik annak értelmezését, az a közös hitünk és örökségünk, hogy az Úr Jézus szerzte azt, és ő részesíti az azzal hitben élőket a bűnbocsánat ajándékában, az új életben járáshoz szükséges erőben és az örök élet reménységében.

Az úrvacsorai közösség mindig zárt közösség volt. Azok vehettek részt abban, akik hittek az Úr Jézusban, hitüket szájukkal is és életükkel is megvallották. Mindmáig megvan a feltétele annak, hogy kik lehetnek ennek a közösségnek tagjai. E feltételek az elsőáldozás, bérmálás, konfirmálás, személyes hitvallás és személyes bűnvallás. Az ökumenikus istentiszteletek és találkozások felvetik a kérdést: tudnak-e együtt élni az úrvacsorával a különböző felekezetekben, keresztyén közösségekben hitre jutottak? A különböző dogmatikai és ekkleziológiai felfogások miatt a közeledés és egymás elfogadása e téren nehézségeket hordoz. A merev elzárkózásnál azonban több áldást jelent a közös Urunkban való nyitottság. Különböző helyzetek adta közös részvételek ebben a szentségben is gazdagító élményt jelentenek. Többen be tudnak számolni ilyen élményekről. E sorok írója római és görög kato-

likus paptársaival együtt egy asztaltól osztott úrvacsorát, eucharishtiát. Ki-ki a maga felekezete szerint járult a maga papjához, és részesült saját tradíciója szerint e szentségben. Mindnyájan úgy éreztük, hogy gazdagítóbb volt ez az alkalom, mintha egymástól elzárkózva, a magunk köreiből éltünk volna e szentséggel. Talán a Jézus Krisztus közös asztaláról (oltáráról), de ma még a különböző jegyek különböző liturgikus szavak kíséretében történő vétele fontos lépést jelenthet a teljes eucharisztikus közösség felé.

Dr. Benke György

3.

Közös bizonyoságtétel

Jézus tanítványainak meghagyta, és mindenkori tanítványainak is feladatává tette: „*Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, ... tanítva őket...*” (Mt 28,19–20a). Ugyanerről az ApCsel 1,8-ban ezt olvassuk: „*Erőt kaptok, amikor eljön hozzátok a Szentlélek, és tanúim lesztek Jeruzsálemben, egész Júdeában és Samáriában, sőt egészen a föld végső határáig*”. Pál apostol fiatal munkatársának ezt írja: „*Hirdesd az igét, állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan az idő...*” (2Tim 4,2). A Szentlélek vétele után elindultak Jézus választott követői és küldöttei, hogy az Úr Jézus feltámadásáról bizonyoságot tegyenek, „és nagy kegyelem volt mindnyájukon” (olvassuk az ApCsel 4,33-ban).

Egyházi sőt világi nyelvünkben is jól ismert szó az, amit az Újszövetség használ a tanúságtételre, a bizonyoságtételre. Ez a mártíria, vagy latinosan martirium. Ebből való a mártír szavunk. Krisztus evangéliumának hirdetői teljes odaszánással, szavaikkal és cselekedeteikkel adták és adják magukat a feladat betöltésére. Sőt (sok esetben, a világ sok részén) életükkel is megpecsételték azt.

Vannak akadályai is annak, hogy a Krisztusról szóló bizonyoságtétel hitelesen hangozzék, és elfogadásra találjon ebben a világban. Ilyen akadály lehet, ha az evangélium hirdetői, a Jézus Krisztusról bizonyoságtévők nem együtt, hanem egymás ellen végzik ezt a munkát. Már az Újszövetség is tudósít ilyen indulatokról és kísértésekről. Azóta is felfelütötte és -üti a fejét ez az ellenségeskedés, és lerontja a Krisztusról szóló bizonyoságtétel hatékonyságát. Csak úgy lehet hiteles a keresztyének bizonyoságtétele, ha egy szívből és egy lélekből hangzik az. Jézus előre látta, hogy az egyet nem értés, az ellenségeskedés megterhelheti a róla szóló bizonyoságtételt. Ezért imádkozott így főpapi imájában, „*hogy mindnyájan egyek legyenek úgy, ahogyan te, Atyám, énbenem, és én tebenned, hogy ők is bennünk legyenek, és hogy elhiggye a világ, hogy te küldtél engem*” (Jn 17,21).

A missziói munkában, különösen a nem keresztyén földrészekben és országokban végzett missziói munkában lett nyilvánvaló, hogy milyen kárral jár az, ha a különböző egyházak, felekezetek misszionáriusai nem egyetértésben, hanem versengve és egymás ellen végzik munkájukat, Krisztusról szóló bizonyoságtételüket. Hogyan is lehetne hitelesen tanítani Jézus legfontosabb tanításáról, a szeretetről, ha egymást nem szeretik, sőt egymás munkáját igyekeznek lerontani azok, akik ezt hirdetik.

Szinte szükségszerű volt az, hogy éppen a külmissziói munka során kezdett az ökumenikus munka kibontakozni.

Először úgy, hogy felosztották a missziós mezőket egymás között a missziói munkára vállalkozó egyházak. A protestáns felekezetek között felekezetközi missziós társaságok és munkaközösségek jöttek létre. A különböző kegyelmi ajándékkal végzett bizonyoságtétellel egymást segíteni és erősíteni is tudták. Az egyszólamú éneklésnél többet tud nyújtani a többszólamú. De ha hamis hangok, nem az Úrtól és a Szentlélektől ihletett hangok is megszólalnak, diszharmonikussá válik az éneklés. Sőt, ha egymást túlénkelni vagy túlkiabálni akarják, akkor hangzavar, kakofónia lesz abból. Hogy ne ilyen legyen a bizonyoságtételünk, ezért imádkozott így az Úr Jézus: „*mindnyájan egyek legyenek, ... hogy elhiggye a világ, hogy te küldtél engem*”.

A történelmi egyházak és a kisebb evangéliumi közösségek is tudnak már együtt imádkozni és együtt bizonyoságot tenni közös Urukrol, Jézus Krisztusról. A január harmadik heti ökumenikus imahét (vagy imanyolcad) már sok helyen hagyományos és kölcsönös áldást jelent az abban részt vevő hívőknek. Az ez évi imahétre kiadott vezérfonalban olvasható egy német teológus írása a közös bizonyoságtételről. „*A keresztyén spiritualitás megújulása döntő alapfeltétele az egyházak közös bizonyoságtételének világunkban – írja. – ...mert mint egyházak felelősek vagyunk azért, hogy az emberek kötődése Jézus Krisztushoz, aki személyes életük világossága is, ne lazuljon, hanem szilárduljon. Együtt állunk az előtt a feladat előtt, hogy az emberek számára egyházi otthonuk ne váljék idegenné, hanem meghitt maradjon, és egyre meghittebbé váljék. ... Európa vallásilag plurális világában az ökumenikus közösség nemcsak egy, az evangélium által megkövetelt bizonyoságtétel, hanem elemi része a közös feladatnak: 'számot adni mindenkinek, aki számon kéri tőletek a bennetek élő reménységet' (1Pt 3,15). Ökumenikus közösségünk jellegének nagy jelentősége van abból a szempontból, hogy evangéliumhirdetésünk hitelesnek bizonyul-e. Ezért döntő próbája megbízhatóságunknak, hogy sikerül-e közösségünket szellemiségben és Isten szolgálatában továbbfejleszteni.*”

Dr. Benke György

4.

Közös szolgálat

Isten az övéit, a Krisztusban új életre kelteket sokféle lelki ajándékkal ajándékozta meg. Az efezusi levél elején ezt olvassuk: „*megáldott minket mennyei világának minden lelki áldásával*”. Ezeket az ajándékokat azonban feladatul is adta, azért, hogy másoknak szolgáljunk azokkal. Hitelesebb és hathatósabb ez a szolgálat, ha nem egymástól elkülönülten végezzük azt; ha a sajátos és rendszeres szolgálataink és munkánk mellett megtaláljuk azokat a lehetőségeket és feladatokat, amelyekben közösen léphetünk, és közös Urukrol és a tőle kapott közös célokról tehetünk bizonyoságot.

Az Ökumenikus Charta bevezetésében szó van arról is, hogy „*elkötelezzük magunkat arra, ... hogy Krisztusnak az evangéliumban kinyilvánított üdvüzenetét közösen megértsük*”.

A Biblia üzenetének jobb megértését szolgálják a bibliamagyarázatok (kommentárok). A vatikáni zsinat kaput nyitott a közös szolgálatokra, az üdvüzenet közös megértésére is. Bibliamagyarázat-sorozat jelent meg a római katolikus és

protestáns biblikusok közös munkája eredményeképpen. Ez évet több magyarországi egyház is a Biblia éveként igyekszik kihasználni úgy, hogy a híveket is fokozottan a Biblia üzenete felé fordítsa, hogy talajt és célt találjon talajt és célt vesztett népünk.

Az idősebb nemzedék még jól emlékszik arra, hogy az évtizedeken át uralkodó harcos, ateista ideológia igyekezett elválasztani egymástól az egyházakat, és akadályozni az egységes megnyilatkozásokat és fellépéseket. Ez volt a *divide et impera*, oszd meg és uralkodj stratégia. Ma sok esetben természetessé lett az, hogy társadalmi eseményeken, ünnepi alkalmakon, emléktáblák leleplezésénél, jelentős építmények átadásán együtt vannak a különböző felekezetek papjai és lelkészei, és együtt szentelik fel, illetve áldják meg az emlékhelyeket vagy létesítményeket.

A szolgálat vagy istentisztelet szavak nemcsak liturgikus tevékenységet vagy imádságot és prédikációt jelentenek, hanem tetteket, jó cselekedeteket is, a segítségre szorultak támogatását. A különböző egyházaknak megvannak a maguk kialakult szociális jellegű tevékenységei, vagy egyházi nyelven: szeretetszolgálati. Vannak egy-egy egyházhoz kötődő segélyszervezetek, mint a Máltai Szeretetszolgálat, a Caritas, a Református Szeretetszolgálat, a Baptista Szeretetszolgálat. De olykor ökumenikus méretekben közösen mozdulnak meg, és kifejezik a segítők és segítettek összetartozását, erre példa a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat.

Az egyház benne él a világban, sőt együtt él azzal. Az egyház tagjai egyben a világi, társadalmi közösség alkotó tagjai is. Nem közömbös azért az egyház felelős vezetőinek mindaz, ami a társadalomban történik. Egyre gyakrabban hallunk arról, hogy a magyarországi egyházak, illetve vallási közösségek vezetői közösen lépnek fel, hogy szavukat hallassák egész nemzetünket, a felnövő nemzedéket vagy a nyugdíjas társadalmat érintő kérdésekben. Ezzel is a közös felelősség és a közös szolgálat vállalását fejezik ki.

Az ez évi imaheti vezérfonal végén Kirill, Szmolenszk és Kalinyingrád metropolitája előadása is olvasható, amelyet a múlt őszi nagyszabású európai ökumenikus nagygyűlésen mondott. A fentiekkel kapcsolatban így fogalmaz: „A közös etikai normák védelmében a keresztényeknek keresniük kell a kapcsolatokat azoknak a vallásoknak a képviselőivel, amelyek erkölcsi álláspontja a kereszténységhez közeli. Ezért a vallások közötti kapcsolatok fontosak Európában és az egész világon. Minden különbözőségük dacára a hagyományos vallásokban közös az, hogy elsőbbséget adnak az örök értékeknek a mulandó földiekkel szemben. Ez lehetővé teszi, hogy együtt szálljunk szembe az emberi élet etikus megszervezését fenyegető veszélyekkel. A vallási hagyományok képviselőinek közeli az etikai álláspontjai. Mindannyian kifejezik aggodalmukat a napjainkban uralkodó etikai relativizmussal kapcsolatban.”

S ha a különböző egyházak, sőt vallások együtt lépnek föl szóval és tettel az Istennek tetsző élet gyakorlata érdekében, akkor megvalósul a közös szolgálat.

Dr. Benke György

5.

A krisztusi értékek

Az *Ökumenikus Charta* egyik kiemelkedő újdonsága, hogy az Európában élő egyházakat felszólítja az evangéliumi,

krisztusi, keresztény értékek tudatos hirdetésére. „Az európai egyházak legfontosabb feladata, hogy minden ember üdvösségére, szóval és tettel, közösen hirdessék az evangéliumot.” Míg társadalmi és közéleti szinten az Európai Uniót alkotó országok nem tudtak megegyezésre jutni egy lehetséges alkotmány megfogalmazásában, addig a keresztényeknek ez sikerült a saját konstitúciójuk megfogalmazásával, amelyben elkötelezik magukat az együttes és erőteljes tanúságtételre egy szekularizált Európában is.

Az Európai Uniót megálmodó alapító atyák (*Schuman, Adenauer* és *de Gasperi*) mind a keresztény Európa megvalósításában gondolkodtak. Mára viszont azt látjuk, hogy Európa vezetői nem a hit szemével, pusztán a gazdasági érdekek mentén gondolkodnak és határozzák meg ennek a földrésznek a jövőjét.

Mivel az új alkotmány előszavába nem került bele a keresztény gyökerekre való utalás, a keresztények fontosnak tartják, hogy ami Európának vallást, kultúrát és egységet biztosított, az továbbra is határozza meg az Európai Unió fejlődését. Ezért meg kell kérdeznünk magunktól, hogy melyek azok a pontok, ahol egyfajta összetartás jöhet létre a krisztusi értékek tanításának alapelvei és az Európai Unió jelenlegi irányelvei között. Az a keresztény hagyomány, amely társadalmi tanítással és tapasztalattal rendelkezik, hasznos lehet a társadalom egészének is. Itt természetesen nem arról van szó, hogy felekezeti intézményeket építsünk fel, sem pedig arról, hogy politikai intézményeket szakralizáljunk, hanem annak elbírálásáról, hogy az egyházak társadalmi tanítása mennyiben segítheti elő az Európai Unió polgárainak helyes látását és elkötelezettségét. Ezek a meggyőződések az egyház kétezere éves tapasztalatához tartoznak. Ezek táplálhatják azoknak a polgároknak az elköteleződését, akik magukat a kereszténység által megjelölt európai történelem örököseiként határozzák meg, ám akik kifejezetten mégsem tartoznak a Krisztus-hívők közé.

A keresztény hagyomány azonban nem csak a múlthoz tartozik. Nem csupán történelmi tapasztalatok és politikai, társadalmi bölcsesség örökségeként foglalható össze. Amit ma kereszténységnek nevezünk, az továbbra is táplálja azoknak a polgároknak az elkötelezettségét, akik szemben az előbbiekkal, kifejezetten Krisztus-hívőként határozzák meg önmagukat. Ezért mindenkinek, aki önmagát a Názáreti Jézus tanítványaként ismeri el, személyes lelki tapasztalatban kell elköteleződnie, és minden tehetségét az emberiségért és testvéreiért kell szolgálatba állítania. A *Charta Oecumenica* ezt az összefogó és bátor kiállást fogalmazta meg hét évvel ezelőtt, és adja ma is az Európát alkotó egyházak kezébe. Most rajtunk a sor, hogy a leírt szavakba életet leheljünk és Krisztus tanítását, a hit, a remény és a szeretet soha el nem múló értékeit személyes tanúságtételünk által tegyük vonzóvá minden ember számára.

Dr. Kránitz Mihály

6.

A helyi gyülekezet szerepe és lehetőségei az ökumené megvalósulásában

Az Egyház elsődleges küldetése, hogy Krisztus evangéliumát hirdesse minden embernek alkalmas és alkalmatlan időben egyaránt. A *Charta Oecumenica* ezért

fontosnak tartja az egyházak missziós összefogását: „szilárd elkötelezettségre van szükség, s arra, hogy a helyi gyülekezetekben legyen állandó tapasztalatcsere a katechézistról és a lelkipárházról”. A keresztény egyházak döntő hozzájárulást jelentenek ama ország életéhez, ahol azok kibontakoznak. Ráadásul döntő módon járulnak hozzá ehhez az ökumenikus testvéri párbeszéd segítségével is. Minden Krisztus-hívő egy-egy helyi családdal és gyülekezettel tartozik. Az elmúlt másfél évszázad ökumenikus mozgalma megmutatta, hogy az igazság, a szeretet és a megbékélés távlataiban milyen bátorító az a jelenlét, amit a keresztény egyházak megnyilvánulásuk helyszínén tesznek. Főképp az elmúlt ötven év bővelkedett az egyházak közötti testvéri gesztusokban. Gondoljunk csak az Egyházak Világtanácsának nagygyűléseire, a II. vatikáni zsinat ökumenikus nyitására a kétoldalú párbeszéd megkezdésében, a megigazulásról szóló *Közös Nyilatkozat* aláírására, vagy az európai ökumenikus nagygyűlésekre, és nem utolsósorban a *Charta Oecumenica* megfogalmazására és aláírására. A keresztény egység nagy eseményei és dokumentumai mintegy vázolvák és kijelölik azt az utat, amelyet a jézusi parancs értelmében, hogy „*legyenek mindnyájan egyek*” (Jn 17,21), járni kell. A megvalósítás azonban mindig a legalsóbb szinten, vagyis a plébánián, a parókián, a gyülekezeti összefogásban történik. A *Charta Oecumenica* 2002-es magyarországi aláírása megmutatta, hogy az egyházak össze tudnak fogni Krisztus és az evangélium ügyének képviseletében. Ezért az egyházakat képviselő vezetők egyetértése után a helyi közösségeknek és gyülekezeteknek is el kell jutnia arra, hogy az ökumenikus dialógus fejlődése, melynek legmélyebb alapja Isten igéjében van, az egyházak számára nagy remény jele. A keresztény egység növekedése mindenkinek kölcsönös gyarapodást jelent. Az egyházak egymás felé való közeledése a hétköznapi napokban nyilvánul meg, amikor az ugyanazt a Krisztust valló, de különböző egyházakhoz tartozó keresztények/kereszténynek derűsen és tisztelettel tudnak tekinteni a másik egyház képviselőjére. Bár minden jó adomány felülről van – ahogy a Szentírás tanítja –, mégis a megvalósítás az alulról jövő kezdeményezőkre, a helyi gyülekezetek tagjaira tartozik. Örömmel kell megállapítani a párbeszédben eddig elért eredményeket a katolikus, ortodox és protestáns egyházak testvérei között, felismerve bennük a Szentlélek működésének jelét, amelyért dicsőrnünk kell az Urat, és hálát kell neki adnunk.

A másik egyház felé való megnyíláshoz természetesen bátorságra van szükség, mert az elmúlt évszázadokat inkább a keresztények közötti súlyos megoszlások jellemezték, és még ma is szenvedünk ezek következményeitől. A *Charta Oecumenica* tudatosan vállalja és vállalja, hogy „elkötelezzük magunkat arra, hogy más egyházakkal is megbeszéljük az evangélizációra vonatkozó elképzeléseinket, megállapodásokat kötünk velük, s így elejét vesszük a káros rivalizálásnak éppúgy, mint újabb feszültségek kiváltásának”. Az egyes közösségek tagjainak találkozóit és párbeszédei új lehetőségeket nyithatnak az evangélium szerinti egység és közösség megélésére, melyek vonzó módon és örömmel mutathatják be Krisztust a még kereső embereknek. Erről az együttes tanúságtételről nem mondhatunk le, még akkor sem, ha időközben vannak félreértések, mert itt a Szentlélek nagy ajándékáról van szó, melyet nekünk, valamennyi kereszténynek adott a második évezred, hogy ezt kitartóan

folytassuk az előttünk álló ígéretes jövőben is. Mindezt pedig az egység irányába elkötelezett tudatos törekvés és a kitartó imádság szolgálhatja.

Dr. Kránitz Mihály

7.

Az egyházak közös felelőssége a társadalmi nyilvánosság előtt

A XX. század Magyarországon az ökumenizmus százada volt. Az 1943-ban megalakult Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa öt évvel megelőzte az Egyházak Világtanácsának létrejöttét. Magyarország mintegy gyakorlóterepe és iskolája lehet az ökumenikus mozgalomnak, ahol együtt él katolikus, protestáns és ortodox, ahol az egységkeresésnek most már majdnem százéves múltja van. Természetes, hogy az európai és világszintű ökumenikus összefogás kihatott a magyar egyházakra is, de a kommunista hatalom alatt csak az állami részről ellenőrzött ökumené volt lehetséges. Nagyon fontos volt, hogy 1956-ban valamennyi egyház szabadságvágya látszott megvalósulni, amikor az egyház vezetők egymás után mondhatták el a szabad magyar rádióban a jövővel kapcsolatos meglátásaikat a nemzet érdekében. Akkor a keresztény nemzeti érzés egységesen jelent meg a társadalom nyilvánossága előtt. Az egyházi vezetők későbbi kálváriája és elhallgattatása az országért való helytállás biztos pontjai lettek a rendszerváltást követő időben. Jóllehet a kontrollált egységbe tömörítés a múlt rendszerben inkább az egyházi élet teljes körű ellenőrzését szolgálta, ez mégis biztosított kitörési pontokat, ahol az őszinte egységtörekvés megmutatkozhatott. Ebből a szempontból az egyik legfontosabb alkalom a januári imahetek rendszeres megtartása volt, amely az idén ünnepli százéves évfordulóját. A keresztények az egységért imádkoztak, a Szentlélek segítségét kérték, és az egymás templomaiban, gyülekezeti termeiben tartott összejövetelek az egyházak egymáshoz való közeledését is jelentették. Ezekből az apró eredményekből kiindulva építkezhetek a rendszerváltás óta eltelt tizenhét évben a magyarországi egyházak.

Most már minden ellenőrzés és erőltetés nélkül őszintén lehet és kell megmutatni összetartozásunkat a társadalom egésze előtt. Ahogy a *Charta Oecumenica* a maga módján létrehozta az európai keresztények között a keresztény értékek melletti elkötelezettséget, ugyanígy helyi szinten egy, a szekularizmustól és konzumizmustól széteső társadalom felé nekünk, Magyarországon élő egyházaknak a magunk társadalmá előtt kell az összefogást, a közös keresztény értékek melletti kiállást az emberek nyilvánossága előtt vállalni. A *Charta Oecumenica* ezért fontosnak tartja, hogy „Isten egész népe az evangéliumot közösen jelenítse meg a társadalmi nyilvánosság előtt, s azt szociális szolgálatával és a politikai felelősség vállalásával érvényre is juttassa”.

Hinnünk kell, hogy ez nemcsak egy külső és látszólagos egységre szól, hanem emögött ott van az ember igazi rendeltetéséért aggódó keresztény felelősség is. 1996-ban a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia által kiadott „Igazságosabb és testvériesebb világot” kezdetű körlevél, a 2007-ben megjelent „Az Egyház szociális tanításának kompendiuma”, a 2005-ben magyar fordításban is közreadott „Sozialwort” (az Ausztriai Egyházak Ökumenikus Tanácsának szociális nyilatkozata),

valamint a magyar egyházak közös megnyilatkozásai az országot érintő sorskérdésekben a magyar egyházak közös felelősségvállalását jelezték és igazolták. Az egyházaknak meg kell találniuk magukat a mai társadalomban. Az út maga Jézus, ezért ha rátekintünk, mindig felismerhetjük a jelen kihívásaira adott evangéliumi válaszokat is.

Dr. Kránitz Mihály

8.

Az áttérés jelenségének megítéléséről

A *Charta Oecumenica* nagyon fontos megállapítást tesz a lelkiismereti szabadság tiszteletben tartásáról a tekintetben, hogy mindenki szabadon dönthesseon vallási és egyházi hovatartozásáról: „elismerjük minden ember szabadságát ahhoz, hogy lelkiismerete szerint dönthesseon vallási és egyházi hovatartozásáról. Senkivel szemben sem alkalmazható morális nyomás vagy anyagi ígérlet áttérése érdekében. Ugyanígy senkit sem szabad megakadályozni abban, hogy önként hozott elhatározását követve döntsön az áttérés mellett.” Ha látva Európa mai helyzetét újra feltesszük a kérdést, hogy: „*Ha majd az Emberfia eljön, talál-e hitet a Földön?*” (Lk 18,8), akkor az is nagyon világos, hogy közösségeinkben nagy gondot kell fordítani a különböző felekezetek kapcsolataira, mert egymás ellenében soha nem evangelizálhatunk hitelesen. Ezért kötelezi el magát a *Charta Oecumenica* és az azt aláíró egyházi vezetők, hogy az evangélium terjesztésével kapcsolatos elképzeléseiket egyeztetik, hogy elejét vegyék a káros rivalizálásnak, újabb feszültségek kiváltásának. Az elmúlt másfél évtizedben nagyon fontos kiengesztelődések történtek e tekintetben a magyarországi egyházak között, kezdve *II. János Pál pápa* debreceni látogatásától (1991) a kassai vértanúkról való esztergomi ökumenikus megemlékezésen át (1993) egészen a magyarországi egyházak közös főhajtásáig a csepregi evangélikus mártírok előtt (1996). Az őszinte bűnbánatot és kiengesztelődést olyan jelentős megnyilatkozások és megállapodások követték, mint a *Miatyánk* és a *Hiszekegy* ökumenikus fordítása, az ökumenikus esketési szertartás kidolgozása, valamint a januári imahét nemzetközi anyagának magyar fordítása, illetve közös kiadása.

Ma a világ, Európa és benne Magyarország társadalma is hiteles evangéliumhirdetőket vár, akiknek életében a Krisztus keresztyével és feltámadásával való egységből felragyog az evangélium szépsége. Az ilyen evangéliumhirdetőket nevelni kell. Maga az ökumenizmus ügye is a missziókban vált szükségessé, mert az egyházak hittérítői inkább Krisztus varratlan köntösének a szétszakítotttságát növelték a prozelitizmus, az öncélú térítés szándékával. Ezért minden keresztyén embernek mint Krisztus tanújának megfelelő nevelésben kell részesülnie, hogy az evangéliumról hiteles tanúságot adjon.

Az evangelizálás eredményessége szorosan összefügg az egységről tett tanúságtétellel, mely Krisztus minden tanítványának a feladata. Ez pedig magában foglalja az egymáshoz való közeledést és a keresztyének együtt haladását. A *Charta Oecumenica* szellemében való tapasztalatcsere megmutathatja, hogy ennek belülről kell fakadnia, mivel az evangelizálás és az egység, az evangelizálás és az ökumenizmus elválaszthatatlanok egymástól. Az idej imahét jubileumi jelmondata, a „*Szüntelenül imádkozzatok!*” (1Thessz 5,17)

arra is vonatkozik, hogy közösen kérjük a Szentlelket, vezessen bennünket a megbékélés útján, hogy egyházaink egysége a remény és a bátorítás egyre láthatóbb jelévé váljon hazánk, Európa és az egész emberiség számára.

Kránitz Mihály

9.

A múlthoz való hűség és a gyógyító emlékezés

Az *Ökumenikus Charta* további érdeme, hogy indíttatást ad az európai keresztyén egyházaknak arra, hogy saját történelmüket a *bűnbánat* lelkületével szemléljék. Az evangélium együttes hirdetésének akadályai a jelenben is sokszor abból adódik, hogy a különböző egyházak eltérő múltértelmezései, a sérelmek kölcsönös felemlegetése, az egyháztörténelem különböző olvasata meggátolja a közös bizonyoságtételt.

A keresztyén önazonosság elengedhetetlen feltétele: az emlékezés! Izrael népe az Egyiptomból való szabadulás éjszakáján parancsba kapta Istentől a szabadulásra való emlékezés kötelezettségét: „*Tartsátok emlékezetben ezt a napot, és ünnepeljétek meg az Úrnak nemzedékről nemzedékre! Örök rendelkezés, hogy megünnepeljétek!*” (2Móz 12,14). Az Úr szabadítására való emlékezés formálta öntudatos nemzetté, kultikus közösséggé ezt a népet. A múltra, Isten szabadító tetteire való emlékezés nélkül eltűnt volna a választott nép is a népek történelmi süllyesztőjében. Az első keresztyén gyülekezetek is úgy alakultak meg, hogy előbb néhány ember, majd egy-egy kisebb-nagyobb közösség megtanult emlékezni a Krisztus szenvedésére, kereszthalálára és feltámadására – természetesen a feltámadott Úr jelenléteért imádkozva, az ő visszajövetelét várva (például ApCsel 17). A keresztyénségnek történelme során gyakran az a bizonyosság adott reményt és kitartást, hogy Isten a múltban vezette népét, megőrizte a történelem útvesztőiben, perspektívát nyitott a jelen borús horizontján. Ha Isten vezetése és gondviselése megtapasztalható volt a múltban, ez feljogosít a reményre a jövőt illetően is. Így alakult ki a történelmi egyházakban is az emlékezés kultúrája mint a keresztyén önazonosság része.

De sajnos a múlt gyakran átalakul az emlékezés olvasata alatt; az emberi emlékezet, s ezzel a múlt értelmezése, mint valami színpadi rendező, hajlamos arra, hogy a történelmi események egy-egy aspektusát kiemelje, megszépítse, értelmezze, vagy átadja azt a felejtés homályának – attól függően, hogy az ily módon feltárt múlt hogyan szolgálja a jelen szándékait, terveit, elképzeléseit. Ezért történhetett meg, hogy különböző keresztyén egyházak különféle történelmi tapasztalatok alatt, különböző kulturális-spirituális háttérrel, eltérő módon értelmezték a keresztyénség történelmét, az egyházak történelmi szerepét. A múlt igazságáért való harc pedig megkeserítette az együttélést, ellehetetlenítve a közös bizonyoságtételt. Vagy a múltért való harc és a vélt történelmi igazság birtoklása vezetett harchoz, feszültségekhez és elhatárolódásokhoz a jelenben – vagy az aktuális érdekellentétek eredményeztek eltérő történelemértelmezéseket. Ez a harc vakságot okozott, és nemegyszer oda vezetett, hogy az egyházak kirekesztő politikai érdekek vagy ideológiák kiszolgálóivá lettek; drága árat kellett ezért fizetni – e kétes kompromisszumok nem hoztak tartós eredményt, de az egyház vesztett bizonyoságtételének hiteléből az emberiség előtt.

Ahhoz, hogy ez az akadály végre elháruljon az egyházak ökumenikus közeledése elől, két dologra van szükség. Egyrészt arra, hogy az egyházak *közösen dolgozzák fel történelmüket*, és legyen folytatása a már helyenként elkezdődött tudományos-történelmi műhelymunkának. Szükség van a tények objektív ismeretére a tudományos tisztesség és elfogulatlanság jegyében. Másrészt a *múltra* is úgy kell tekinteni, mint az *emberi bűn történetére*, amelytől az egyház sem mentes. Ezért helye van az egyházban ilyen értelemben is a *bűnbánatnak*! Szükséges, hogy az egyház a prédikációban és sákramentális szertartásaiban elvárt bűnbánatot ne csak hirdesse, hanem maga is megélje. Meg kell látni azt, hogy hol, mikor és milyen körülmények között nehezítette meg a saját vallásos öngazság keresése a másik felekezethez tartozó ember életét; és hol, mikor szorultunk mi az áldozat szerepébe. A szerepek a történelemben gyakran cserélődtek!

Az az emlékezés és történelemértelmezés, amely nem tartalmaz bűnbánatot, illetve önkritikát csak újabb öngazsághoz és kirekesztéshez vezet. Viszont lehet az emlékezés a múlt sebeit gyógyító és közösséget helyreállító, ha abban az őszinteségben fogan, amely tanulni kíván a múlt vétkeiből, és megkeresi a közös örökség erőt adó kincseit. Bátorítsa tehát az Ökumenikus Charta egyházaink tagjait az ilyen *gyógyító emlékezés* gyakorlására, hogy közelebb kerüljünk a megbékélt közösségek megéléséhez, és ily módon a hitelesebb közös bizonyoságtételhez.

Dr. Fazakas Sándor

10.

A hiteles ökumené alapja: a bűnbánat és a kiengesztelődés

Igazi ökumené ott kezdődik, ahol a keresztyének készek bűnbánatot tartani, és nem zárkóznak el a Szentlélek szíveket megújító erejétől. Nem lehetetlen elvárás ez! Van egy imádság – az apostoli hitvalláson kívül –, amelyet bármely keresztyén felekezethez tartozó ember együtt tud imádkozni hit- és sorstársával: az Úri ima! A Krisztustól tanult közös imádságunk ötödik kérése – „*bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek*” (Mt 6,12) – feljogosít minket erre a reménységre.

Igen, a reménységre szükség van e tekintetben is, mert a bűnbánat tartásának legnagyobb akadály a bűnismeret hiánya! Korábban említésre került, hogy a keresztyén egyházak eltérő múltértelmezései, a múltban elszenvedett sérelmek számon tartása és az öngazsághoz igyekezete újabb megosztottsághoz vezettek. De nemcsak a múlt eltérő tapasztalatai, hanem a jelen bűnei is megterhelik ezt a kapcsolatot. A múlt feldolgozása elsődlegesen nem azt a célt szolgálja, hogy a feltárt tények és igazságok ismeretében újból megkötözzük egymást, hanem hogy megtanuljuk elejét venni egyéni, illetve közösségi bűneinknek, és gyakoroljuk a kiengesztelődés útját. Minden rendszer kitermeli áldozatait (az egyházi is) – és minden rendszerben szembekerülhet ember embertársával, hiszen az érdekek különböznek.

A bűnbánatnak számtalan akadály van: a szabadság elvesztésének félelme, az áthárítás (nem én, a rendszer vagy a másik ember a hibás), az általánosítás (minden ember valahol bűnös) stb. Mindez oda vezet, hogy a mai ember bűnről csak

mint vétkekről, a társadalmi együttélés morális és jogi rendje elleni támadásról tud. És persze másként tud a bűnről a tettes, és megint másként az áldozat, a szemtanú, a jogász, a történész, a politikus... és a teológus. És vajon a másik ember bűnének ismerete és felfedése (mint a bűnről való beszéd legáltalánosabb formája) nem lesz újból a hatalom gyakorlásának eszköze? Hol marad a bűn Isten előtti dimenziója, amely által tettes és áldozat, egyén és közösség együtt mondhatja: Mi vétkezünk!

A bűnről – szemben a világ logikájával és elhárító vagy hatalomgyakorló mechanizmusaival – leghitelesebben az imádságban lehet beszélni. Az evangélium a feje tetejére állítja mindazt, amit a történelmi-társadalmi, a politikai és gazdasági élet szintjén bűnnek nevezünk. A Biblia nem ismeri a bűn miatti magyarázkodás gyakorlatát, csak a jézusi kijelentést: „...*menj el, és mostantól fogva többé ne vétkezz!*” (Jn 8,11). Az Úri ima ötödik kérése pedig tovább fokozza ezt a meglepetést: az Isten irgalmassága az emberi megbocsátást megelőző, de arra ugyanakkor elkötelező igazság! A megbocsátásért való könyörgés tulajdonképpen válasz az Isten korábban megtapasztalt irgalmára. Az imádságban ugyanis nem lehet a sorsot behatároló erőkre, külső körülményekre, kiszámíthatatlan tényezőkre hivatkozni. Az imádságban egyet lehet tenni: odaállni Isten színe elé – és odaállni a másik ember mellé, aki ugyanúgy imádkozik vagy szeretne imádkozni, mint én, még ha most még képtelen is erre. Ebben a pillanatban nem a „másik” bűne a fontos, hanem az „én” és a „mi” bűnünk, amely elválasztott egymástól és elválasztott Istentől. Ezért minden sérelmet és öngazságot át kell adni a múltnak (nem a történelmi vagy politikai értelemben vett múlt-ról van szó, hanem az elkövetett bűnök idői dimenziójáról), és engedni, hogy Krisztus gyógyítsa a sebeket.

A „mi” Isten előtti valóságában értelmetlenné válik az emberiség áldozatokra és tettesekre való felosztása, hiszen ezen a szinten az ember nem a másik emberrel áll szemben (vagy vele ellentétben), hanem mindketten Isten előtt állnak. Ennek a „háromszögnek” belső dinamikáját *Gerhard Sauter* német teológus fogalmazta meg a legszebben: „Jézus Krisztus odaáll Isten teremtményei közé, akik bűn általi magányba zuhantak, hogy Istennel megbékéltesse, és egymáshoz vezesse őket. Ugyanakkor odaáll az ember és múltja közé, amely a bűn átkában tart fogva minden pillantást, új gondolatot és jövőre néző cselekedetet. Ezen a helyen nem az érvek és ellenérvek, a vádak és a kimagyarázkodások halálos egymásnak feszülése vagy egyoldalú monológja jelentheti az utolsó kétségbeesett kísérletet arra, hogy az ember a múltat lezárja, és végre újat kezdjen, mert itt már nem „áldozat és tettes találja magát egyedül a másikkal szemben – Jézus Krisztus áll közöttük!”

Átgondolva a megbocsátás igazságát és a krisztusi parancs érvényét nyilvánvaló: a megbékélés és kiengesztelődés több egyszerű konfliktuskezelésnél vagy krízismentesmenetnél. A kiengesztelődés ilyen módon való megélése – és erre vannak öröndetes kezdeményezések az ökumené tagegyházaiban – a megbékélt közösségek és az egyházak közös bizonyoságtételének ígéretét hordozzák magukban. Jövőre nyitott ablak ez, a reménység ablaka, amely beengedi köreinkbe az evangélium ígéretének friss fuvallatát és elkötelező erejét, ahogyan Pál apostol ránk bízta: „*Mindez pedig Istentől van, aki megbékéltetett minket önmagával Krisztus által, és nekünk adta a békéltetés szolgálatát*” (2Kor 5,18).

Dr. Fazakas Sándor

11.

A látható egység mint kegyelmi ajándék

Az egyház azoknak a közössége, akiket Isten megbékéltetett önmagával – és akiket egymással is meg akar békéltetni! A múltra való gyógyító emlékezés és az igazi bűnbánat, valamint a kiengesztelődés szükségesség után a *Charta Ökumenika* a továbbiakban arra tanít, hogy a keresztyén/keresztyény egyházak eltérő hagyományait, spirituális gyakorlatát és tanbeli (még fennálló) különbözőségeit ne megosztó tényezőkként tartsuk számon. A különböző hagyományokban sokkal inkább a kegyelmi ajándékok sokféleségét kell felfedeznünk. Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt leveléből tudjuk: az összes kegyelmi ajándék (karizmák) hordozója nem az apostol, nem is egy gyülekezet, egy egyház vagy annak egy-egy vezetője – hanem Jézus Krisztus. Krisztus a fő, aki a Lélek által részesíti az ő testének tagjait a különféle ajándékokban (1Kor 12). Az egy test tagjai különböző rendeltetéssel bírnak, feladatuk és funkciójuk nem cserélhető fel tesszés szerint, nem is pótolhatók egymással – csak együtt alkotják a test egészét és egységét.

„A Lélek megnyilvánulása pedig mindenkinek azért adatik, hogy használjon vele” (1Kor 12,7) – a gyülekezetben ugyanis senki sem tarthatja meg magának a kijelentés megnyilvánulását, vagyis a Lélektől kapott ajándékot (legyen az ismeret, tanítás, gyógyítás, prófétálás, lelkek megkülönböztetése stb.), hanem szolgálnia kell vele az egy test „hasznára”. Ugyanúgy a keresztyénség egészében is látni kell: a különböző egyházak hitfelismerései, hagyományai, kultikus-liturgikus sajátosságai vagy spirituális gazdagsága az egy Krisztus-test épülését, látható egységét kell hogy szolgálják. Mondhatjuk: a hagyománybeli különbségek a kegyelmi ajándékok megnyilvánulásainak különböző formái. Sőt, szükség is volt és ma is nélkülözhetetlen, hogy különböző kultúrákban, társadalmi-politikai helyzetben az egyes keresztyén egyházak az adott környezet sajátosságára való tekintettel hirdessék az örömmüzenetet (inkulturáció), és ehhez megkapják a Lélektől azokat a kegyelmi ajándékokat, amelyek épp abban a helyzetben szükségesek. Ahogy az emberi szervezetben az egyes tagok (szív, szem, fül stb.) nem működhetnek saját javukra, saját elképzelésük szerint – ugyanúgy az ökumené tagegyházaiban sem fordíthatja a Lélek ajándékait egyetlen egyház sem „csak” a saját épülésére és kizárólagos hasznára. Az eltérő élethelyzetek, kulturális-társadalmi összefüggések a kegyelmi ajándékok más-más megnyilvánulásait teszik szükségessé – a kegyelmi ajándékok uniformizálása ezért nem a Krisztus akarát szolgálnák, hanem valami egészen mást, például ideológiai szervezetté fokozná vissza a közösséget. Éppen ezért nem a *különbségek* eltörlése, hanem azok *megbékéltetése* teszi hitelessé és Krisztus szerintivé az ökumenét; az *egyház egysége* az ökumené korszakában csak a *megbékélt különbségek közösségeként* képzelhető el.

Mindez nem zárja ki, hogy a látható egységnek valamilyen formája időről időre nyilvánvaló ne legyen: például a közös imádkozásban, igehallgatásban, bizonyágtételben, szolgálatban. Ha van ilyen *látható egység*, ez újból csak a *Lélek ajándéka* meghatározott helyen és időben. Erre lehet és szabad törekedni is (a fenti, megbékélt különbségek feltétele mellett), hiszen a kölcsönösen elfogadott keresztség, az evangélium közös értelmezése és Krisztus megváltó munkája

erre kötelez minket.

Ehhez viszont nyitottságra van szükség – a Szentlélek kegyelmi ajándékai iránti nyitottságra és az egymás spirituális-hagyománybeli öröksége előtti nyitottságra. Észre kell venni, hogy az ökumené jelen korszakában és az élhető világ veszélyeztetettségének korában ez a nyitottság nem veszélyt, sokkal inkább kölcsönös gazdagodást jelent; a közös bizonyágtételnek olyan előfeltételét, amely elvezet egymás kölcsönös elismerésére és megbecsülésére. Meg kell vallanunk, hogy a múltban gyakran híjával voltunk ennek a nyitottságnak, és nem imádkoztunk ezért a lelki ajándékért elég kitartóan –, de szükséges, hogy a fiatalok, a jövő nemzedéke az atyák hibájából tanulva tudatosabban induljon el ezen az úton. A nevelés, képzés, továbbképzés, a közös teológiai-tudományos munka ilyen tekintetben is felértékelődik napjainkban, hiszen a keresztyénség/keresztyénység közös mandátuma, feladata és kötelezettsége, hogy a Krisztus-testben ne legyen többé meghasonlás, hanem kölcsönös gondoskodás (12,25). Miért ne lehetne az egymáshoz való ilyen közeledés az a „fontosabb kegyelmi ajándék” (1Kor 12,31), amelyet kaphatnánk ma az egyház egyetlen Urától, a feltámadott Jézus Krisztustól?

Dr. Fazakas Sándor

12.

A közös cselekedet ökumenéje

Az ökumené fogalmán és az ökumenikus jelzón sokan sokfélét értenek. A fogalom nagyon széles ölelésű, s egy-egy ökumenéről alkotott vélekedés, ökumenikusan végzett cselekedet, vagy az ökumenével fémjelzett esemény e komplex jelentésnek csak egy-egy szegmensét hordozza. Ez akkor válik a legnyilvánvalóbbá, amikor kritikusan hang fogalmazódik meg általánosságban az ökumenéről, de világosan látszik, hogy a kritika csak egyfajta ökumenére, a mozgalom vagy fogalom egy sajátos intézményére, esetleg egy elszigetelt jelenségre igaz csupán. Sokszor azok, akik az ökumenéről általában elítélően nyilatkoznak, az ökumené egy konkrét szegmensét maguk is gyakorolják, és erről büszke örömmel bizonyágot is tesznek. Ilyen például az az eset, amikor az ökumené általános ellenzői örömmel számolnak be arról, hogy különböző felekezetek hívei együtt imádkoznak, együtt tanulmányozzák Isten igéjét, és együtt gyakorolják a szeretetszolgálatot. Ezek pedig mind az ökumenikus tevékenység szép példái.

A sokdimenziós ökumenében a közös jó cselekedet területén van a legnagyobb harmónia. A hit felismeréseit, a hitgazságokat nem feledjük és nem is „söpörjük a szőnyeg alá” az ökumenikus párbeszédben, hiszen éppen ennek okán folyik a párbeszéd. Ugyanakkor sokszor és sokan vallják, hogy a közös jó cselekedetek elvégzésének nem feltétele a teljes teológiai, hitbeli egyetértés. Ugyanakkor a közös jó cselekedethez szükséges az egyetértésnek az elvi-teológiai minimuma, amelynek bibliai alapvetése Jézus utolsó ítéletéről szóló tanítása, amint az a Máté evangéliuma 25. fejezetében olvasható: „Mert éheztem, és ennem adtatok, szomjaztam, és innom adtatok, jövevény voltam, és befogadtatok, mezítelen voltam, és felruháztatok, beteg voltam, és meglátogattatok, börtönben voltam, és eljöttetek hozzám. Akkor így válaszolnak neki az igazak: Uram, mikor láttunk téged éhezni...? A király

így felel majd nekik: Bizony mondom néktek, amikor megtétek ezeket akár csak eggyel a legkisebb atyámfiai közül, velem tettétek meg.” Amikor e szerint a jézusi norma szerint élünk, akkor a cselekedet ökumenéjét valósítjuk meg. Bizonyára nem vizsgáljuk a megsegített a hitelveit, és azok hitének részleteit sem, akikkel együtt tudunk „a legkisebbekért” valami jót tenni.

Az Ökumenikus Charta erről így ír: *„Az ökumenét már a közös akció sokféle formájában gyakoroljuk. Krisztusnak sok férfi és női követője él és szolgál együtt örömmel a lakóhelyi szomszédságban, a hivatás területén és családjukban.”* Ezek a cselekedetek legtöbbször spontán, minden szervezés nélkül valósulnak meg. Máskor a hívő tudat és az ökumenikus nyitottság újabb és újabb motivációt, kitartást, odaadást, leleményességet és áldozatkészséget biztosít a szeretet ökumenéjének megvalósulásához. Számos felekezeti közti projektum, szervezet és intézmény hirdeti a Krisztusban testvéri összefogás erejét és hatékonyságát.

Ennek történeti alapja is van, hiszen az újkori ökumenikus mozgalom a XIX–XX. század kül- és belmissziói elkötelezettségéből vette legnagyobb indítatását és lendületét. A belmissziói mozgalmak – amelyek elsősorban német és angolszász területeken – az olyan kritikus társadalmi kihívásokkal szemben szerveződtek, mint az alkoholizmus, a drogfogyasztás, a prostitúció, a munkanélküliség, a megcsúszott leányok sorsa, a brutalitásnak kitett asszonyok nyomorúsága, az árvaság, az árvák kriminalizálása, a gyermekmunka, az esélyegyenlőtlenség, a kisebbségi diszkriminációk, és nem utolsósorban a jómódúak ördögi kísértései előbb vagy utóbb ökumenikus karaktert öltöttek. Felismerték, hogy az egyetemesen támadó ördögi megpróbáltatás és az abból való egyetemesen felkínált krisztusi megváltás a szolgálat területén is egyetemes/ökumenikus összefogásra hív. Az Üdvhadserg, a Kékkereszt Mozgalom, a Cserkészmozgalom, a Börtönmissziók, a különféle segélyszervezetek mind magukon hordják az ökumenikus spiritualitást, és legtöbbször ökumenikus intézményességben is kifejezik ezt. Nem utolsósorban említsem az idén éppen 65 esztendő Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsát, amelynek életre hívásában egyebek mellett a katonaszökevények, a sebesültek, a hadiárva, az üldözöttek és a menekültek iránti krisztusi szeretet játszott fontos motiváló szerepet.

Dr. Bóna Zoltán

13.

Kis- és nagyvilágunk ökumenéje

Hazánkban az ökumenikus mozgalom évtizedeken keresztül a legtöbb hívő tudatában és hitéletében alapvetően nemzetközi egyházi tevékenységet jelentett, amelyet egyházi vezetők és erre szakosodott „hivatalosak” végeztek. A háborút követő négy-öt évtizedben sok tudósítást hallottunk az ökumenéről, de legtöbbször csak mint távoli – gyülekezeteinket, hitéletünket közvetlenül nem vagy csak alig érintő – eseményekről. Hetilapjaink beszámoltak a nemzetközi ökumenikus életről, az Egyházak Világtanácsa, az Európai Egyházak Konferenciája, a felekezeti világkonferenciák, s a történelem által háttérbe szorult más ökumenikus testületek tevékenységéről. Évtizedeken keresztül a magyarországi intézményes ökumenikus tevékenység is

elsősorban nemzetközi tevékenységet jelentett nemritkán politikai, propagandisztikus szereppel is megterhelten. A helyi ökumenikus kezdeményezésekre az ateista hatalom rosszállással tekintett, és e rosszállásnak ilyen-olyan módon hangot adott, érvényt szerzett. Az ökumené iránti esetleges fenntartások sokszor még ma is ezekre az emlékekre épülnek. Pedig a nagyvilág ökumenéje csak akkor értelmes és hiteles, ha a kisvilágunk ökumenéjére épül. S e tény hangsúlyozásának is már több évtizedes létjogosultsága és szép, tudatos jelenléte is van gyülekezeteinkben. A lokalitásnak és a globalitásnak, kisvilágunk és nagyvilágunk ökumenéjének elválaszthatatlansága nyilvánvaló.

Az egyház – ahogy azt elsősorban a protestáns egyháztan és egyházismeret hangsúlyozza – a gyülekezetekben él. A gyülekezeteket pedig olyan hívők alkotják, akik kisebb közösségekben és ezek legfontosabbikában, családban élnek. Minden család bizonyos értelemben „vegyes család” – de erről majd máskor szólunk. Most pedig arról, hogy a gyülekezetek – néhány kivételtől eltekintve – olyan városokban, falvakban élnek, amelyeknek lakossága – különösen is a XX. század második felében megélenkült, néha sikereket, néha fájdalmakat hozó mobilitás révén – istenhívőkből és istentagadókból, keresőkből, megérintettekből és megtértekből, keresztyénekből és más vallásúakból, protestánsokból és római katolikusokból áll. Ezek az emberek az élet számos területén kerülnek kapcsolatba egymással. Családi, munkahelyi, üzleti, szabadidős, jótékonyági, sportbeli, közéleti, egészségügyi, sors- és életközösségekben élnek. A Krisztusban hívőket sokszor éppen hitük tudatos, liturgikus, pásztorális gyakorlása különíti el egymástól. Hitünk azonban elvonatkozathatatlan életünk egyéb közösségi formáitól. Családtagjainkkal, „elvtársainkkal”, szaktársainkkal, sporttársainkkal, sorstársainkkal sokszor akarva vagy akaratlan megosztjuk hitünk kérdéseit és válaszait. Ilyenkor pedig nem más, mint kisvilágunk ökumenéjét gyakoroljuk.

Ennek vannak szervezett programjai, mint az ökumenikus imanapok, imahetek, jótékonyági kampányok. S vannak ökumenikus intézményei, szervezetei, mint a keresztyén ifjúsági, szakmai, kegyességi, lelkipálosi, érdekvédő, segélyező vagy mozgalmi kifejeződései. Nagyon fontos, hogy Krisztusnak a helyi gyülekezetekben, s a helyi egyházi programokban, mozgalmakban részt vevő népe minél tudatosabban és minél szervezettebben élje meg keresztyén hitét az adott gyülekezeti és szervezeti határokat átvéve is. Az Ökumenikus Charta erre biztatva hangsúlyozza, *„hogyan az együttműködés előmozdítására alakuljanak helyi, területi ... ökumenikus testületek, amelyek két- vagy többoldali kapcsolatok építésére szánják el magukat”*.

Ennek az indítványnak az alapján megfontolandó kezdeményezni, hogy Krisztus magyarországi gyülekezetei helyi és regionális ökumenikus közösségeket hozzanak létre, és ezek által hatékonyabban, hitelesebben végezzék a krisztusi missziót együttműködésben az országos, az európai és a világméretű ökumenikus mozgalmakkal, intézményekkel.

Dr. Bóna Zoltán

14.

Ökumené a családban

Az apostoli korba nyúlik vissza a vegyes házasság, a

vegyes család jelenségének, valóságának és problematikájának története. Évszázadokon keresztül Európában és hazánkban is a vegyes házasság elsősorban a római katolikus és protestáns házaspárok együttélését, másodsorban a zsidó és keresztény házaspárok együttélését jelentette. Sokféle jogi, egyházi és gyakorlati „megoldást” alkalmaztak a múltban, amelyek azonban a legkritikábilis voltak igazolhatóan és érezhetően jó megoldások. Ezek sorában ismert a kitérés, áttérés, a felekezeti hovatartozás feladása, az ahhoz való ragaszkodás, vagy a nemek szerinti megosztás a gyermekek vallását illetően, és sorolhatnánk hosszan. A „megoldások” sokfélesége már önmagában jelzi az útkeresést, a tökéletlenséget e téren. Ezek mindegyikénél már csak az a sajnálatosabb, ha a megerősödő szekularizáció, a transzcendens iránti érzékenység és spiritualitás, tehát egyszerűen az istenhíthez és az egyházhoz való kötődés teljes és kölcsönös hiánya oldja meg ezt a problémát egy családon belül. Ma hazánkban a családot alapító generációban ez a „megoldás” sajnos nem elhanyagolható jelenség.

Ugyanakkor e kérdéskör nem érthető, kezelhető fehér/fekete kategóriákban sem. A nagyobb feszültségek azzal sem oldhatók fel, hogy az ökumené mint fogalom és tevékenység kizárólag a hívő krisztusiak együttélésével foglalkozik, tehát témánk csak a hívő családokra vonatkozik. Ez túl egyszerű lenne, hiszen az ökumené szorosan kötődik a misszióhoz, a misszió pedig feladhatatlan.

Szembesülnünk kell mindenekelőtt az egyén személyiségére és a személy egyéniségére vonatkozó elkerülhetetlen tényezővel. A hit, a keresés, a gyötrődés, a felismerés, a megtérés, az elbizonytalanodás, a megvilágosodás és a kételkedés mind személyes jegyeket hordoz. Tehát az azonos hitfelekezethez, hitvalláshoz tartozó házaspárok és családtagok sem alkotnak homogén harmóniát a spiritualitás, a kegyességi gyakorlat szempontjából. Így személyekre bontva a „különbözőek megbékélt egysége”, tehát az optimális ökumené az azonos felekezeti házaspárok és családtagok között is valós feladatként van jelen. E problémakör is a közös jó cselekedetben oldható fel legreményteljesebben. Kevés szebb dolog van az emberi együttélésben, mint ha egy család egyként sorakozik fel egy Istennek tetsző feladat végrehajtása mögé. Ebből az is következik, hogy a közös jó cselekedetre buzdító ökumenikus mozgalom meghívása érvényes az egyfelekezeti házaspárok és családok esetében is, és érvényes a hit útjának első lépéseiben „botorkáló” keresőknek is.

Természetesen ez minősítetten igaz a felekezetiileg egyértelműen vegyes: hívő-hitetlen, keresztény-más vallású, nyugati keresztény-keleti keresztény, római katolikus-protestáns, protestáns-protestáns, protestáns-neoprotestáns, ortodox-ortodox stb. családok esetében. Az Ökumenikus Charta az ilyen családok közös cselekedetre való buzdításáról a következőket írja: „*Kiváltképpen segítenünk kell a vegyes házaspárokat, hogy az ökumenét a mindennapokban is gyakorolni tudják.*” Nagyon sok negatív példa és keserű tapasztalat van e téren. Még ma is előfordul, hogy valakinek felekezeti (ön)tudata nagyon gyenge a világ, az idő és antikrisztusi erők kihívásaival szemben, de határozottan működésbe lép egy másik krisztusi felekezet hívőjével szemben. Szomorú az a helyzet is, ahol praktikus/anyagi előnyök ígéretével vagy hátrányok fenyegetésével képviseli valaki saját „felekezeti missziója” iránti felelősségét. S még szomorúbb, ha Krisztus Egyházának bármely felekezete nem a krisztusi jó cselekedet

felé pártorolja a vegyes családokban élő híveit. Méltatlan viták és módszerek még ma is léteznek, amelyek inkább statisztikai adatokat szolgálnak, mint Krisztus szeretetteljes missziós parancsának betöltését.

E téren a keresztény értékeket és hitvallásokat bármilyen módon hordozó családok javát és az egyház hitelét szolgálja, ha a felekezetek összehangolt lelkipásztori munkával a családokban és a családok között rejlő közös jó cselekedetek megvalósulását serkentik, s ezzel az egész társadalom javát szolgálják.

Dr. Bóna Zoltán

15.

Krisztusban nincs kicsi és nagy egyház

„*Similis simile gaudet* – A hasonló a hasonlóknak örül” – mondja a közmondás. Bizonyára sok igazság van ebben a mondásban, érvényes is lehet sok helyzetben, de egyáltalán nem érvényes az ökumenikus mozgalom esetében. Az ökumenében a különbözőek, a nem hasonlók örülhetnek egymásnak a Krisztusban való egységük miatt. Ez igaz akkor is, amikor a különbözőség mennyiségi értelemben nyilvánul meg. Az ökumenében, a tagságában, épületeiben, gazdasági helyzetében, társadalmi elismertségében nagyobb egyház örülhet az ugyanezekben a dolgokban kisebb egyházzal való együttműködésnek és fordítva.

E mögött az a teológiai felismerés van, hogy az egyházat nem a hívek száma, nem is társadalmi elismertsége és gazdasági tehetsége, hanem a Krisztusban való gyökerezettsége teszi egyházzá. Jézus 2-3 főről beszél, akik ha az ő nevében jönnek össze, átélik az ő spirituális jelenlétét. A mustármagnyi hit kicsinyisége ellenére a növekedés ígérését hordozza, s így már kicsinyiségében is drága. Jézus beszél továbbá a sóról és kovásról, tehát a mennyiségileg „kisebbségi” alkotóelemek fontosságáról, s ezzel buzdítja az első tanítványokat, akik számára a kisebbségi lét nagy tehernek tűnik. Az ökumené igaztalan lenne, ha az a *nagyok* együttműködése lenne a *nagyokkal*, s a *kicsik* együttműködése lenne a *kicsikkel*.

Az ökumené a kicsik és a nagyok egymásra találása is a kölcsönös épülésre és közös cselekvésre. Ez azt is jelenti, hogy nem a tehetős és a rászorult, a segítő és a megsegített találkozásáról van szó, hanem a Krisztusban partnerek találkozásáról, akik együtt valami olyat tudnak tenni vagy jobban tenni, amit nem tudnának külön-külön. E találkozás kölcsönös áldást jelenthet éppen a jó együttes cselekvésében. Ennek pedig az is lehet az oka, hogy a nagyság sokszor nehézségekben jelentkezik, amelyre a kicsinyiség rugalmassága, mozgékonyasága, radikalizmusa jótékonyan hat. Vagy a kicsinyiségben rejtett értékek áldásos megvalósulásához szükséges a nagyobb partner közreműködése. A partnerség elismerése tehát kulcsfogalom, amely azt jelenti, hogy egy egyház, felekezet, gyülekezet nem lehet olyan nagy, hogy a teljességet önmagában hordozza, és nem lehet olyan kicsiny, hogy ne tudna följátnlani valamit a nagyobbakkal való együttműködésben. A másik, ebből fakadó kulcsfogalom a komplementaritás, az egymás kiegészíthetőségének és kiegészítendőségének elismerése. Azok a közösségek alkalmasak az együttműködésre, akik a fentiek szerint érznek és cselekszenek.

Az eszerint eljáró kereszténynek egyénileg és közösségi-

leg is jó példát adnak az intézményes egyház keretein kívüliek számára is az együttműködésre. Bátorítást jelenthet ez intézmények, vállalkozások, lakóközösségek, települések, sőt országok számára is a partnerség és a komplementaritás jegyében.

Sajnos az ökumené színtere sem ad mindig jó példát e téren. Nemcsak a nagy ország, nemcsak a nagy vállalat felelkezhet meg a kicsikről, hanem előfordulhat ez a létszámában nagyobb gyülekezetekkel és egyházakkal is. Az ignorálás, a megfélemlítés, a krisztusiatlan rangsorolás vissza-visszatérő egyházközi jelenség. Példás lépés az, ha egy felekezet kisebb és nagyobb tagja egymásra talál, ha a nagy gyülekezet partnert lát a kis gyülekezetben, s a kis gyülekezet tisztos öntudattal vállalja a partnerséget. Szép dolog, ha egy nagy hagyományokkal és tehetséggel bíró egyház őszinte partnerséget keres olyan hittestvéreivel, akik kisebbségi létben vannak. Akik ezt vállalják, bizonyára kölcsönös áldást tapasztalnak. Ennél már csak az (volna) a felemelőbb, a még öröndetesebb, ha ez a kapcsolat felekezeti, teológiai határokon is átívelne. Történhet ez akár nagy ökumenikus szervezetek ölelésében, vagy kétoldalú kapcsolatokban.

S amikor ez tényleg így történik, akkor ez magától értetődő szolgálata lesz az ökumenének, nemcsak a krisztusi kisebbségeknek, hanem általában a kisebbségeknek. Azok az egyházak, amelyek társadalmi, gazdasági, mennyiségi adatokra való tekintet nélkül tudják gyakorolni az ökumenét, betöltik az Ökumenikus Chartának azt az elkötelezettségét, amely így hangzik: *„A kisebbségek jogait védelmezzük, és segítünk abban, hogy a többség és a kisebbség között országainkban még fennálló félreértések és előítéletek megszűnjenek.”*

Dr. Bóna Zoltán

16. Imádkozzunk együtt!

Az Ökumenikus Charta ötödik nagy egységének ezen fenti címe rámutat a keresztyének közötti közösség gyakorlásának egyik legfontosabb területére, az együttes imádságra. Azt is mondhatnánk, hogy az ökumené már most megvalósítható központi tartalmára hívja fel a figyelmünket: imádságban együtt járulhatunk Isten színe elé. A charta így fogalmaz: *„Az ökumené lételeme az, hogy közösen hallgatunk Isten igéjére, és nyitottak vagyunk arra, hogy a Szentlélek bennünk és rajtunk keresztül munkálkodjék. Az így elfogadott kegyelem által ma sokféle törekvés irányul arra, hogy imádságokkal és istentiszteletekkel is elmélyítsük az egyházak lelki közösségét, s könyörögjünk Krisztus egyházának látható egységéért.”*

E tömör és találó mondatok egyben azt is jelzik, hogy mikor lesz tartalmas, Istentől megáldott a közös imádság és istentisztelet alkalma. Először is: Isten igéjére kell együtt hallgatnunk. Az imádság párbeszéd Istennel – de e párbeszédben arra is nyitottaknak kell lennünk, hogy ő is megszólít, életünkre vonatkozó akaratát közli velünk. Isten megszólalásának helye az ő testté lett Igéje: Jézus Krisztus. Róla szól az írott Ige, a Szentírás. A Biblia éve különösen is alkalmas arra, hogy emlékeztessen a Szentírás rendszeres olvasásának fontosságára. Ezzel a céllal olvassuk a Szentírást, hogy Jézus szava, élete, megváltó műve áthassa egész életünket, a mindennapjainkat. Az ökumené örömteli élménye, hogy

minden felekezetben központi helyet foglal el a Szentírás, és az, akiről a Szentírás bizonyosságot tesz: Jézus Krisztus. A együttes bibliaolvasás, a Jézusra való közös odafigyelés készít fel a legjobban az együttes imádságra.

A Szentírást Isten Lelke ihlette, és ezért Isten Lelke tudja számunka is élő és ható Igévé tenni. A Szentlélek először is bennünk munkálkodik: elvezet a krisztusi megváltás elfogadására, megtérésünket munkálja, átváltoztatja az életünket. A Krisztus követésébe állt életek – keresztyének és keresztyének – alkalmasak lesznek arra, hogy mások felé is szolgáljanak. Az együttes imádság erőt adhat az együttes szolgálatra, a társadalmunk felé való közös bizonyágtételre. A „világ” hitelesebbnek fogja tartani a bizonyágtételünket, ha egymást szeretni tudjuk – és ennek egyik konkrét megvalósulása az együttes imádság. Közös imádsággal készülünk a közös szolgálatra és bizonyágtételre!

Mindez nem a magunk erejéből lehetséges, hanem Isten kegyelme által. Pál apostol is többször hangsúlyozta, hogy a neki adatott kegyelem vitte végbe benne és általa Isten nagy tetteit (például Róm 15,15; 1Kor 3,10; 15,10). Az Igére való hallgatás, és a Szentlélek életünket megváltoztató munkájának befogadása is kegyelem. A közös imádság is Isten kegyelme által lehetséges: ha felismertük, hogy mindnyájan megváltásra, Isten kegyelmére szoruló emberek vagyunk, akkor a nekünk és keresztyén testvérünknek egyaránt adatott kegyelem egymás hálás, örömteli elfogadására indít. Az évenkénti egyetemes imahéten – és más alkalmon is – imádságaink egyik témája legyen a keresztyének közötti közösség előmozdulása, hogy a „látható egység” által hitelesebb legyen bizonyágtételünk a világban!

Dr. Balla Péter

17. Imádkozzunk együtt – az Úr Jézus szavaival!

Az Ökumenikus Charta ötödik nagy egysége nyilván némi szomorúsággal állapítja meg, hogy *„néhány egyházban fenntartások vannak még ma is a közös ökumenikus imaalkalmakkal szemben”*. A charta azonban megemlíti azt is, ami egybeköt: *„Krisztusi lelkiségünket ennek ellenére továbbra is jól jelzik az ökumenikus istentiszteletek, a közös énekek és imák, ezek között is első renden az Úr imája.”* Örömmel mondhatjuk el, hogy Magyarországon egyre több helyen együtt tartják meg a januári egyetemes imahetet a nagy történelmi egyházak – és sok esetben a kisebb egyházak is. Ilyenkor el szoktuk mondani az Apostoli Hitvallást is, ami közös hitünk szép kifejezése.

Valóban felemelő érzés ellátogatni a másik felekezet templomába, és olyan énekeket énekelni, melyeket a saját gyülekezeteinkben is éneklünk. Igaz, hogy némely éneknél néhány szó eltérés van, mert például más fordításban énekelnek egy külföldi eredetű szöveget. Viszont a dallam ismert, és ezért a liturgiás lapra kinyomtatott – vagy a kivetítőn látható – szöveg alapján együtt tudunk énekelni.

Talán nem becsüljük eléggé azt a közös kincsünket, amelyet pedig mindnyájan naponként elmondunk: az Úr imáját – a Miatyánkot. Pedig jó tudni, hogy a nagy történelmi egyházak ugyanazt a szöveget fogadták el a liturgiájuk számára. A „Károli” Biblián felnőtt gyülekezeti tagok egy-két helyen máshogy mondják, de a protestáns új fordítású Bibliában szereplő Miatyánk a római katolikus testvérek által

is elfogadott és használt fordítás. Ehhez hozzátehetjük, hogy bár régebben katolikus testvéreink nem a Miatyánk végén, hanem a liturgia későbbi pontján mondták a „doxológiát” („Mert tied az ország...”), most már ezt is a Miatyánk részeként imádkozzák, így ez is egybeköti a különböző keresztyén felekezetek tagjait.

Csak néhány gondolatot hadd említsünk ezen „közös kincsünk” kapcsán! A Miatyánk Jézusnak a gyönyörűen megszerkesztett Hegyi beszédében található (Mt 5–7). A Miatyánk e beszéd közepén van (Mt 6,9–13), amivel Jézus azt üzeni, hogy az embernek az Istennel való kapcsolatában központi helyet kell elfoglalnia az imádságnak. Ennyire személyes kapcsolatban lehetünk Istennel: őt atyánknak szólíthatjuk, és hozzá imádkozhatunk – beszélgethetünk vele. Mindent tőle várhatunk, és mindent neki köszönhetünk meg.

A Miatyánknak egyetlen olyan gondolata van, amire Jézus rögtön az imádság megtanítása után még egyszer visszatért: a bűnbocsánat. Ha Jézus valamiről kétszer is szól, azzal kiemeli a téma fontosságát. Tehát tudnunk kell egymásnak megbocsátani, ha el akarjuk várni Istentől, hogy ő is megbocsásson nekünk (lásd Mt 6,14–15). A Miatyánk görög szövege szerint már előbb meg kell bocsátanunk embertársainknak, és akkor kérhetjük mi is Isten bocsánatát (szó szerint: „miképpen mi is megbocsátottunk az ellenünk vétkezőknek”). A keresztyén felekezetek közötti közösség akkor tud igazán megvalósulni, ha tudunk egymástól bocsánatot kérni múltbeli vétkekért, és ha meg is tudunk bocsátani egymásnak. Ezentúl közös imádságok alkalmával – és amikor otthon, akár egyéni csendességben mondjuk el a Miatyánkot – jusson eszünkbe, hogy ez a legszentebb imádság közös fohásza Jézus minden követőjének!

Dr. Balla Péter

18.

Mit tanulhatunk egymástól az istentisztelet terén?

Az Ökumenikus Charta mindegyik fő fejezete utal a keresztyén életvitel egyes területeire, melyeken „elkötelezzük magunkat” konkrét teendők iránt. Az ötödik fejezet így fogalmazza meg az egyik ilyen feladatunkat: „*elkötelezzük magunkat arra, hogy... más egyházak lelki életének különféle formáit és istentiszteleteiket megismerjük és megtanuljuk becsülni őket*”.

A közösség gyakorlásának feltétele: egymás megismerése. Ha egy-egy alkalommal részt veszünk testvérfelekezetek istentiszteletén, ott nyilván lesz olyan, ami szokatlan a számunkra. Ha a lelki testvérünk iránti szeretettel, megbecsüléssel megyünk az ő gyülekezetébe, akkor bizonyára lesz olyan „új” része a liturgiának, mely a mi lelki életünket is gazdagítani fogja. Itt a teljesség igénye nélkül hadd emeljünk ki néhány olyan vonást, amely ugyan megvan minden egyházban, de amelyre az egyikben vagy a másikban nagyobb hangsúly esik! Ezek csak kiemelt példák, és az egyes egyházakról még sok más „tanulni valót” el lehetne mondani.

A római katolikus testvérek istentiszteletéről hadd emeljünk ki azt a tiszteletet, amellyel a gyülekezet tekint Isten szolgájára és a sákramentumi jeyekre! A „hierarchia” gondolata sokakból ellenérzést válthat ki, pedig lehet vele jól élni, és akkor van sok áldása: például a rend és a fegyelem

fontosságára és a tisztelet megadására nevelés. A Szentírás ékes és szép rendre int az egyházban az istentisztelet terén is. Korunkra sajnos jellemző lett a tekintélyvesztés; márpedig Jézus szerint „aki titeket hallgat, engem hallgat”, tehát az Ige szolgájának megbecsülésével is az őt küldő Úr, a mi Urunk Jézus Krisztus iránti tiszteletünket fejezzük ki.

A reformáció nagy protestáns egyházai, a református és az evangélikus felekezetek a Szentírás központi szerepére hívják fel a figyelmünket. Itt minden istentisztelet legfontosabb része Isten írott igéjének olvasása és hirdetése. Az imádságok és az énekek is valójában az igehirdetést készítik elő, illetve arra felelnek, mert hitünk és életünk „zsinórmértéke” a Szentírás, amiben Isten kijelenti nekünk akaratát.

Az ortodox egyházak megtaníthatnak mindnyájunkat arra, hogy hitünknek legfontosabb elemeit évezredek át érdemes ismételni, és ezáltal mai lelki aktualitásukról is bizonyosságot lehet tenni. Az egyházatyák már az ókorban megfogalmazták a Jézusról való bizonyosságtétel legfontosabb tételeit – ezeknek hálás örökösei lehetünk mindnyájan.

A kisebb protestáns egyházak szép példát adnak arra, hogy a gyülekezet is egy nagy család. Egymás iránti odafigyelést, segítőkészséget is tanulhatunk tőlük, hogy az istentiszteleten ne maradjon senki észrevétlen, magányos „látogató”. A liturgia újszerű elemei, az ének és az imádság változatossága terén is gazdagíthatják más felekezetek tagjait.

Ahogy jeleztük, mindezek megtalálhatók a többi felekezet körében is, de talán mindnyájan tanulhatunk abból, amiben a másik erősebb, amiben előbbre jár, mint mi. Egymás megismerése és megbecsülése által minden felekezetben tartalmasabb és teljesebb lesz a „lelki életünk”.

Dr. Balla Péter

19.

Az úrvacsorai közösség felé

A keresztyén felekezetek közös szentsége, „sákramentuma” az úrvacsora, az *eucharisztia*. Ez utóbbi „hálaadást” jelent – több felekezetben ezzel a kifejezéssel utalnak az úrvacsorára. Maga Jézus rendelte ezt a sákramentumot. Az evangéliumok szenvedéstörténetében is megtalálható: a három első evangéliumban maguk a szereztetési igék is, viszont a János evangéliumában ezen a helyen az a történet áll, mikor Jézus megmossa a tanítványok lábait. Pál apostol az első Korinthusi levelében írta meg a legteljesebben a szereztetési igéket (1Kor 11,23–26), és megmutatta, hogy hogyan kell helyesen élni a helyi közösségekben az úri szent vacsorával (17–22. és 27–34. versek). Az egyháztörténet során a különböző keresztyén felekezetek eltértek egymástól az úrvacsora értelmezésében, és ezért több olyan felekezet is van, melyek nem tudnak együtt úrvacsorát venni egyes más felekezetekkel. Az Ökumenikus Charta szavaival: „*Különösen is fájdalmas jele az egyházak közötti szakadásnak az eucharisztikus közösség hiánya.*” A charta biztat bennünket arra, hogy ne nyugodjunk bele ebbe a történelmileg kialakult helyzetbe. Az ötödik fejezetében erről így olvasunk: „*Elkötelezzük magunkat arra, hogy törekszünk az eucharisztikus közösség megvalósítására.*”

Mi az „eucharisztikus közösség” akadálya? Az egyháztörténet során egymástól eltérő úrvacsoratanok alakultak ki a különböző felekezetekben. Egy példát hadd említsünk

erre! Több egyház Jézus „valóságos” jelenlétére teszi a hangsúlyt az úrvacsorában. Kálvin és nyomában a reformátusok viszont nem tanítják azt, hogy a szent jegyek „átlényegül-nének” Jézus valóságos testévé és vérévé. Azonban jó tudni, hogy Kálvin számára szintén nagyon fontos volt Jézus úrvacsorai jelenlétének megvallása, de ő úgy fogalmazott, hogy Jézus a Szentlélek által van jelen. A Szentlélek Jézus lelke – tehát nyugodtan mondhatjuk, hogy a Szentlélek által is valósággal van jelen Jézus. Az eltérő értelmezések megőrzése mellett is lehet keresni azt, amiben egyetértünk az úrvacsora felőli tanítás terén.

Talán az elméleti, dogmatikai kérdéseknél is nagyobb „akadály” az egyházjogi kérdés: ki szolgáltathatja ki érvényesen az úrvacsorát. A római katolikus és az ortodox egyházak úgy látják, hogy a protestáns egyházak nagy részében megszakadt az a folyamatos „apostoli láncolat”, mely szerint az ógyház óta püspöknek kell szentelnie a papokat. A protestánsok viszont arra teszik a hangsúlyt, hogy ők is őrzik az apostoli hit és hitvallás folytonosságát (az „egyetemes papság” körében is). Az egyházjogi akadályok elhárításáig is segítség lehet az a már néhol elkezdett gyakorlat, hogy egy-egy közös ünnepségen együtt szolgáló lelkészek és papok a saját felekezetük híveinek szolgáltatják ki a szent jegyeket – de úgy, hogy ki-ki a saját hagyománya szerint értelmezheti továbbra is az úri szent vacsorát. Jó lenne, ha a „világ” e téren is láthatná a keresztyének egységét, hogy az úrvacsorai közösség is hozzájárulhasson a keresztyén bizonyágtételhez egy közös Urunkról, az Úr Jézus Krisztusról, aki ezt a mindnyájunk számára oly fontos és becses sákramentumot szerezte.

Dr. Balla Péter

20.

Hogyan történjen az egyházak közötti párbeszéd?

Az Ökumenikus Charta 6. pontja így summáz: „A párbeszédnek nincs alternatívája.” Majd így folytatja: „Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy az egyházaink közötti párbeszédet a különböző egyházi szinteken lelkiismeretesen és hatékonyan tovább folytatjuk, s gondosan megvizsgáljuk, mi az, amit a párbeszéd eredményeként hivatalosan is kötelezőnek lehet és kell is nyilvánítanunk.”

Bizonyos vagyok benne, hogy mindannyian egyetértünk abban, hogy a párbeszédnek nincs alternatívája. Amint a családi és társadalmi élet egyéb területein sem helyettesíthető a dialógus, így az egyházak közötti kapcsolatokban sem. Meg kell hallgatni egymást ahhoz, hogy megismerjük a másikat. Nagyon sok problémának, ellenségeskedésnek az az alapja, hogy nem hallgatjuk meg egymást. Ha személyekről, csoportokról, egyházakról úgy alakítunk ki véleményt, hogy nem hallgatjuk meg őket, biztosak lehetünk benne, hogy egyoldalú, tehát igazságtalan véleményt alakítunk ki magunkban.

Elengedhetetlenül fontos az igazságra törekvőknél, hogy ne engedjék meg maguknak az elfogultságot. Ha a keresztyén egyházak őszintén törekszenek az igazság megismerésére, nem engedhetik meg maguknak, hogy úgy alkossanak véleményt más keresztyén egyházakról, hogy beérik olyan információkkal, amelyeket nem szembesítettek azokkal, akikről szól.

A párbeszéd elmulasztásának egyik oka lehet a restség. Úgy gondoljuk, hogy nincs időnk, energiánk olyanok meghallgatására, akikről úgyis megvan a véleményünk.

Észrevétlenül a restség szövetséget köt a beképzeltséggel, göggel, a másik krisztusiatlan lenézésével.

A dialógusnak csak egyik oldala mások empátiákkal meghallgatása. A másik, hogy őszintén, hamisítatlanul mutatom be magamat, adott esetben önkritikát is gyakorlok. Ez kockázatosnak is tűnhet, de itt is igaz a bibliai megállapítás, ha mi ítéljük el magunkat, nem ítéltetünk el. Lehet úgy párbeszédet kezdeni, hogy „gyere, beszéljünk, úgy sincs igazad”. Az ilyen alapállású dialógus időpocsékolás.

Szükséges az a nyitottság, hogy ha a másik elfogadható érvet hoz, kész vagyok elfogadni azt. Még fiatalkoromban halottam valakitől, hogy aki jól ismeri saját nézetét, az szinte meg is tudná cáfolni önmagát, mert ismeri gyenge pontjait is. Azonban sokszor nem az értelem vitatkozik, hanem érzelmek csatáznak: Nehogy igaza legyen annak, aki nekem nem szimpatikus, aki fiatalabb vagy öregebb, kisebb vagy nagyobb létszámú közösségbe tartozik! Nehogy ő mondja meg nekem, hogy mi a helyes!

A párbeszédnek akkor van értelme, ha nem egyházpolitikai célok vezetnek, ha kész vagyok kitérni hitemet és etikámat.

Nemeshegyi Zoltán

21.

Az evangélium világhossza: útmutatás az ökumenében

Az Ökumenikus Charta 6. pontjában a következőket olvashatjuk: „*ellentétük esetén, kiváltképpen, ha ezek hitbeli vagy etikai megosztottsággal fenyegetnek, keressük a tisztázás lehetőségét, és ezeket a kérdéseket az evangélium világhosszában közösen vitatjuk meg.*”

Közös kincsünk az evangélium. Egyetlen keresztyén egyház sem sajátíthatja ki, hiszen a lényege, hogy „*úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen*” (Jn 3,16).

Az evangélium központi üzenete, hogy Isten minden embert szeret, az egész világot, személyválogatás nélkül. Ha Isten nem személyválogató, mi sem lehetünk azok. Ha minden embert szeretünk, akkor a mindenben természetesen a más vallású is benne van. Ez nem jelenti azt, hogy mindennel és mindennek az ellenkezőjével is egyetértünk, de azt igen, hogy a más véleményen, más hitbeli látáson levő embertársamat is szeretem mint testvéremet. Ki az én testvérem? Ha testi testvéreinket, mi választhatnánk, könnyen lehet, hogy olyan feltételeket támasztanánk, hogy végül nem lenne testvérünk. De szerencsére nem mi választjuk, így vagyunk lelki testvéreinkkel is. Istentől kapjuk őket. Az az én testvérem, akinek Isten megbocsátott.

Állítólag amikor megkérdezték *Barth Károlyt*, hogyan tudná röviden összefoglalni dogmatikája lényegét, egy jól ismert gyermekének szavaival ezt mondta: Jézus szeret engemet, a Biblia mondja ezt. Ez az a világos alap, amelyre az ökumenét építhetjük.

Lehet, hogy bonyolult fogalmazáshoz szokott gondolkodásunknak ez túl egyszerű, de miért ne kezdhettünk olyan egyszerűen, hogy még a gyermekek is megérthessék.

Számtalanszor voltam tanúja, amikor különböző vallású emberek úgy kerültek ki a bonyolult vitát különböző egyházi gyakorlatokról, hogy „egy Istenünk van”. Ezzel senki sem vitatkozott. Olyan is megtörtént, hogy valaki azt mondta: „egy Istent imádunk”. Ez még többet jelentett, hiszen nemcsak elfogadtuk Isten létének tényét, hanem abban is egyetértettünk,

hogy ugyanazt az Istent imádjuk.

Ady Endre Karácsony című versében ezt írja: „Nem volna más vallás, Nem volna csak ennyi: Imádni az Istent És egymást szeretni...”

Lehet, hogy naivan egyszerűnek tűnnek a fenti alapelvek, de én azt tanultam és azt tapasztalom, hogy az igazság egyszerű, csak a hazugság bonyolult. Persze az egyszerű igazságot sem könnyű megélni, márpedig az ökumené nemcsak arról szól, hogy valamiben egyetértünk, hanem arról is, hogy valamit együtt teszünk, bizonyítékát adva ezzel, hogy az egy Istent hívők, egy Istent imádók, ha nem is egyformák, a jó cselekvésében egyek.

Nemeshegyi Zoltán

22.

Krisztus igazsága nagyobb a mi igazságunknál?

Az Ökumenikus Charta 6. pontja így fogalmaz: „*Krisztusban megalapozott összetartozásunk alapvetőbb, mint eltérő teológiai és etikai álláspontjaink. A nekünk ajándékozott és minket gazdagító sokféleségtől eltérően azok az ellentétek, amelyek az egyházi tanítás és az etika kérdéseiben, valamint az egyházi jogi szabályokban mutatkoztak meg, szakadásokhoz vezettek az egyházak között. Mindezekben gyakran játszottak meghatározó szerepet különleges történelmi körülmények és különböző kulturális sajátosságok.*”

Jézus Krisztus mondta: „*én vagyok az út, az igazság és az élet*” (Jn 14,6).

Az ember könnyen tartja saját igazságát abszolút igazságnak. A vallásos embereket is fenyegeti a veszély, hogy az általuk felismert és vallott igazságot mindenekfelett valóknak tekintik. A megengedőbbek azt mondják, hogy vegyük két különböző véleménynek az átlagát, és ezt fogadjuk el mindketten. Amiben nem az a legnagyobb probléma, hogy egyikük sem fogja magáénak érezni az új véleményt, hanem az, hogy bibliai kérdésekben két tökéletlen vélemény átlagából csak egy harmadik tökéletlen vélemény keletkezhet. Ha pedig az egyik közelebb van az igazsághoz, mint a másik, miért adja fel azt? Inkább együtt kellene megtalálni a krisztusi igazságot. Nagyon nagy alázat kell ahhoz, hogy ki merjük mondani valamilyen kérdésben, hogy a másik közelebb áll az igazsághoz, netalán neki van igaza.

Elvileg nem nehéz elfogadni azt, amit az Ökumenikus Charta 6. pontja 1. szakaszában olvasunk: „*Krisztusban megalapozott összetartozásunk alapvetőbb, mint eltérő teológiai és etikai álláspontjaink.*”

De így van ez a gyakorlatban is? Más vallású kollégákkal beszélgetve teljesen egybehangzóak tapasztalataink abban, hogy a legnehezebb a megszokott dolgokon változtatni. A megszokás természeté válik. Néha nincs nyomósabb érvünk egy-egy cselekedetünkre, mint az, hogy ezt így szoktuk. Így tették már őseink is. Ami az ő idejükben teljesen érthető volt, nem biztos, hogy ma épp oly magától értetődő.

Állítólag *Bismark* az orosz cárnál járva felfigyelt arra, hogy a palota belső udvarán a négy bejáratnál és az udvar közepén állt egy-egy őr. Hogy a kapuknál őrök állnak, ez teljesen érthető volt számára, de miért áll az udvar közepén is egy őr? Amikor erre rákérdezett, vendéglátói nem tudtak azonnal válaszolni. Majd kiderült, hogy generációkkal előbb egy rózsabokor állt ott, és azt védelmezte az őr. A rózsabokor

már rég kipusztult, de az őrség kötelmében megmaradt, hogy oda őrt kell állítani.

Vajon nincsenek-e olyan szokásaink, amelyeket épp így védünk?

Nemeshegyi Zoltán

23.

Egyházaink közössége konszenzuális Krisztus-követés

A charta 6. pontja a következőket mondja erről: „*az ökumenikus közösség elmélyítése érdekében feltétlenül szükséges folytatni azokat a fáradozásokat, amelyek célja a hitbeli konszenzus kialakítása. Hitbeli egység nélkül az egyházak között semmiféle közösség sem jöhet létre.*”

„*Járnak-e ketten együtt, ha nem egyeztek meg?*” (Ám 3,3)

Nyilvánvaló, hogy közös út csak közös cél alapján képzelhető el. Az Ökumenikus Charta fent idézett sorai arról szólnak, hogy eddig is voltak fáradozások a hitbeli konszenzus kialakítására. Egyházvezetői szinteken teológiai tanulmányok szintjén és a helyi gyülekezetek közötti kapcsolatokban. Nagyon sok szép példa lehet arra hozni, hogy ezek a fáradozások nem voltak hiábavalóak. Az is tény, hogy ezt tovább kell folytatni, mert még nem értük el a célt.

A charta szövege arról is őszintén szól, hogy a hitbeli konszenzus nem magától és nem erőfeszítések nélkül valósul meg. Néha saját egyházunk tagjai körében is komoly feladatot jelent bebizonyítani, hogy a mások felé való nyitottságunk nem jelenti a hitünkhöz való hűtlenséget, hanem annak mélyebb megértését és képviselését.

Komoly fáradozást jelent, amikor vállaljuk a folyamatos párbeszédet olyanokkal, akiknek más hitelveik és más gyakorlatuk van, ugyanakkor vallják, hogy ők is az élő Krisztust követik. Krisztushoz sokféle út vezethet, azonban az Atyához csak egy út, Krisztuson keresztül: „*senki sem mehet az Atyához, csakis én általam*” (Jn 14, 6).

Krisztus keresztyénél találkozhatunk igazán, ahol szemlélhetjük végtelen szenvedését miértünk, végtelen szeretetét irántunk, amely bennünket is arra készítet, hogy kereszthorodás árán is szeressük egymást.

A konszenzuális Krisztus-követés fogalma magában hordozza a mobilitást. A statikus stagnáló közösségek megmerevedettségükben képtelenek igazi konszenzusra. Mozgás közben, munka közben, Krisztus-követés közben kerülhetünk közelebb egymáshoz. Így tapasztaljuk meg, hogy közös az utunk, a célunk.

Útközben el lehet fáradni. Az ökumené munkálásában is. Ám más az elfáradás – azt ki lehet pihenni –, és más a megfáradás. Megfáradás esetében új motiváció, új lelkesedés szükséges: a hit összetartó erejének megtapasztalása. „Hitbeli egység nélkül az egyházak között semmiféle közösség nem jöhet létre.”

Nemeshegyi Zoltán

ISTEN NÉPE A GYÜLEKEZETBEN

Dr. Matus István

Megtérés és megigazulás

Bibliai lélektan és pszichopatológia

„Aki ismeri az embereket, az okos.
Aki ismeri önmagát, az bölcs.
Aki legyőz másokat, az erős.
Aki legyőzi önmagát, az hatalmas.”
(Keleti mondás)

Az ember helyzete és lehetőségei a Biblia szerint

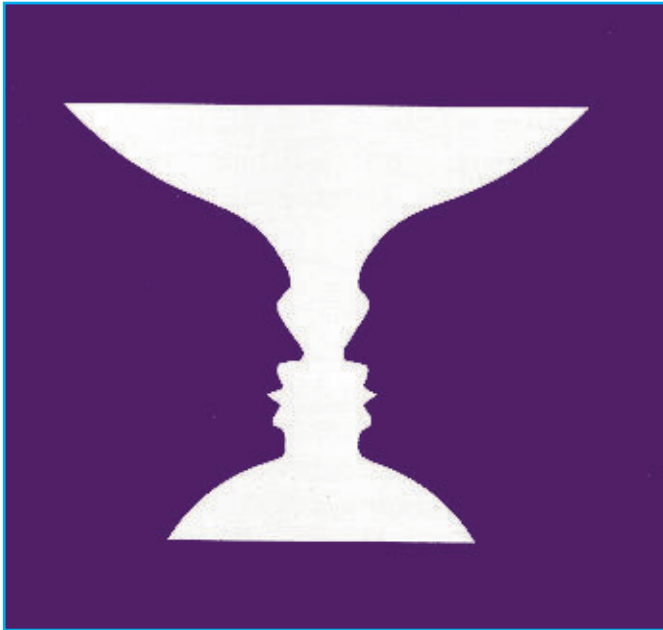
Az első és legfontosabb kérdés a bibliai lélektan szempontjából magának az evangéliumnak a kifejtése. Az egész Bibliát áthatja az evangélium. De azt, hogy mit is jelent az evangélium lényegileg, mit jelent az a kifejezés, hogy az ember megigazulhat, és annak nyomán joga lesz az örök életre, azaz helyreállíthatik joga az örök életre, ezt a gondolatot a Bibliában érvelő módon, módszeresen, rendszeresen a római levélben találjuk meg. A bibliai lélektan egyik alapirata a Római levél. Ha valaki az iránt érdeklődik, hogy hogyan tud az életben megváltozni, átformálódni, hogyan tud egy rossz szokást legyőzni, hogyan tud jó lelkiismerethez jutni, megnyugodni lelkiismeretében, akkor ezt a levelet kell megérteni. Hogy Isten milyen gondoskodó, gondviselő Isten, és hogy a *predesztináció* nem valami félelmetes üzenet, hanem az evangéliumnak, az evangélizációnak szerves része, ez egyfajta biztonságérzetet adhat az embernek, ha megérti ezt a gondolatot. Itt érthetjük meg alapmeghatározottságában, alapértelmezetten, hogy mi is az emberi önismeret igazi lényege. Továbbá az emberi gondolkodás – ami a Biblia, de a lélektan szerint is meghatározó jelentőségű a személyiség működésre nézve – mikor halad normál pszichológiai vonalon, és mikor tér át pszichopathológiai vonalra. A megtérés bibliai alapértelmezésben a gondolkodásmód, illetve a háttérben lévő, ezt vezérlő értékrend alapvető megváltozása. Róm 12,2: „*ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem változzatok el a ti elméteknek megújulása által, hogy megvizsgáljátok, mi az Istennek jó, kedves és tökéletes akarata.*” (A bibliai idézetek a Károli fordítás szerint értendők.) „*Ne szabjátok magatokat...*”, azaz vállaltjátok fel bátran másságotokat, és ne akarjátok feltétlen a megalkuvás és kompromisszumok útján járni, a „középszerű”-höz tartozni. Igaza van annak a lelkésznek, aki azt mondta: „a sátánnak bőven elég, ha tisztos polgárok vagyunk”. A világ nem szereti a másságot, ezért ez a radikális másság irritálni fogja, ugyanakkor az is igaz, hogy az utolsó időkben a teremtett világ „*sóváróva várja az Isten fiainak megjelenését.*” Igaz, hogy ez „*deviancia*”, deviáció, de – Gauss nyomán mondható, hogy – ez pozitív deviáció. „Keszkeny út...”, amin „*kevesek járnak...*”. Jó példa erre Jézus Krisztus élete. Valaki mondta egyszer: „Jézus Krisztus élete születésétől a haláláig botrányok sorozata volt”.

Svetoniustól tudjuk – aki az I. században írt –, hogy Rómában Kr. u. 49-ben született egy rendelet Klaudius császártól, mely által egy „Krisztosz nevű ember izgatása miatt a hevesen zavargó zsidókat kiűzte Rómából Klaudius”. Nem mernénk biztosan állítani, hogy ez a bizonyos Krisztosz nevű ember maga Jézus Krisztus volt, de ha az apostolok cselekedeteit nézzük, akkor látjuk, hogy Jézus neve kapcsán gyakran meghasonlás jött létre a zsidók között minden helyen, ahol az evangélium megjelent, és válaszút elé állította a zsidókat az a tény, hogy Jézus személye és messiási fellépése megtörtént. „*...változzatok el a ti elméteknek megújulása által...*”, azaz megtérés, a gondolkodásmód megváltozása (meta-nous), és ennek nyomán egy teljes életváltozás jön létre. A megigazulás pedig az isteni arculat, krisztusi jellemtulajdonságok megjelenése az egyén személyiségében, életében, azaz a „*fehér ruha*” felöltése, ami nélkül nem lehet a „*nagy menyegzőn*” részt venni!

Az emberi gondolkodás egyik lehetséges definíciója a mérlegelés, ítéletalkotás és döntéshozatal képessége. Kreatív lényként képes arra, hogy értékmegőrző, illetve értéknövelő, értékteremtő döntésmozzanatokat hozzon meg, és ennek háttérében kreatív ítéletalkotás, mérlegelés, a dolgok következetes kreatív végiggondolása és ilyen módon történő döntéshozatal jellemezhetik. A gondolkodás három fő mozzanata érdemel külön említést, ezek a részfolyamatok a következők: 1. *a megismerési, észrevevési folyamatok*; 2. *a képzetársítások, képzetek felmerülése, az asszociációk megjelenése*; 3. *következtetések megjelenése, logikai, illetve morális ítéletalkotások, illetve döntéshozatalok megtétele*. A bibliailag megújult elme radikális gondolkodásmegváltozásában mind a három részfolyamatra alapvetően kihatással van.

Elsőként ez azt jelenti, hogy – Jóbbal együtt – elmondhatjuk, hogy „*Szövetségre léptem szemeimmel*” (Jób 31,1), azaz „*eddzük a szemeinket*”, hogy mit veszünk észre, mit figyelünk meg, mit észlelünk. Tehát a megismerésünk, észlelésünk *elsődlegesen mindig az egész észrevevésére irányul*. A megismerési folyamatunk alapértelmezetten az emberre mint teremtett lényre, mint egészséges lényre irányul, és ekkor az ember bibliai alapmeghatározottságából indul ki, vagyis az ember mint elveszett lény és mélységesen kegyelemre, isteni terápiára szoruló lény fog megjelenni az észlelési „*képernyőnkön*”. (Lásd még a Zsolt 31-et mint önismereti zsoltárt, illetve párhuzamait.) Ehhez képest csak másodlagosan, részmozzanatként érzékeljük azt, hogy férfi vagy nő, milyen származású, milyen a szituáltsága stb. Az egész, illetve rész észlelésének mozzanatai egymással antagonisztikus ellentétben állnak, azaz ha az egészséges észlelem, akkor egyidejűleg kizárom annak a lehetőségét, hogy a részmozzanatokat észleljem. Itt is igaz az alaklélektanban ismert „*átbillenő alakzatok*” pszichológiai modellje. Ha az átbillenő alakzatok képén megjelenő serleget észlelem, akkor ezzel egyidejűleg nem látom a kép másik olvasatát, a két

egymás felé néző, oldalnézetben lévő arcot. Ha viszont a két egymást néző oldalnézeti arcot monitorozom, akkor ezzel egyidejűleg nem fogom tudni látni a kép másik olvasatát, „üzenetét”, azaz a serleg sziluettjét. Krisztus mindig arra adott példát, hogy az embert a maga egészséges teremtettségében, és elveszettsége állapotában, azaz bibliailag alapértelmezetten szemlélte, és ez az „észlelési alakzat” sosem billent át nála egy antagonisztikus részmozzanat „alakzatára”, azaz sosem monitorozta a nembeliséget vagy egyéb részmeghatározottságot az adott személyiségből.

Rubin-féle serlegkép, az ún. átbillenő alakzatok egyike. A serleg széli kontúrján két férfi-profil rajzolódik ki. Ez a modell az előtér-háttér észleléssel kapcsolatos ún. szenzoros frusztuációt szemlélteti

A gondolkodás másik nagy folyamata a *képzettársítás, az emlékezési folyamatok fennállása, működése*. Itt is meghatározóan fontos, hogy egy konkrét téma vagy észlelt mozzanat esetében mik jutnak eszünkbe, milyen képzetek merülnek föl és társulnak egymással. A bibliailag megújult elme működésében a képzet áramlása, az emlékezeti működések szintén alapvetően megváltoznak, és bibliai értelemben vett pozitív előjellel fognak rendelkezni, „ami csak szép, ami csak nemes, ami csak építő..., arról gondolkodjatok”, mondja Pál apostol.

A gondolkodás működésének harmadik nagy területe a *következtetés, a dolgok végiggondolása, logikai ítéletalkotás és döntéshozatal*. Ha bibliailag megújult a gondolkodásunk, akkor a következetes, a szabatos és felelős gondolkodás eredményeként gondoljuk végig a dolgokat, és hozunk meg logikai és morális ítéletalkotásokat, akár magunkkal szemben is. Ha az elme megújulásához a legmagasabb rendű mércét, az Isten törvényét alkalmazzuk, akkor ez nem csak a gondolkodásunkat újítja meg, hanem az egész személyiségünk működését is. Az Isten törvényének beíródása az elménkbe és szívünkbe, azaz a Krisztus törvényében való létezés, a bűn törvényével szemben, kialakítja jellemünkben a szeretet királyi törvényét, ami által erő és mennyei hatalom társul életünk működéséhez.

Ezek után nézzük meg, hogy Pál apostol hogyan gondolkodott, milyen döntéseket hozott, hogyan élt!

Pál apostol magát Jézus Krisztus *szolgájának* nevezi. Ez a szolga szó nem adja vissza a magyarban az ember számára azt a negatív gondolatot, ami a görög szövegben van. Így is fordíthatnánk: *rabszolga*. Egy rabszolgatartó társadalomban Pál apostol magát Jézus Krisztus rabszolgájának, szolgájának mutatja be. Számára nem megalázó, nem valami kényszerhelyzet, hanem őt úgy lenyűgözte Isten jelleme, szeretete, hogy nem tud mást mondani, mint hogy az Isten abszolút tekintélyét elismeri az ő élete felett. Előre megígérte Isten a próféták írásaiban az evangéliumot. Tehát az az evangélium, amit Pál apostol hirdet, nem valami *hitújítás*. Nem valami új tan, amivel ő *megháborítja a jól bejáratott hitéletet* a zsidók körében. Ez az evangélium az ószövetségi prófétákon keresztül került meghirdetésre (Róm 1,2). Csodálatos, hogy mi mindent meg lehet tudni Jézus Krisztus életéről az ószövetségi próféciákban. Az evangélium Jézus Krisztusról szól, az evangélium közepe Jézus Krisztus személye, ezért ezzel folytatja az apostol: „*Az ő Fia felől, a ki Dávid magvából lett test szerint, Aki megbizonyított hatalmasan Isten Fiának a szentség Lelke szerint, a halálból való feltámadás által, a mi Urunk Jézus Krisztus felől*” (Róm 1,3–4). Jézus Krisztusról szól az evangélium, személyétől nem lehet különválasztani a jó hírt. Az evangélium azt jelenti: jó hír. Császári feliratokat, üzeneteket neveztek így ebben a korban, de lefoglalt fogalommá vált. Az Isten üzenete jó hír az ember számára, nem választható külön Jézus személyétől. Jézus Krisztus pedig az Isten egyszülött Fia. Mivelhogy Istentől született. Ő ezt állította magáról következetesen, ezért meg akarták őt kövezni. Isten pedig hatalmas bizonyítékot adott arról, hogy Jézus állítása volt az igaz.

„...a hitben való engedelmességnek okáért...” (Róm 1,5b)

Ezzel kezdi a Római levelet, és ezzel fejezi be. Nagyon egyszerű összefüggés van e mögött. A Biblia tanítása, hogy ember életében az alapvető probléma az, hogy kiesett abból az összefüggésrendszerből, abból a teremtettségi rendből, ahol be tudja tölteni a maga rendeltetését. Az ember engedetlené vált az Isten beszéde, törvénye iránt, nem fogadja el az élet koordinátáit, törvényeit, és ennek köszönheti nyomorúságát a földön. Minden bajnak, betegségnek, nyomornak a végső gyökere erre az engedetlenségre, az isteni rendből való kiesésre vezethető vissza. Lehet nagyon logikus az életünk, de az alapoknál baj van! Ezért az a megoldás, ami nemcsak a következményeket háritja el. Mert ha a gyökér nem kerül a helyére, akkor újratermeljük a problémát.

Pál életét áthatotta az a bizonyos elkötelezettség, amiről János apostol 1. levele 1. fejezetében írt, vagy Pál a Római levél 1. rész első hét versében. Ami annak az embernek a szívében születik meg, aki átéli az Isten iránta való szeretetét. Amikor átélte, hogy Isten Fia, maga Isten mi módon szereti, amikor ő, a gyilkos dühtől lihegve gyilkolni akarta Isten gyermekeit. Őt, a gyilkost megállította, megszólította, nem pusztította el, hanem feladattal bízta meg. Akkor átélte és megértette, hogy olyan elkötelezettség jelent meg az életében, ami belülről ható szorongató erő volt. Ezt a gondolatot a 2Kor 5,14-ben így fogalmazza meg: „*Mert a Krisztusnak szerelme szorongat minket*”. Majd máshol így fogalmaz: „*Azért a mi rajtam áll, kész vagyok néktek is, a kik Rómában vagytok, az evangéliumot hirdetni. Mert nem szégyenlem a Krisztus*

evangéliumát...” Mi szégyellni való van a Krisztus evangéliumában? Ma ez a kérdés jogos. Pál korában kicsit jobban érthető kérdés volt, több szempontból. Erről az 1Kor 1–2. fejezetében van szó. A zsidók számára botrány, a görögök számára pedig bolondság az evangélium. A zsidók megbotránkoztak azon, hogy az Isten eljött, az Isten Fia, és áldozatul adta magát. A görögök pedig kinevették: hiszen az Isten nem halhat meg! Micsoda esztelen dolog! Szellemi szempontból nem volt túlzottan vonzó, nem okozott szellemi kihívást azok számára, akik forgatták az agyukat. De más szempontból sem volt vonzó. Olyan valakinek a követői voltak, akit mint államellenes személyt a római hatalom halálra ítélt. Ráadásul Pál, aki már börtönben volt – egy börtöntöltelék hirdet evangéliumot! –, érezzük a szégyen jogosságát! Egy olyan valakiről beszélni, akiről megtudják azt, hogy Poncius Pilátus halálra ítélte, hogy a római hatalom, az állam mint államellenes személyt kárhoztatta! A keresztre feszítés lehet, hogy nem a legfájdalmasabb halál-eszközök egyike, azóta lehet, hogy kitaláltak fájdalmasabbat is, de hogy a legmegalázóbb volt, az biztos. Ha valakivel szemben a megvetést, kárhoztatást ki akarták fejezni, akkor a legalkalmasabb volt erre a keresztre feszítés. Pál apostol olyan személyről hirdeti, hogy a megoldást hozta, akit keresztre feszítettek. Az, aki hirdeti, egy börtöntöltelék, aki börtönben volt emiatt. Pál mégsem szégyelli. Nem gondolkozik úgy, hogy most már hallgatnom kellene. Elég volt a börtönből, elég volt a gyaláztatásból, a gúnyolódásból. A 2Kor levélben elmondta, hányszor verték meg, támadták meg, veszedelemben volt. De én nem szégyellem – mondta, mert megtalálta a kincset az evangéliumban, vele együtt mindent megtalált. Valami olyasmire hasonlítható ez az élmény, mint amikor Jézus elmondta a szántóföldbe elrejtett kincs példázatát.

Elmondta, hogy volt egy szántóföld, amit bérelt valaki. Szántott, és kifordult a kincs a földből. A korabeli jog azt mondja, hogy a kincs azé, aki a föld tulajdonosa. Hiába ő találta meg, hogy megszerezze, meg kell venni a szántóföldet. Ezért hazament, és eladta mindenét. Az ember, akinek megvan az egzisztenciája, a háza, ki tudja mi mindene, felszámol mindent, és megvesz egy szántóföldet. Afelett való örömeiben elment, és mindenét eladta – mondta Jézus, hogy azt a szántóföldet megvegye. Az az ember, aki kincset talált a szántóföldön, *nem úgy gondolkozott, mint a szomszédai*, akik nem tudták, hogy kincset talált, akik *bolondnak* gondolták őt. Aki kincset talált, nem talált semmilyen nagy árat túl nagyra, hogy ennek a kincsnek tulajdonosává legyen. Ezért nem szégyellte Pál sem az evangéliumot. Mit talált meg?

A 17. vers ezt magyarázza meg: „*Mert az Istennek igazsága jelentetik ki abban hitből hitbe, miképpen meg van írva: Az igaz ember pedig hitből él.*” Az embernek az a baja az életben, hogy hiányzik az igazság az életéből. Az itt szereplő görög szó azért érdekes, mert kétféle, a magyar nyelv nem tudja ezt. Igazság és igazságosság vagy esetleg valóság és az igazság. „Az igazat mondd, ne csak a valódit!” – mondják. Hangalakilag is a görögben különbség van. Az igazság mint eszme, elmélet az egyik. Az embernek nem az a baja, hogy az eszme és igazság mint elmélet nem ismerhető. Az embernek az a baja, hogy a gyakorlati életéből hiányzik az igazság, azaz nem tud méltányosan, irgalmasan, igazságosan bánni a környezetében élő emberekkel. Az evangélium azért csodálatos dolog és azért valóság, mert ami az ember életében

természeténél fogva nincsen meg és a jelleméből nem fakad, az az Istenbe vetett bizalom által megszületik. Mert az Istennek igazsága jelentetik ki ..., itt van az a szó, az *apokaliptetai*, az *apokalipszis* szó, ami azt jelenti, hogy rejtett dolgot láthatóvá tenni. Az Isten evangéliuma egy szemet gyönyörködtető igazságrendszer. Ez egy életet átforgató gyakorlat, nemcsak eszmei, filozófiai megoldást kínál fel, amiben az ember megnyugodhat, hanem gyakorlati megváltozás lehetőségét is felkínálja az embernek. Az az ember, akinek elege van abból, hogy megbánt másokat, aki nagyon sokszor belül jóra vágyik, de kívülről olyan, mint egy sárkány, az ilyen ember olyanná válhat, mint ami elrejtve vágyként van a szívében, tudniillik, hogy szeretne másként élni. Az Isten evangéliuma azért csodálatos dolog, mert az isteni igazságosság nemcsak egy eszme, hanem látható valóság egyben. Az Isten igazsága jelentetik ki – válik láthatóvá – hitből hitbe.

Két dolgot mond ezzel az apostol. Egyrészt ahhoz, hogy ez a folyamat elinduljon az ember életében, szükséges, hogy aki elmondja, olyan hittel hirdesse, hogy aki hallgatja, abban megszülethessen a bizalom Isten iránt. Érdekes jelenség ez. Az evangéliumot megérteni és elfogadni csak hit által lehet, és hinni pedig csak az evangélium által lehet. Az Isten kész megnyitni az ember szívét, és valami mély belső vonzással bizalomra méltóvá tenni az ember szeme előtt. Az ember, ha csak mustármagnyi, mákszemnyi bizalommal rendelkezik is, de azt megszavazza az Istennek, beleveti Istenbe, akkor az életében elindul egy folyamat, amikor a hit egyik lépcsőfokáról a másikra lép, és hitben növekedni fog. Akiben megbízom, annak megengedem, hogy közel jöjjön hozzám, megengedem, hogy hasson rám, átalakítson, és így az ember igaz emberré válik. Aki istentelen, bűnös volt, amikor megszületik benne a bizalom, és elfogadja az Isten megoldását az emberi megoldás helyett, ennek eredményeként igaz emberré válik. Nemcsak az igazságossága jelentetik meg Istennek, hanem átítatódik az ember olyan mértékig, hogy nem öngazulttá, hanem igazságossá, igaz emberré válik. Nem maga igazítja meg magát, hanem hit által élni fog, és így az örök életre alkalmassá válik. Amikor Jézus Krisztus eljön másodszor, és magával viszi gyermekeit, akik befogadták az evangéliumot, alkalmassá válnak vele élni.

Méltó kérdésfelvetés, hogy kinek van szüksége erre, és mi módon lehet elnyerni ezt, hogy az ember igazzá válhasson, és Isten hatalma nyilvánvalóvá, szemlélhetővé váljon az életünkben. Lássuk közelebbről az apostol életét!

Pál egy olyan kincset ismert meg az evangéliumban, ami miatt ő semmit nem szégyellt és semmi fáradságot nem sajnált, hogy ezt megismertesse másokkal is. Megismerte, hogy az evangéliumban isteni hatalom rejlik, méghozzá olyan csodálatos, amely olyan következményekkel jár, ami nem egy filozófikus megoldás. Az Isten igazsága láthatóvá válik az evangélium nyomán, az isteni szabadítás lesz kézzelfoghatóvá olyan mértékig, hogy az az ember, aki bízik az Istenben, ezért rábízta magát, és ezt a bizalmat folyamatosan gyakorolja, hitből hitbe növekszik, ez az ember noha bűnös volt, igaz emberré lett a Biblia szerint. És ez az igazság alkalmassá teszi őt arra, hogy örökké élhessen majd.

Ha egy kicsit előreugrunk a gondolatmenetben, látjuk, amint Pál megfogalmazza, hogy az Isten elhalasztotta az ítéletet. Igen, az Isten nem a bűnei szerint bánik az emberrel, hanem kegyelemmel fordul az emberhez. Mintegy próbaidőt,

lehetőséget akar adni minden embernek, hogy felülvizsgálja a maga álláspontját. Azonban ezt a próbaidőt nem mentesíti az ő erkölcsi állásfoglalásától. A bűnnek következménye van ezen a földön, és ezeket a következményeket az Isten csak tompítja, részben viszont nem tompítja, hanem megengedi, hogy nyilvánvalóvá váljon az ő állásfoglalása. Erre utal az apostol: „*Mert nyilván van az Istennek haragja mennyből, az embereknek minden hitetlensége és hamissága ellen*”. Az itt szereplő szó, a *harag*, az *orgé* az eredeti szövegben. Így lehetne visszaadni hitelesen, hogy ez az Isten jogos felháborodása a bűnnel szemben, a büngyülőlő Istennek a bűnnel szembeni indulata és megnyilatkozása. Figyeljük meg, hogy Pál apostol nem azt mondja, hogy az emberrel szemben válik nyilvánvalóvá az Isten haragja. Éppen ez a csodálatos a történelmünkben, korszakunkban – bibliai szempontból megfogalmazva –, hogy az Isten külön tudja választani a bűnös embert, akivel kegyelemmel bánik, és a bűnét, amivel szemben felháborodását és haragját kifejezi. Gondoljunk bele, mennyire fontos ez az eljárása! Mi történik azzal a gyerekkel, akinek a szülei előre mindent elrendeznek, elintéznak, elsimítanak, és soha szóva nem teszik, hogy rosszat tesz, és soha a következményeit nem érzi, hogy amit tett, annak súlya van? Milyen gyerek lesz belőle? Mi lenne az ember életével, ha Isten csak kegyelemmel közelítene az életünkhöz, és mi rombolhatnánk az életet, ahogyan akarjuk, visszaélhetnénk az élet törvényeivel, de nem történne semmi változás, és egyszer csak váratlanul ránk zúdulna Isten haragja, immár az ítéletben? Úgy gondolom, hogy nagyon meglepődnénk, mert nagyon sok ember abból indul ki, hogy ha nekem jól megy a dolgom, akkor ez nyilvánvaló jele annak, hogy Istennel rendezett a kapcsolat. Az Isten pedig azt szeretné, hogy azt a kegyelmi időt, amit biztosít az ember számára, azt *gondolkodással* töltenék. Abban *végiggondolnánk*, miként lehet az, hogy én áthágom az életet törvényeit, bűnöket követek el, és mégis élhetek. Az Isten pedig nyilvánvalóvá teszi a haragját, hogy ne érjen az ítéletben váratlanul bennünket az, hogy ő milyen álláspontot képvisel a bűnnel kapcsolatban. Ez a kegyelem megnyilatkozása tehát, hogy a bűn nem következmények nélküli ezen a földön, hanem korlátozottan, de megengedi a következményekkel való szembesülést, sőt nyilvánvalóvá teszi a haragját az ember számára, megérinti a lelkiismeretünket, és félelmeket ültet bennünk, hogy visszatartson bennünket a rossz út követésétől. Azt is mondja ezzel Pál, hogy Isten igazsága olyan nyilvánvaló módon van jelen a mi földünkön, hogy ezt az ember csak *tudatosan feltartani, feltartóztatni* tudja teljesen logikátlan módon, és ezért is jogos az Isten haragja, felháborodása az emberi hitetlenséggel szemben. „*Mert nyilván van az Istennek haragja mennyből, az embereknek minden hitetlensége és hamissága ellen, kik az igazságot hamissággal feltartóztatják*.” Itt az igazság az *alétheia* szó által van kifejezve, ami azt jelenti, hogy a *valóság*, valami, ami úgy van. Nem valakinek az igazsága volt, hanem valaminek igaz volta, valódi, megbízható volta. Isten tehát azért haragszik az emberek minden hamisságára, hitetlenségére, mert az emberek feltartóztatják – elmezavaros módon – a *nyilvánvalóan jelen levő igazságot* ezen a földön,

megakadályozva, hogy az igazság elvégezhesse a munkáját, és létrehozassa a változást az életben. Ezzel a nagyon határozott megszólítással indítja el a gondolatmenetet az apostol. Nem kezdi el védelmezni azokat az embereket, akiknek kevesebb lehetőségük volt a bibliai kinyilatkoztatást megismerőkhöz képest Isten megismerésére. Hanem nagyon markánsan azt határozza meg, hogy az Isten nyilvánvalóvá teszi az ő felháborodását minden bűnnel szemben, mert az emberek feltartóztatják az igazságot, ellene állnak az igazságnak gyengeelméjűségük miatt, és nem az a problémájuk, hogy nincsen jelen az igazság ezen a földön, és hogy nem lehet megismerni az igazságot, hanem az ellenállás a problémájuk lényege. Úgy gondolom, hogy ez nem evidens a mi számunkra. Nagyon sok ember gondolkozik úgy, hogy ha én megismerhetnék valamit, akkor én másképpen élnék. És bizonyos értelemben van benne igazság, de Pál apostol mégis csak nagyon határozottan állította ezt. Miért mondja azt, hogy jogos az isteni harag megnyilvánulása a hitetlenséggel, a hamissággal szemben?

A 19–20. vers hozza a magyarázatot. „*Mert a mi az Isten felől tudható nyilván van ő bennök; mert az Isten megjelentette nekik: Mert a mi Istenben láthatatlan, tudniillik az ő örökké való hatalma és istensége, a világ teremtésétől fogva az ő alkotásaiból megértetvén megláttatik; úgy, hogy ők menthetetlenek*.” Minden ember rendelkezik azzal az elméleti lehetőséggel és logikai képességgel, hogy felismerjen valamit ebben az életben. Ahhoz, hogy azt felismerhesse, ami az Istenből láthatatlan, de ami mégis láthatóvá válik ezen a földön, ahhoz egy dolgot kell tenni. Így mondja Pál: „*a világ teremtésétől fogva az ő alkotásaiból megértetvén megláttatik*”. A *megértetvén megláttatik* kifejezést úgy lehet lefordítani, hogy *értelmes gondolkodást* végez. Arra utal az apostol, hogy mindazok megláthatják az Isten hatalmának nyilvánvaló jeleit, és nem messze maguktól, hanem a saját életükben, elrejtve önmagukban felismerhetik, akik készek *gondolkodni*. Akik *készek leülni és értelmesen gondolkodni*, mert az Isten nem látható az ember számára. – Istennek van egy nagyon komoly bibliai magyarázata, hogy miért nem látható, azt mondja ki a Biblia: a bűn Isten jelenlétében megsemmisül, és az az ember, aki bűnben él, Isten jelenlétét nem tudja elviselni. (Ez is a kegyelem megnyilatkozása.) Mert ha láthatóvá

Miért nem látható Isten? ... Mert ha láthatóvá tenné magát ... az ember az emésztő tűzzel nem tudna együtt élni. Az Isten erkölcsi tisztasága megemésztene az embert, ... aki összefonódott a bűnnel ... Ezért Isten mielőtt személyesen megjelenne ... mindent megtesz, hogy a bűnt és az embert különválassza, és csak a bűnt kelljen megsemmisíteni az ő eljövételével... Ezért Isten nem teszi láthatóvá magát. Elrejtőző, rejtőzködő, lefátyolozottan van jelen, de az alkotásaiból nyilvánvalóvá teszi magát.

tenné magát – a bibliai megfogalmazás szerint –, az ember az emésztő tűzzel nem tudna együtt élni. Az Isten erkölcsi tisztasága megemésztene az embert, azt az embert, aki összefonódott a bűnnel, és nem szabadult meg a bűntől. Ezért

Isten mielőtt személyesen megjelenne és kinyilvánítaná a bűnnel szembeni haragját, Isten mindent megtesz, hogy a bűnt és az embert különválassza, és csak a bűnt kelljen megsemmisíteni az ő eljövételével, de azt az embert, aki elesett a bűnben, ne kelljen megsemmisítenie. Ezért az Isten nem teszi láthatóvá magát. Elrejtőző, rejtőzködő, lefátyolozottnan van jelen, de az alkotásaiból nyilvánvalóvá teszi magát.

Mit tehet az ember? Azt mondja, hogy Isten öbennük jelentette ki magát. Az embernek el kell kezdeni *gondolkozni*, és fel kell tennie a kérdéseket. Hogyan van az, hogy az egész testünk rendszerbe foglalt, felépített, oda-vissza csatolások vannak felépítve benne. Legalább annyit kimondhat *értelmes és előítéletmentes gondolkodás* nyomán, hogy e mögött végtelenül könnyebb elhinni, hogy egy értelmes tervező áll, mint azt, hogy a vak véletlenek sorozatának eredménye a teremttség. Talán nem túlzok, ha ezt kimondom, függetlenül attól, hogy milyen viták dúlnak a tudományos világban erről a kérdéstről. Odáig minden ember eljuthat, hogy szembenézzen azzal, hogy valamilyen értelemnek kell e mögött lennie, mert olyan szintű szervezethez, tervezethez nyilatkozik meg a legapróbb részlettől a legnagyobbig, hogy a mögött lennie kell valakinek. Ez az, amit Pál apostol mondott. Ha az ember egy kicsit megáll, és elkezd *gondolkozni*, és *értelmes gondolkodást végez*, az alkotásból, a teremtett világ értelmes vizsgálataiból logikailag eljuthat a teremtő Isten felismeréséhez. Pusztán logikus gondolkodással. Hit nélkül is! Ezért mondja ki a 20. vers végén: *menthetetlenség*. Hadd hangsúlyozzam úgy, hogy ők *védhetetlenek*, vagy ha már a menthetetlen szóval szeretnénk kifejezni, akkor úgy mondhatnánk, hogy *nem mentethető az ő álláspontjuk*. A probléma nem abban van, hogy az Isten nem lehetne felismerni az ő keze munkája nyomán.

A probléma gyökere valami másban van, és erről a gyökérről kezd beszélni a 21. versben: „*Mert bár az Istent megismerték, mindazáltal nem mint Istent dicsőítették őt, sem neki hálaikat nem adták; hanem az ő okoskodásaikban hiábavalókká lettek, és az ő balgatag szívök megsötétedett.*” Nem arról van szó, hogy szentől szembe megismerhették, találkozhattak vele, hanem megismerték az ő lényét, létezését, az ő alkotó voltát. Mert bár az Istent felismerték, mindazáltal nem *mint Istent* dicsőítették... Pál apostol itt mutat rá az emberiség problémájára, arra a gyökerre, ami miatt jogosnak tartja az isteni harag kinyilvánítását. A probléma gyökere az, hogy amikor az Istent felismeri az ember – tudnillik, hogy van egy alkotó, és én függő lény vagyok tőle –, és amikor felismerem, hogy nem én vagyok az, aki eldöntöttem, hogy megszületek-e a világra, és nem én döntöttem el, hogy mikor hagyom el a világot, hanem ezek az én lényemtől független döntések. Ezeket elszenvedem, átélem. Megszületni sem tud, meghalni nem tud az ember. Mind a kettő ígét passzívan fogalmazza a görög nyelv, átéli, megtörténik vele, elszenved. Amikor felismeri az ember a függő viszonyát, hogy az élete legsúlyosabb dolgai tekintetében is kiszolgáltatott, és másvalakinek a kezében van az élete, akkor nagyon nagy kérdés, hogy milyen következtetésre jut. Amikor felismeri az Isten létét, kész-e őt *mint Istent* elfogadni önmaga fölött.

Mit jelent az, hogy az Istent, *mint Istent* dicsőíteni?

Figyeljük meg, hogy Pál apostol nem azt mondja, hogy az Istent nem dicsőítették, hanem nem *mint Istent* dicsőítették! A kettő között lehet különbség. Az istenfogalom az emberi gondolkozásban azt jelenti, hogy egy olyan lény, aki az ember fölött áll, és akinek joga és hatalma van az emberi életet irányítani, befolyásolni. A bibliai fogalom szerint azt nevezhetem Istennek, akinek a jogot átadom arra, hogy irányítsa az életemet. Ki az én Istenem? Ki irányítja az életemet?

A bibliai fogalom szerint azt nevezhetem Istennek, akinek a jogot átadom arra, hogy irányítsa az életemet. Ki az én Istenem? Ki irányítja az életemet?

Nem arról van szó, hogy hitvallás szerint kit ismerek el Istennek a magam élete fölött. Itt van a jelentősége annak, hogy Pál nem egyszerűen annyit mond, hogy akik az Istent nem dicsőítették, mert lehet, hogy az ember dicsőíti az Istent, egészen addig a pontig, amíg a saját kívánsága, vágya szembe nem kerül az Isten akaratával, és ezen a ponton derül ki, hogy kicsoda az Isten az ember életében. *Az Istent mint Istent tiszteli, ezért átengedi az életirányítás jogát, még akkor is, ha ez fájdalomba kerül*, akkor is, ha ez megpróbáltatásokat, nehézségeket hoz. Más esetben pedig addig tiszteli az ember az Istent, amíg nem ütközik az egyéni érdekeivel. Amikor ütközik, akkor is kell a gondviselés, kell valaki, aki gondot visel róla, és így dönt az ember egy elképzelt isten mellett.

Más dolog az Istent annyiban tisztelni és annyiban követni, amennyiben ez a pillanatnyi helyzetünkkel megegyezik, amikor kedvem van hozzá, amikor jólesik. Ugyanakkor más dolog az *Istent mint Istent* dicsőíteni. Azaz átadni az élet feletti jogát, vezetésének és irányításának jogát az Isten kezébe. Az emberiség problémája nem az, hogy az Istent nem lehet felismerni. Az emberiségnek az a problémája, hogy amikor felismeri, hogy függő helyzetben van, és felismeri, hogy az életnek nem a tulajdonosa, hanem ajándékba kapta, akkor egy *alapvető gondolkodáshelyzetbe*, egy *erkölcsi döntéshelyzetbe* kerül. Az elé az erkölcsi választás elé kerül, hogy mit kezd ezzel az ismerettel. Elismeri önmagára nézve ezt az igazságot, és ezért elfogadja az Isten fennhatóságát az élete felett, vagy pedig elutasítja, és ezzel együtt nem emlékezik meg arról a *hálaról*, amelyre az élet pusztán ténye kötelezi az embert. Amelyre az a tény kötelezi, hogy ajándékba kapta az életet, és az élet minden örömét, minden boldogságot azért élhet ezen a földön, mert az Isten lehetővé teszi számára. Az emberiség állapotának az alapvető problémája, hogy sem az *irányítás*, sem a *hálatartozásról* való megemlékezés nincs ott sem az ember életében, sem gondolkodásában. Nincs ott az a gondolat, hogy az Isten az életem tulajdonosa, ezért hozzá tartozom, és irányíthatja az életemet, és nincs ott az arról való megemlékezés, hogy az életet úgy kaptam, és ezt az életet ajándékba kaptam, és az ezzel együtt járó minden boldogság, és ami szép és nemes és jó ebben az életben, az ebből fakadóan ajándék, amiért hálaát adhatunk az Istennek. Ez a probléma gyökere a Római levél szerint. „*Mert bár az Istent megismerték, mindazáltal nem*

mint Istent dicsőítették őt, sem néki hálákat nem adtak; hanem az ő okoskodásaikban hiábavalókká lettek, és az ő balgatag szívök megsötétedett. Magokat bölcseknek vallván, balgatagokká lettek...

Az első markáns kifejezés szempontunkból az *okoskodás*. A *dialogizmosz* kifejezés van a görög szövegben. Nagyon kifejező ez a szó: a következetes, elvű gondolkodás helyett okoskodás. Ahelyett, hogy teljesen logikus módon az ember az okozatból az okig visszakövetkeztetne, az alkotásokból az alkotások mögött meghúzódo láthatatlan alkotóra visszakövetkeztetne, ahelyett, hogy az alkotó tényéből a *saját függőségéhez* eljutna, és elismerné a maga függő viszonyát, azt a koordináta-rendszert, amiben az ember éli az életét, ahe-

„... az ő okoskodásaikban hiábavalókká lettek” ... Ahelyett, hogy teljesen logikus módon az ember az okozatból az okig visszakövetkeztetne, az alkotásokból az alkotások mögött meghúzódo láthatatlan alkotóra visszakövetkeztetne, ... hogy az alkotó tényéből a *saját függőségéhez* eljutna, ... ahelyett okoskodik.

lyett okoskodik.

A Prédikátor könyve így fogalmazza ezt meg: „*az Isten teremtette az embert igaznak* (egyenesnek, őszintének); *ők pedig kerestek sok kigondolást.*” Milyen érdekes, hogy mi mindent meg tudunk magyarázni, de annak az ellenkezőjét is, ha az áll érdekünkben. Az ember következtelen, teljesen logikátlan gondolatokon meditál, és ezután az apostol a következményekről beszél. Azzal fejezi ki – az itt levő kifejezésekkel olyan nyelvtani megfogalmazásokról beszél –, hogy azt elszenvedi az ember. Nem ő akar ilyenné válni („*balgatagokká lettek*”), hanem *a döntései következtében ilyenné fog válni*, akár akarja, akár nem.

Pszichopatológia

Hogyan győzhetünk a félelem felett?

Tragikus tény, hogy a félelem emberlétünk meghatározójává, „velejévé” vált. Mindenki fél valamitől. Találó a megállapítás, miszerint az embert nem *élőlénynek*, hanem sokkal inkább *félőlénynek* kellene nevezni (s persze az állatvilágban is a félelem uralkodik). A félelem – mint külső negatív motiváció – alacsonyabb minőségrendű döntéshozatali, illetve cselekvérepertoárt generál.

Nincs miért csodálkozni a félelem elterebélyesedésén, hiszen szűkebb és tágabb környezetünk jelenségei valóban félelmetesek. A fenyegető betegségektől és megélhetési nehézségektől kezdve a társadalmi méretű problémákon át az ökológiai válságig számos tényező kiválthatja bennünk e nyomasztó érzést.

Mindannyiunk számára igen fontos tehát a kérdés: hogyan győzhetjük le a félelmet?

Mi a félelem?

A félelem legyőzéséhez először a félelem fogalmát kell

tisztáznunk. Érdekes, hogy noha mindenki ismeri a félelem érzését, s azonnal tudja, mire gondoljon e szó hallatán, mégis nehéz rá pontos meghatározást adni. Jobb híján induljunk ki a következőből: a félelem valamely nemkívánatos lehetőség miatt fellépő gyötrő lelki reakció.

Furcsa, de jól példázza a félelem ellentmondásosságát, hogy annak tárgya sokszor valójában nem is létezik, hiszen nem vált még valóra a nemkívánatos lehetőség, azonban a rá adott reakció teljesen valóságos. Amikor valaki attól fél például, hogy baleset éri, még semmiféle baleset nem következett be, a gyötrődés azonban tagadhatatlanul jelen van.

Honnan ered a félelem a Biblia szerint?

A Bibliában központi téma a félelem. Szinte minden lapján találunk rá utalást. Ez is azt jelzi, hogy életünk alapvető problémájáról van szó.

A Szentírás a félelem megjelenését egyértelműen a bűn megjelenéséhez köti. A következőket olvashatjuk Ádám és Éva Istennel szembeni első engedetlensége kapcsán: „*És meghallák az Úr Isten szavát, a ki hívös alkonyatkor a kertben jár vala; és elrejtözék az ember és az ő felesége az Úr Isten elől a kert fái között. Szólitá ugyanis az Úr Isten az embert és monda néki: Hol*

vagy? És monda: Szavadat hallám a kertben, és megfélemlém, mivelhogy mezítelen vagyok, és elrejtözém.” (1Móz 3,8–10)

Megfélemltettem (félelem lett úrrá rajtam) és *elrejtöztem* – igen kifejező szavak ezek. A Biblia szerint a félelem mindig a rosszal, a bűnnel függ össze. Bűnüket követünk el, és bűnüket követnek el ellenünk, s amikor félünk, akkor tulajdonképpen az általunk és az ellenünk elkövetett bűnök szövevényes következményei nyomasztanak. Bizonyára személyes tapasztalataink és felismeréseink is visszaigazolják e bibliai tételt.

A félelem elleni küzdelem alapvető szabálya

A félelem elleni küzdelem nem irányulhat magára a félelemre. Ha elfogadjuk, hogy a félelem valaminek az okozata, akkor a csupán magára a félelemre irányuló küzdelem nem más, mint tüneti kezelés, ami a valódi bajt érintetlenül hagyja. Elfogadhatatlan eljárás például, ha valaki alkohol vagy kábítószer segítségével próbál úrrá lenni félelmein, de már csak az is, ha különböző praktikák (mértéktelen munka, szórakozás stb.) által tereli el figyelmét a problémákról, mintegy szándékos feledkezésbe ringatva magát. Bár ilyen módon ideig-óráig valóban kikerül a látókörből a félelem, ez mégsem győzelem fölötte. Amikor elmúlik az alkohol, kábítószer vagy az egyéb problémafeledtető praktikák hatása, még rettenetesebb erővel tör elő a szorongató félelem.

A félelem elleni küzdelemnek tehát nem a félelem érzésére, hanem a félelem kiváltó okára kell irányulnia.

Ezek szerint hasznos is lehet a félelem?

Meglepőnek tűnhet, de a félelem pozitív szerepet is játszik életünkben. Mint tünet, jelzi a kiváltó okot, vagyis előre figyelmeztet a baj lehetőségére. Ezáltal cselekvésre, megelőzésre serkent.

Ebből a szempontból a félelem hasonló a fájdalomhoz. A fájdalom sem kívánatos, időnként mégis hasznos. Amikor

például kezünk a forró kályhához ér, a fájdalom serkent arra, hogy azonnal elrántuk onnét. Ugyanez a helyzet a rejtettebb betegségeknél is: a fájdalom idejekorán figyelmeztet a bajra, arra, hogy orvoshoz kell fordulnunk. A fájdalom nélkül hatalmas károk esnének szervezetünkön.

A félelem figyelmeztető és megelőzésre serkentő hatása is számos csapdától óv meg bennünket. Igen rövid életűek lennénk, ha veszélyérzet és a szükséges óvatosság nélkül, a realitásokat semmibe véve próbálnánk boldogulni világunk megannyi veszélye között. Nem bátorság volna ez, hanem vakmerőség. „*Jobb félni, mint megijedni*” – tartja a jól ismert közmondás is. Azaz jobb előre készülni a bajra, mintsem hogy az váratlanul törjön ránk.

A félelem tehát, noha alapvetően rossz és bűnök eredménye, ugyanakkor szükséges is a bűnökkel átszótt világban való életben maradáshoz.

Félelmetípusok

A félelmeket sokféle szempontból lehet csoportosítani. Most olyan alapvető szempont szerint osztjuk fel őket, amely segít azonosítani az ellenük való küzdelem legfőbb irányait. Ez a szempont pedig a félelmet kiváltó okokat öleli fel, illetve azt, hogy mennyire van hatalmunkban az adott ok leküzdése. Eszerint a következő kategóriákat különböztethetjük meg:

A félelemnek valós oka van, és azt mi magunk le tudjuk küzdeni, saját erőnkéből;

A félelemnek nincs valós oka, hanem csak valamiféle téves képzetből fakad;

A félelemnek valós oka van, és azt nem vagyunk képesek leküzdeni saját erőnkéből.

A következőkben részletesebben megvizsgáljuk az egyes csoportokat, illetve az adott félelmetípus elleni hatásos küzdelem lehetőségeit.

1. Ha a félelemnek valós oka van, és azt mi magunk le tudjuk küzdeni, saját erőnkéből...

Egyszerűnek tűnik a folytatás: ha le tudjuk küzdeni félelmünk okát, akkor küzdjük le! Ha egy diák fél a vizsgától, tanuljon! Aki az elhízástól fél, táplálkozzon egészségesebben és mozogjon többet! Ha valaki attól fél, hogy elbocsátják a munkahelyéről, képezze magát, s keressen előre új lehetőségeket! A példákat a végtelenségig lehetne sorolni. Tény, hogy számos esetben csak tőlünk függ, cselekszünk-e vagy sem. A Biblia ugyancsak tanít arról, hogy Isten sok dolgot az ember hatáskörébe helyezett, illetve felruházta őt a megfelelő képességekkel a helyes döntés meghozásához és a megfelelő lépések megtételéhez. Amikor egy félelmünk kapcsán felismertük, hogy hatalmunkban áll a kiváltó okok megszüntetése, bátran vonatkoztassuk magunkra a Pál apostolhoz intézett szöveget, amely egyébként élete egyik legfontosabb lépésének megtételére szólította fel őt: „*Most annakáért mit késedelmezel? Kelj fel...*” (ApCsel 22,16) – s tedd meg, amit az adott helyzetben megtehetsz, és képes is vagy megtenni!

A mindennapi tapasztalatok szerint többek számára mégsem ilyen egyszerű a megoldás. Legalábbis sokan akkor sem mozdulnak, ha teljesen világos, hogy merre kellene lépniük. A kishitűség gátolja meg őket? Nem hiszik el, hogy képesek megszüntetni félelmük okát? Vagy éppen a másik

véglet, a rosszul értelmezett istenhit játszik közre? Mintha illene kívánni, amíg a legegyszerűbb ügyek is valamiféle isteni csoda által rendeződnek? Netán csak közönséges lustaság húzódik meg a cselekvés halogatása mögött? Vajon miért választja annyi ember inkább a rettegést, mintsem hogy megtegye nyilvánvaló tennivalóját? A barátaitól, hozzátartozóiktól jövő tapintatos figyelmeztetés és bátorítás talán segíthet nekik abban, hogy elszánják magukat a szükséges cselekvésre.

2. Ha a félelemnek nincs valós oka, hanem csak valamiféle téves képzetből fakad...

Klasszikus példája azoknak a félelmeknek, amelyeket nem valós lehetőségek váltanak ki, a gyermekek félelmei. Felnőtt fejjel könnyű belátni például, hogy a sötét szobában nincs ok a félelemre, de a gyerekek teljes szívükkel átélnek az ilyen jellegű, indokolatlan félelmeket.

Az ok nélküli félelmek azonban a felnőttek világában is felütik a fejüket. A Biblia is beszél olyan emberekről, akik *akkor is futnak, ha senki sem üldözi őket* (vö. például 3Móz 26,36–37; Péld 28,1). Keserves dolog valóságos veszélyektől félni, de a legdémonibb jelenségek egyike, amikor valaki irreális, képzelt dolgoktól szenved ugyanolyan mértékben, vagy talán még jobban is.

E félelmek feloldása kézenfekvőnek tűnik: be kell látni, hogy nincs ok a félelemre. Azonban ez távolról sem ilyen egyszerű, hiszen ha a nem létező okok belátása ennyire könnyen menne, akkor ki sem alakult volna a tőlük való irtózat. A nehézségeket csak tovább mélyíti, hogy mivel képzelt problémák játszanak közre, nemigen lehet konkrétan ezek ellen tenni. Ha például valaki attól rettegne, hogy belefutad a fürdőkádba, fürödhetne mentőmellényben, de ez természetesen nem lenne érdemi megoldás.

Az irreális félelmek idővel kóros méreteket is ölthetnek, és pszichikai betegséggé nőhetik ki magukat (nem utolsósorban a képzelt okok elleni fellépés hiábavalóságából, így sikertelenségéből fakadó állandó frusztráció miatt). Ilyen esetben a félelem a korábban említett pozitív szerepét is elveszíti. Már nem figyelmeztet, sem cselekvésre nem serkent, hanem teljességgel megkötöz.

Az ok nélkül való félelem e mélységeibe került embereknek külső segítségre van szükségük. Olyan lelkigondozók vagy orvosok segítségére, akik krisztusi erővel és hitellességgel, nem utolsósorban pedig szakszerűséggel képesek *mondani e remegő szívűeknek: legyenek erősek, ne féljete!* (Ézs 35,4)

3. Ha a félelemnek valós oka van, és azt nem vagyunk képesek leküzdeni saját erőnkéből...

A leghűsbavágóbb félelmek minden bizonnyal azok, amelyeknek nagyon is valós okuk van, de ezen okok kiküszöbölése nincsen hatalmunkban. Ilyenfajta félelem például a halálfélelem. Pál apostol külön is megemlíti azokat, *akik a haláltól való félelem miatt teljes életükben rabok.* (Zsid 2,15) A halál tagadhatatlanul létező, félelmetes lehetőség, ellene tenni viszont semmit sem tudunk. Emellett persze számtalan olyan félelem van, amely okának elhárítása nem áll módunkban. Egész életünket átszövik az ilyen jellegű megpróbáltatások. Éppen ezért ez az a terület, ahol leginkább szükségünk van a Biblia tanácsára.

A félelem figyelmeztető, cselekvésre serkentő

szerepének lényegében most is hasonlóképpen kell érvényesülnie, mint akkor, amikor a félelem okának legyőzése hatalmunkban áll. Ám a figyelmeztetés megszívlelése és a cselekvés itt mindenekeelőtt annak felismerése, hogy e félelemtől csak egy nálunk hatalmasabb lény szabadíthat meg, olyan, aki még akár a halálnak is fölötte áll. Hasonlóképpen kell tehát tennünk, mint annak a kis országnak, amelyet egy nála sokkal nagyobb ellenség készül lerohanni: erős, oltalmazó szövetségest kell keresnünk.

Az ember egyetlen lehetséges szövetségese, aki mindentől megvédeheti őt: Isten. A szövetségkötés azonban a Biblia szerint jelentősen eltér a megszokottaktól. Míg általában a gyengébb keresi az erősebbet, és próbál a kedvében járni támogatása elnyeréséért, addig a Szentírás azt tanítja: az erős Isten keresi meg a gyenge embert, és jár a kedvében, hogy az megkösse vele a szövetséget. Az ember része tulajdonképpen abban áll, hogy ismerje meg a felkínált szövetséget annak feltételeivel és oltalmával együtt, s fogadja el azt. „...fogja meg erősségemet, kössön békét velem, békét kössön velem!” (Ézs 27,5) – mondja a Mindenható.

A félelem legyőzése Isten oltalmának megismerése által

A Biblia egyik legmélyebb kijelentése így hangzott el Jézus Krisztus szájából: „És megismeritek az igazságot, és az igazság szabadokká tesz titeket.” (Jn 8,32) Az igazság tehát a félelemtől is képes megszabadítani. Az Istennel kötendő szövetség, illetve Isten oltalmának megismerése és elfogadása tulajdonképpen az igazság megismerése és elfogadása. Bizonyos szempontból két fokozatot különböztethetünk meg e folyamatban.

Az első fokozatot így nevezhetjük: *az illúziók elvetése*. Nem mást jelent ez, mint őszinte szembenézést a félelemmel, annak okával – tompítás, elhomályosítás nélkül. Ez bizonyos szempontból tulajdonképpen a félelem elmélyítése. Az ember fél, de gyakran mégsem fél eléggé. Illúziókat melenget, érdemtelen elgondolásokat eszel ki, jogosulatlan reményeket táplál azért, hogy megóvja magát a teljes szembesüléstől. Azon félelmeknek a legyőzése, amelyek oka nincs a hatáskörünkben, annak tudatosításával kezdődik, hogy valóban nincs emberi képesség kínálta hiteles megoldás és remény. Mert földünk *a halál árnyékának völgye, eszten-deinknek napjai pedig hetven esztendő, vagy ha feljebb, nyolcvan esztendő, és nagyobb részük nyomorúság és fáradtság, amely gyorsan továtúnik, mintha repülnének.* (Zsolt 23,4; 90,10) S ami talán még nehezebb: beismerni, hogy földünket és életünket mi tettük ilyenné – én magam is! – megannyi hiba, tévelygés és bűn által, melyek következményei most rettetgetnek.

Gyakran már pusztán a félelemmel való őszinte szembenézés is felszabadítóan hat. Az adott félelem terén fennálló igazság megismerése még megoldás nélkül is inkább szabaddá tesz, mint a hiú illúziók. A megoldhatatlanság emez igazságának belátása irányítja az ember tekintetét az egyetlen megoldásra: „Már csak egy isten menthet meg bennünket” (amint Heidegger, a neves gondolkodó fogalmazta meg hagyatékában, utolsó szavával felülírva Istennel dacoló életművét). Az egyetlen megoldás tehát, ha az az Isten, aki akár még a halál felett is parancsolhat, kiemel a félelemből – bibliai kifejezéssel: megvált.

Isten oltalma, avagy az igazság megismerésének és elfo-

gadásának második fokozata már a megváltás konkrét megoldásának megismerése és elfogadása. Törekedjünk tehát megismerni és elfogadni az örökkévaló Isten lényét és megváltásunkra elgondolt tervét, aki mindannyiunkhoz személyesen így szól: „*Ne félj, mert megváltottalak, neveden hívtalak téged, enyém vagy! Mikor vizen mégy át, én veled vagyok, és ha folyókon, azok el nem borítanak, ha tűzben jársz, nem égsz meg, és a láng meg nem perzsel téged.*” (Ézs 43,1–2)

Csodálatos ígélet! Isten megszabadít életünk minden megpróbáltatása és félelme között! Milyen sok bibliai példát és mai tapasztalatot fel lehetne sorolni, melyek mindegyike arról tanúskodik: „*Nemde, két verebecskét meg lehet venni egy kis fillérért? És egy sem esik azok közül a földre a ti Atyátok akarata nélkül! Néktek pedig még a fejetek hajszálai is mind számon vannak. Ne féljete azért; ti sok verebecskénél drágábbak vagytok.*” (Mt 10,29–31) Nem csupán Mózes népének a Vörös-tengeren, majd a Jordánon történt átkelésére, valamint Dániel társainak a tüzes kemencében való megtartására kell itt gondolnunk, amikor is valóban víztől és tűztől oltalmazta meg Isten a hozzá fordulókat természetfeletti módon. Minden személyes félelmünkre érvényes az ígélet. Még azokra is, amelyek kívülállóknak talán kevésbé tűnnek jelentősnek, bennünket mégis az elborító áradat és az égető láng rettenetével kínoznak. Bizonyára már a Biblia bátorító igéinek megismerése előtt is volt mindannyiunknak olyan tapasztalata, hogy valamilyen gyöttrő fenyegetés egy nem várt fordulat révén elhárult a fejünk fölül, és félelmeink egyik pilanatról a másikra eloszlottak.

Mindezek mifelénk is Krisztus ugyanazon szavait közvetítik, amiket egykori tanítványainak mondott: „*Bízatok; én vagyok, ne féljetek!*” (Mt 14,27) Az „*én vagyok*” kifejezés itt nem egyszerűen Jézus önazonosítására szolgál, hanem a nagybetűs „*Vagyok*” jelentését hordozza, annak a névnek a tartalmát, amelyen Isten Mózesnek bemutatkozott (vö. 2Móz 3,14). Mintha csak ezt mondaná Jézus: Én létezem, élek a mai napig is. Tudok a félelmeitekről, és cselekszem értetek. Félelmetek okát legyőzöm, legyetek hát úrrá a félelem érzésén!

Az igazság fentiek szerinti megismerése és elfogadása vezethet el a félelem legyőzésére, és nevelheti fel bennünk azt a megállapodott lelkiületet s belső erősséget, amelyet a sok vizsontagságon átesett Dávid így énekelt meg: „*Mikor félnem kellene is, én bízom te benned ..., Istenben bízom, nem félek...*” (Zsolt 56,4–5)

Ezékiás király példája a három félelmetípus legyőzésére

Szemléletes példát tár elénk a Biblia Ezékiás király uralkodásának egy vészterhes időszakán keresztül a félelem eddigiekben bemutatott három típusának legyőzésére. (A történet leírása a 2Kir 18,13–19,37; 2Krón 32,1–22.)

Asszíria, a kor világbirodalma, a környező országok lerochanása után Júda és Jeruzsálem ellen is felvonult elsöprő erejű hadseregével. Ezékiás, szembesülve a veszéllyel, azonnal megtette azt, amit hatalmában állt megtenni, s amit a harcászati ésszerűség megkívánt. A félelem első típusán – amelynek oka emberi hatáskörbe esik – a következőképpen lett úrrá: tanácsot tartott hadvezéreivel, eltömíttette a városon kívüli forrásokat, hogy megnehezítse az ellenség ivóvízellátását, kijavíttatta és megmagasíttatta a város falait, sőt egy második

védelmi falszakaszt építtetett, felfegyverkezett az ostromra, vezetőket nevezett ki a nép fölé, és egész Jeruzsálemhez bátorító beszédet intézett, melyben Isten megígért oltalmára emlékeztette az embereket.

Ezékiás és Jeruzsálem lakosai a félelem második típusa felett – amelynek nincs reális oka, hanem valamely hamis képzetten vagy megtévesztésen alapul – akkor arattak győzelmet, amikor az ostrom közeledtével az ellenség pszichikai hadviselést alkalmazott. Az asszír követ cinikusan, zsidó nyelven kiabálta át a várfalon királya egyszerre fenyegető és ígérető üzenetét, hogy az egész nép jól értse, s ezáltal minél hatékonyabban bomlasszon. E demoralizáló kiáltásban központi helyet kaptak a teljesen alaptalan félelem felkeltését célzó állítások. A követ többek között arra hivatkozott, hogy mivel a többi leigázott népet sem tudták tőlük megmenteni azok istenei, a zsidókat sem óvhatja meg az ő Istenük, fölösleges tehát az ellenállás. Sőt, azt sem átalotta kijelenteni, hogy egyenesen Izrael Istenének parancsára vonultak fel Jeruzsálem ellen.

A követ fenyegetőzése mágikus félelmet gerjesztett, amely a mézesmázos ígéretekkel összevegyülve erőteljesen ösztökölt a város feladására. „*De a nép csak hallgatott, és nem felelt néki csak egy ígét sem; mert a király megparancsolta volt, mondván: Ne feleljetek néki!*” (2Kí 18,36) Ezékiás átlátott a szitán. Jól tudta, semmi csodálkozónivaló nincs azon, hogy bálványistenek nem képesek megvédeni tisztelőiket, és teljesen alaptalan összefüggésbe hozni e faragványok tehetetlenségét Izrael élő Istenével. Azzal is tisztában volt, hogy az asszírok nem Isten parancsára támadnak, hiszen ő, mielőtt ilyen súlyos történelmi fenytéket alkalmazna, figyelmeztet és int a próféták által (vö. Ám 3,7) A király felismerte tehát, hogy az asszír követ első hallásra logikus és félelmetes szavai valójában teljesen alaptalanok. Ennek megfelelően viszonyult hozzájuk és utasította népét is. Az ok nélküli félelemre a legjobb ellenszer: átlátni rajta és tudomást sem venni róla, a felgerjesztésén munkálkodó tényezőkre pedig úgy kell tekinteni, mintha nem is léteznének.

A harmadik félelemtípus legyőzése – az idetartozó félelmeknek valós okuk van, de azok elhárítása nincs az ember hatáskörében – már a történet végkifejletéhez kötődik. Ezékiás nem táplált illúziókat. Noha megtette, ami emberileg lehetséges volt, és a pszichikai hadviselésen is átlátott, nem felejtette el, hogy a kor legerősebb hadseregével áll szemben, amely könnyűszerrel letarolja kis országát – hacsak felülről nem érkezik segítség. „*Akkor Ezékiás király könyörge, és övele Ézsaiás próféta ..., és felkiáltának az égre. És elbocsátá az Úr az ő angyalát, a ki megöle minden erős vitézt, előljárót és vezért az asszír király táborában, és nagy szégyennel megtére az ő földjébe.*” (2Kón 32,20–21)

Ezékiásnak és népének tehát végül még csak hadakozniuk sem kellett a félelmetes ellenséggel, miután a félelem elleni harcukat mindhárom síkon győztesen megvívták. Csodálatos szabadulásukat történelmi források is alátámasztják.

Nem meseszerű-e, hogy Isten mindig megsegít?

A keresztyénség történetét árnyékként kísérő „szent együgyűség”, s a mai napig is tapasztalható infantilis vallási jelenségek hátterén valóban nem kerülhetjük meg a kérdést: Nem idealizált-e, sőt, nem meseszerű-e, hogy Isten mindig megsegít, minden félelmünkből kiment bennünket (Zsolt 34,5)

– amikor számos esetben hiába várjuk, hogy olyan nyilvánvalóan cselekedjen értünk, mint például Ezékiás király imént felidézett történetében. A kérdés tisztázásához két kulcsfontosságú bibliai kijelentést kell világosan megértenünk:

„...aki hozzám jő, semmiképen ki nem vetem.” (Jn 6,37)

„...azoknak, a kik Istent szeretik, minden javokra van...”

(Róm 8,28)

Ez a két rövid ige világosan megmutatja – mintegy logikai keretet ad arra –, hogyan teljesül Isten megsegítésünkre adott ígérete. Az igék kategorikusan kimondják egyrészt azt, hogy Isten (Jézus) senkit nem hagy válasz, vezetés nélkül, aki őhozzá fordul, másrészt pedig azt, hogy amit cselekszik, az az illető javát fogja szolgálni.

Mi nem következik viszont e két kulcsigéből? Nem következik belőlük, hogy Isten pontosan azt fogja tenni, pontosan úgy és pontosan akkor, amit, ahogyan és amikor mi szeretnénk. Egész egyszerűen azért nem cselekedhet így általánosan, mert az ember gyakran nem látja át az igazi érdekeit, s nem tudja, mi válik valóban hasznára. Isten semmiképpen nem veti el a hozzá fordulót, s nem hagyja válasz nélkül. Valamilyen vezetést, megvilágosítást, jelet, fordulatot mindig ad, ami elég a kétség és félelem legyőzésére, mert megláthatjuk belőle, hogy gondol velünk, és kézben tartja ügyünket. Időnként azonban nehézségeket, megpróbáltatásokat is megenged életünkben, amikor végső javunkat ez szolgálja.

„*Bármely fenytés ugyan jelenleg nem látszik örvendetesnek, hanem keservesnek, ámde utóbb az igazságnak békességes gyümölcsevél fizet azoknak, a kik általa gyakoroltatnak.*” (Zsid 12,11) Amint a példázott Ezékiás királynak is, aki egy ízben halálos betegségbe esett, utólag mégis így vallott: „*Ímé, áldásul volt nékem a nagy keserűség, és Te szeretettel kivontad lelkemet*

a pusztulásnak verméből...” (Ézs 38,17)

A félelem elleni küzdelemből hitbéli küzdelem

Isten Biblia szerinti ígéreteinek komolyan vétele és teljesülésüknek megtapasztalása nyomán értelmüket veszítik az olyan jellegű, félelemből fakadó megnyilatkozások, mint „*Jaj, most mi lesz velem?*”. Helyükbe másfajta kérdések és sóhajok lépnek, mint „*Mikor segít meg Szövetségeselem?*”, vagy „*Hogyan mutatja meg Isten a vezetését, milyen tanácsot ad?*” Amint Habakuk próféta Istenre hivatkozó vallomásában olvassuk: „*Órhelyemre állok, és megálllok a bástyán, és vigya-*

zok, hogy lássam, mit szól hozzám, és mit feleljek én panaszom dolgában.” (Hab 2,1)

A félelem legyőzése, avagy a hit terén is igaz a mondás, miszerint a dolgok a fejben dőlnek el. Istenen semmi jó nem fog múlni. Ahhoz, hogy a jézusi igazság szabaddá tehessen bennünket, az elménkben, gondolkodásunkban kell megharcolnunk az igazság megismerésének és elfogadásának hitharcát – általában is, de a félelem minden egyes kísértésekor is. A hitnek a kívülről látható, cselekedetekben, magaviseletben való megnyilatkozása már egy előzőleg győztesen megharcolt hitküzdelmet takar. Szépen tükröződik a félelem elleni küzdelem helyébe lépő hitküzdelem elméleti, majd cselekedetekben testet öltő sorrendiségének ez a szabályszerűsége a Krisztus szavait rögzítő evangéliumok görög kifejezéseiben. Ezeket magyar nyelvű Bibliánk nem mindig tudja teljes mélységükben visszaadni. Az *elméleti igazság, a nagybetűs valóság (alétheia) megismerése és elfogadása szabaddá tesz a félelemtől, és boldogok, akik* ennek nyomán *éheznek és szomjaznak a gyakorlati igazságot, az igaz életet (dikaiosüné),* vagyis akik összhangban cselekszenek a megértett és megtapasztalt igazsággal, ezáltal téve tökéletessé a félelem feletti győzelmüket.

A hitbéli küzdelem gyakran az Istenre való kirtartó várakozást jelenti, és időnként a nehézségek elfogadását is az ő kezéből – félelem és zúgolódás nélkül. A hitküzdelem végkifejletét tekintve azonban kategorikus ígértet szól arra, amire mindannyian teljes szívvel vágyakozunk. János apostol így írt erről a végső megsegítésről: „*És hallék nagy szótatot, a mely ezt mondja vala az égből: Ímé az Isten satora az emberekkel van, és velök lakozik, és azok az ő népei lesznek, és maga az Isten lesz velök, az ő Istenük. És az Isten eltöröl minden könynyet az ő szemeikről, és halál nem lesz többé; sem gyász, sem kiáltás, sem fájdalom nem lesz többé, mert az első elmúltak ... És semmi elátkozott nem lesz többé...*” (Jel 21,3–4; 22,3)

A Biblia egyértelmű kijelentése szerint Jézus második eljövételét és az ítéletet követően *semmi elátkozott nem lesz többé* – így félelem sem, vagy olyasmi, amitől félni kellene.

Aki fél, még nem lett teljessé a szeretetben

Végül – de a Biblia félelemről szóló tanítását távolról sem kimerítve – egy olyan ígértet idézünk, amely tükröt tart a félelem elleni, vagyis a hitküzdelmünk elé: „*A szeretetben nincsen félelem; sőt a teljes szeretet kiűzi a félelmet, mert a félelem gyötrellemmel jár: aki pedig fél, nem lett teljessé a szeretetben.*” (1Jn 4,18)

Fontos hangsúlyozni ez ige kapcsán: nem szemrehányásról vagy megrovásról van benne szó mintegy ilyen kicsengéssel: *ha félsz, nem vagy jó keresztyén.* Figyelmeztetésként íratott le e kijelentés, és értünk szól, nem ellenünk.

A figyelmeztetés természetesen nem arra vonatkozik, ha megkísért bennünket valamilyen félelem. Jézust is megkísértette. Azt olvassuk róla a Gecsemáné kertbeli lelki gyöttrődése kapcsán, hogy félt, sőt rettegett. Jézuson azonban nem tudott elhatalmasodni a félelem. Isten iránti bizalma által legyőzte azt.

Velünk is csak akkor van baj, ha tartósabban megtelepszik rajtunk a félelem, s gyökeret ver életünkben. Erre az esetre szól a figyelmeztetés: nem szeretjük még Istent igazán, nem teljes még felé a bizalmunk. Tovább kell tehát *tusakodnunk a hitért* (Júd 3). Tovább kell keresnünk Istent, még mélyebben

kell megismernünk és elfogadnunk lényét valamint megváltásunkra adott ígéréteit.

„*Mondom pedig néktek én barátainak: Ne féljete azoktól, a kik a testet ölik meg, és azután többet nem árthatnak. De megmondom néktek, kitől féljete: Féljete attól, a ki minekutána megöl, van arra is hatalma, hogy a gyehennára vessen! Bizony, mondom néktek, ettől féljete!*” (Lk 12,4–5) Jézus emez, a barátainak, vagyis a leghűségesebb követőinek mondott szavai meglepő igazságra világítanak rá, s nem várt módon egyszerűsítik tovább a félelem és az ellene folytatott küzdelem három típusba történt besorolását. Jézus mintha azt mondaná: végső soron csak kétféle félelem létezik. Lényegében minden félelmünk a korábbiakban tárgyalt második csoportba tartozik, vagyis nincs valódi okuk, mivel-hogy az örökkévalóság szempontjából mind e félelmeink illetve okaik pillanatnyiak, említésre sem méltók. Ezeket kívül pedig igazából csak egy félelem létezik, amely viszont teljesen létjogosult, sőt kívánatos: az istenfélelem. Az istenfélelem nem az Istentől való félelem! Az istenfélelem az attól való félelem, hogy a bűneinkben, tévelygéseinkben történő makacs kitartás által megbántjuk Istent, végérvényesen elutasítva kérlelő szeretetét, és így az örök élet boldogsága helyett a végső pusztulásba kormányozzuk sorsunkat.

A félelem elleni küzdelmet tehát mindaddig folytatnunk kell, míg az Isten iránti szeretettől indítva teljes megnyugvással nem tudjuk elmondani a bibliai hithősök után: „*nem félek ..., mert te velem vagy*”, s „*ha az Úr velünk, ki-csoda ellenünk?*” (Zsolt 23,4; Róm 8,31)

A félelem, a szorongás és az aggodalmasokodás nagyon sok ember életének részévé vált. Olyannyira, hogy sokakban már orvosi eset formájában jelentkezik panasz- és tünetegyüttes képében: ezek rendre például a pánikbetegség, kényszeres zavarok, fóbiás zavarok stb. Már-már népbetegségnek számító szorongásos zavarokkal kapcsolatban is elmondható, hogy itt is minden a gondolkodáson dől el. *Pilinszky János* mondja: „A gondolkodás és beszéd a legmagasabb emberi erőfeszítés szintjén imádság”. Pál apostol tanítja a korinthusi levélben, hogy: *szemlélés által változunk el.* Ha az Úr törvényét, az Isten beszédét szemléljük, és arról gondolkodunk, akkor életünkben megtörténhet az a csodakategória, amit a Biblia klasszikusan megtérésnek és megigazulásnak nevez, és akkor nemcsak beírva lesz a nevünk az élet könyvébe, hanem benne is marad nevünk az élet könyvében. Ez a benne maradás talán még fontosabb, mint a beírás. Lásd még ennél a pontnál – az elnyert kegyelem feltételeességére vonatkozóan – az adós szolga példázatát. Ez a feltételrendszer a hit általi megigazulást, az Isten beszédeinek megtartása általi megigazulást feltételezi. A naponkénti csendességben Isten törvényének, az ő beszédének a folyamatos szemlélése egy „programot” ír be az elménkbe, és azt „futtatva” naponkénti megtérésünk, megigazulásunk valósággá válik, és így elnyerhetjük az örök élet, az örök üdvösség jogát. Bárcsak teljesülne életünkre nézve a Zsolt 1 gyönyörű tanulsága:

„*Boldog ember az, a ki nem jár gonoszok tanácsán, bűnösök útján meg nem áll, csúfolódók székében nem ül; hanem az Úr törvényében van gyönyörűsége, és az ő törvényéről gondolkodik éjjel és nappal. És olyan lesz, mint a folyóvizek mellé ültetett fa, a mely idejekorán megadja*

Liptai Gábor

Misszió a harmadik évezredben

(Elsősorban a hazai viszonyokra tekintettel)

I. A magyar lelkeség

I. Ideológiai, társadalmi és etikai közelmúlt

„Mostan sokan búslakodnak és gondolkodnak, tudakozván magokban, mi legyen az oka, hogy mi nyomorult országunk és nemzetségünk ilyen szerencsétlen? Mert ha egy hajunk szála is nem eshetik le az nagy Istennek akaratja nélkül, sokkal inkább ilyen fényes és hatalmas országnak és nemes, hős nemzetségnek romlása Isten akaratja nélkül nem léssen. Isten az, ki országot fundál, és Isten az, ki elveszi az országot egy nemzetségtől és más nemzetségnek adja. Minekünk tudnunk kell azt, hogy vagyon Isten, ki szorgalmatos gondot visel ez világra, bírja, igazgatja, tartja és táplálja. [...] A mi országunkban felette igen nagy az kevélység. Annak okáért Isten meggyalázott minket. De nem szűnik meg a kevélység. Azért az Isten haragja is nem lassódik, hanem napról napra gerjed mindaddig, míg nem az mi kevély szarvunkat letöri. [...] Ennek felette vagyon országban tolvaj-ság, hamis esküvés, hiábaló esküvés, mely az magyarokban felette igen uralkodik, mindezekért országunk szerencsétlen. Ezért rabolják ki országunkat és ezért vetetett el országunk határa. Valamely ország és nemzetség Istennek nem szolgál, el kell annak pusztulnia. [...] Annak okáért, ha azt akarjuk, hogy országunkban békesség legyen, hogy országunkat Isten megáldja, térjünk Istenhez teljes szívünk szerint.”

(Károli Gáspár, 1563)¹

Magyar lelkeség

Misszióról való gondolkodásunkban nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a társadalmi környezetet, melyben élünk és ahol, akik között Krisztust képviselnünk kell. Ma már teljesen nyilvánvaló, hogy nem lehet csupán Nyugatról átvett minták és módszerek alapján missziót folytatnunk Közép-Európában s Magyarországon, hiszen más szükségekre és más kérdésfeltevésekre valós, a lényegét érintő válaszokkal kell szolgálnunk.

Magyarországon az elmúlt évek közéleti eseményeinek szemlélése során többször felmerült bennem a kérdés: vajon egy nép jelen tetteinek, fellépésének vagy fel nem lépésének lehetnek-e olyan történelmi vagy egyéb okai, melyek valamilyen módon hatással vannak a jelen cselekményeire. Lehetséges-e valamely kollektív lelkeségről beszélnünk, mely akarva-akaratlanul lelkünk mélyén megbúvik, s végső soron a jelenben (s a jövőben) döntésekre sarkall? S ha létezik ez a kollektív lelki háttér, mindez (akár részben) megfeythető-e, s ennek eredménye és ismerete használható-e nemzetünk missziójában – úgy, mint a gyenge pont feltárása után a megfelelő orvosság kiutalása? Hiszen muszáj lenne nekünk magyaroknak megérteni a magyarokat. Bármilyen jó szándékú

amerikai tanácstól vagy nyugati módszertől nem várható el, hogy a mi gondolkodásunkat, értékrendünket, depresszióinkat, lassúságunkat megértse, és ezzel a tudással szolgáljon a magyarok felé.

A fentiek tehát felvetik a következő kérdést: „vajon nem húzódik-e meg háttérben valamely kitapintható nemzeti karakter (vagy *Buda Béla* szavával szólván: néplélek), amely felelőssé tehető, s holmi magyar fátumként lebeg felettünk? A kérdésfelvetésnek messzire nyúló előzményei vannak – el egészen *Széchenyi* nemzetkarakterológiai eszméjéig. A két háború közötti korszak szellemi életének egyik jellegzetes vonulatát alkotják a különböző – jobbára szellemtörténeti alapvetésű – típusalkotási kísérletek. Elegendő a magyar jellem (‘Mi a magyar?’) e korszakban dívó vég nélküli boncolgatására utalni. *Prohászka Lajos* kínálja a legszínvonalasabb típusváltozatot, midőn szembeállítja a német ‘vándor’ és a magyar ‘bujdosó’ ideáltípusát. De ide vonható *Székfü* eszme-futtatása a ‘magyar bortermelő lelki alkatáról’, vagy *Németh László Madách* örvén megfogalmazódott gondolata a magyarságra jellemző ‘heroikus pesszimizmus’-ról. De szó eshetnének ezeknél kevésbé szerencsés fogalmi konstrukciókról is, mint a ‘mélymagyar’ és a ‘hígmagyar’ megkülönböztetése vagy a ‘turáni lélek’ eszméje.”²

Miért bús a magyar?

Mosolygó amerikai, hűvös angol és bús magyar – jól ismert sztereotípiák, mely alapvonások az emberek többségének első alkalommal eszébe jutnak a fenti nemzetek tagjairól. Milyen hasonló általános „jellemzőket” szoktak más nemzetek tagjai a magyarokra, vagy szoktunk mi saját magunkra aggatni? Depresszív, összefogásra képtelen, borulató? Az öngyilkosságot a külföldi publikációk gyakran mint a magyar lelkeség egyik jellegzetességét kezelik. Honnan erednek ezek a korántsem hízélgő megfogalmazások?

Buda Béla így fogalmaz a *Magyar Szemlében*: „A magyarság minden önérvényesítő, lázadó, védekező fellépését a történelemben kegyetlenül megtorolták.”³ Nemigen találunk más olyan népet, mely minden jelentős háborút elvesztett, forradalmait vérbe fojtották: ünnepejük ötvenhatot, de gyászoljuk az ötvenhatosokat; ünnepejük az 1848-as forradalmat, de gyászolnunk kell annak végkimenetelét. Ugyan a rendszerváltoztatás tárgyalóasztalnál született, s nem utcai harcok árán bukott meg a kommunista diktatúra, a társadalom jelentős részének a fordulat veszteséget jelentett (erről később még bővebben). Nem véletlenül alakultak ki a mai cinikus megfogalmazások („ellopott rendszerváltozás”, „módszerváltás”).

Természetesen olvashatunk olyan megállapításokról is, melyek részben elutasítják a fenti gondolatmenetet, s azt a véleményt képviselik, hogy „néplélekről” nem beszélhetünk. *Pataki Ferenc* a következőképp fogalmazza meg álláspontját:

„Nem hiszek valamely ‘néplélek’-ben, ebben a minden ízében XIX. századi, a korai európai társadalom-lélektan német és francia változatában született fogalomban. Már csak azért sem, mivel egy nép jellemző társadalmi reakcióinak tartománya jóval gazdagabb, semhogy egyetlen vonással vagy típussal jellemezhető lenne...”⁷⁴

Nyilvánvalóan mást mond jövőbeni kilátásairól egy tizenhat éves fiatal, és másról beszél egy negyvenöt éves családapa. Más-más élettörténet, tapasztalat és ebből fakadó lelki-ség és jövőszemlélet fedezhető fel. Mindezzel együtt kijelenthetem, hogy magyar emberekkel beszélgetve, élettörténeteket és jövőbeni terveiket hallgatva többnyire a *reménytelenség* olyan súlyos megnyilvánulásaival találkozhatunk, mely rátelepedvén életünkre a hétköznapi kilátásait igen negatívan befolyásolja.

Számomra ez a megállapítás jelentős felismerés volt, ezért a továbbiakban körbejáróm a reménytelenség megnyilvánulásait társadalmunkban. Azért is teszem ezt, mivel véleményem szerint a kollektív és személyes reménytelenség ellen a keresztyénség időszerű és valós válaszokkal szolgálhat – amennyiben felvállalja a társadalmi jelenlétet és üzenetének eljuttatását azok felé, akik éheznek rá⁵.

A reménytelenség megnyilvánulásai társadalmunkban

Népességfogyás

A népességfogyás Magyarországon mára kritikus kérdéssé vált: a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai szerint 1980 óta 654 463 fővel csökkent hazánk lakossága. (2007. június végén az ország becsült népessége 10 055 000 fő volt).⁶ A népességfogyás általában azt jelenti, hogy a halálozások száma meghaladja az élve születéseket, ha a be- és kivándorlás egyenlegét nullának tekintjük. (Az össznépesség számításában azonban ez utóbbi népességyeréséget vagy -vesztéséget is számba veszik.)

Ilyen vagy nagyobb mértékű népességcsökkenés Európán belül csak Ukrajnában, Oroszországban, Bulgáriában és a Baltikum országaiban figyelhető meg. Az Európai Unió országaiban a népesség egyezrelekes növekedést mutat, Lengyelországban és a szomszédos Szlovákiában stagnál, Csehországban pedig másfél ezrelékkal csökken.

A népességfogyás okai

A nagyarányú magyarországi népességfogyás meghatározó összetevője a magas halálozási arány, ami elsősorban a szocializmus idején agyonreklámozott („ingyenes és általános”) egészségügyi ellátás silányságának róható fel. Miközben ugyanis Európa nyugati felén a II. világháborút követő időszakban a – miénknél jóval magasabb – nemzeti jövedelem 6–7 százalékát fordították egészségügyre, Magyarországon ez évtizedeken keresztül mindössze 2,5–3 százalék volt. Az itthoni csecsemőhalandóság mértéke Európában a legmagasabbak közé tartozik. A 2002-ben elért 9,2 ezrelékes mérték 30%-kal magasabb a csehországinál és kétszerese az EU átlagának. A felnőttek, elsősorban a férfiak halálozási arányát a nyolcvanas években jelentősen rontotta a másod- és harmadállásokban megtestesült önkizsákmányolás, a kilencvenes évek elején pedig az addig nem ismert tömeges

megélhetési bizonytalanság. Mindezek következményeképpen Magyarország évtizedek óta vezeti a daganatos, a szív- és keringési betegségek, valamint az öngyilkosságok fajlagos nemzetközi statisztikáját. Ígéretes ugyanakkor, hogy az utóbbi 8–10 évben a halálozási arány romlása megállt, sőt – a daganatos betegségek kivételével – halálozási okonként is javulni kezdett, a várható élettartam pedig, másfél évtizednyi csökkenés után, lassan újra nő.⁷

A népességfogyás másik előidézője az, hogy a születések száma 1980 óta a kétharmadára, ezen belül 1993 óta húsz százalékkal csökkent. Egy a közelmúltban – a Károli Gáspár Református Egyetemen tartott konferencián – *Kopp Mária* által ismertetett elemzés⁸ kimutatta, hogy a szülőképes nők általában egy gyermekkel kevesebbet szülnek, mint amennyit ők maguk kívánatosnak tartanak. Figyelemre méltó, hogy a különbség az iskolai végzettség emelkedésével egyre nő, tehát a gyermekszülési deficit elsősorban a magasabb kvalifikált nők csoportjához köthető. Ez arra utal, hogy a magasabb végzettségű asszonyok önmegvalósítási ambícióinak támogatására – tehát otthoni munkájuk segítésére – jobban berendezkedett társadalomnak több esélye lenne önmaga reprodukálására. A segítség lehet a nagycsalád korszerűbb formában történő újraélesztése (példa erre a Fidesz kormány kezdeményezése a nagyszülői GYES-jogosultság bevezetésére), a magasabb szakképzettséget kívánó munkakörök ellátó asszonyok javadalmazása úgy, hogy ők maguk is megfizethessék otthoni segítségüket.⁹

Az utóbbi 25 évben tapasztalható negatív tendencia tehát egyrészt a tartósan magas halálozási mutatók stagnálásának, másrészt a születések csökkenésének következménye. A halálozások számának csökkentése elsősorban a magyar férfilakosság mentális és testi egészségének javításával érhető el, a születek számának növelése pedig a nőknek a gyermekek vállalásához szükséges egzisztenciális bátorságán múlik. A magyar férfiak helyzetének tragikumát a védő közösségek hálójának hiánya okozza. A kommunista diktatúra ugyanis tudatosan verte szét a kisközösségeket, legyen szó akár politikai, egyházi vagy civil csoportosulásokról. Másik okként a magyar nép évszázados „demokráciadeficitjét”, tehát a polgárosodás megkérdőjelezését említhetjük. E védőhálót ma, a rendszerváltás után újra kellene szőni, s szemei lehetnének a különböző baráti körök, civil szervezetek, a sport- vagy hobbi klubok, az egyházi bázisközösségek vagy éppen a támogatóikra a választások között is odafigyelő politikai pártok. A magányosan küzdő, környezetével rivalizáló, a társadalmi ranglétrán való lemaradástól rettegő férfi kiemelten veszélyeztetett. A magyar férfiak jelentős része – egyes felmérések szerint 10–15 százaléka – a fenti tényezők miatt krónikus stresszt él át, neurotikus és depressziós tüneteket produkálva, amelyet gyakran kísér pesszimizmus és a világgal szembeni ellenségesség.¹⁰

Lehetséges kiutak

Az előzőekben felvetett védő közösségek spontán kialakulása rendszerváltás után is csak megkésve kezdődött el. E közösségek szaporodása – és a gazdasági helyzet tartós javulása – eredményezheti a társadalmi tőke és ezzel a bizalom Magyarországon ma rendkívül alacsony szintjének növekedését. Plurális polgári társadalomban, piacgazdasági körülmények között pedig csakis ettől várható az egyének biz-

tonságérzetének megszilárdulása. A biztonságérzet javulása várhatóan oda vezet, hogy a szülőképes asszonyok világra hozzák azt a családonként átlagosan eggyel több gyermeket, akit ma is szeretnének, de félnek megszülni. Ha így lesz, az a termékenység több mint 60%-os növekedését, ezzel Magyarország népesedési gondjának a megoldását jelenti, hiszen ez az érték – a halálozási arányszám európai szintre csökkentése, tehát jól finanszírozott és jól szervezett egészségügyi rendszer mellett – elegendő a népesség reprodukálásához.¹¹

Az abortusz

Száz születésre Magyarországon ötvenöt-hatvan abortusz jut, míg Nyugat-Európában ez a szám öt-tizenegy. Bár az utóbbi években egy-kétezerrel csökkent a terhességmegszakítások száma Magyarországon is, de az egyre mérséklődő születések számával összehasonlítva kiderül, hogy nem javul a helyzet az abortusz kérdésében.

Az abortusz következményei

Abortuszon átesett nők esetében egészségügyi, demográfiai és pszichés következményekkel számolhatunk. Az egészségügyi szövődmények és következményekre nem térek ki, de a bőséges szakirodalom mellett megemlítem *Baranyiné Sári Judit Az abortuszkérdés Magyarországon* című dolgozatát (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 1999), ahol igen komplex módon, egészségügyi-demográfiai és pszichés szempontból közelíti meg a kérdést a szerző.

Demográfiai következmények

Amint az előzőekben erről már szoltam, Magyarország népesedési kérdésköre sorsproblémává nőtt, éppen ezért az abortusz sem lehet magánügy. Az abortuszkérdés és a hazai népesedés társadalmi összefüggéseire és következményeire mutat rá az a kiáltvány, amelyet az Amerikai Magyar Szövetség tett közzé 1983-ban: „A lepergett századok folyamán már többször indult fogyásnak a magyar... Ami azonban negyedszázad óta megy végbe Magyarországon, az példátlan eddigi történelmünkben, mert most először történik, hogy népünk fogyását nem külső erőszak, hanem a magyar anyák termékenységének hanyatlása okozza. Ez a nemzet jövője szempontjából beláthatatlan veszélyeket rejt magában.”¹²

Miért nem vállalkozik a mai családok túlnyomó többsége kettőnél több gyerekre? Az életszínvonal növekedése céljából. *Molnárfi Tibor* közgazdász a következő számításokat végezte a jövedelemszint és a gyermekszám kapcsolatáról: „Ha valaki nem vállal gyereket, akkor amennyiben egygyermekes családból jön, életszínvonala a volt egygyermekes családjának 123,5%-a lesz, vagyis egyötöddel jobban élhet. Ha kétgyermekes családi fészekből kilépve alakít új családot, akkor életszínvonala a volt kétgyermekes család 153,8%-a lesz, vagyis másfélszer jobban élhet. Ha négygyermekes családot hagyott maga után, akkor életszínvonala a volt 4 családos lehetőség 277,8%-a lesz, háromszor jobban élhet. Ha valaki háromgyermekes családból jön, és nem vállal gyereket, életszínvonala a volt háromgyermekes családok életszínvonalának 192,3%-a, vagyis kétszerese lesz. Négy gyerek esetén a volt család életszínvonalának 69,2%-a

lesz.”¹³ Ez a nézet rövid távon igaznak látszik, de hosszú távon a gyermektelen emberek öregkorát tekintve feltétlenül hibásnak bizonyul.

Pszichés következmények

Az *Új Ember* katolikus hetilap 2006. január 22-i száma interjút készített *Paksy Mária* pszichiáterrel, aki a következőképpen nyilatkozott arról, hogy tapasztalatai alapján milyen hatással lehet egy pszichiátriai betegre az, hogy korábban abortusza volt:

„A nőbetegek – elsősorban a depressziós, szorongásos kórképekben – nagyon sokszor azzal kezdik a kórtörténetüket, hogy ‘talán az egész életem másként alakult volna, ha nem szakítottam meg annak idején a terhességemet’. Ez történhetett három hónappal vagy akár húsz évvel korábban is. Nemritkán több abortuszon is átesetek. Betegségüket nem mindig vezetik vissza idáig, de ha belemerülünk a kórelőzményekbe, sokszor egyértelművé válik, hogy a kezdeti tünetek ehhez az eseményhez köthetők. Ezekben az esetekben a nők általában elbizonytalanodnak, bezárkóznak, elmagányosodnak, partnerkapcsolataik sikertelenek, szorongóvá, örömtelenné válnak. Általában csak célzott, egyéni pszichoterápiával lehet feloldani ezt az összetett tünetegyüttest.

A nőt minden esetben nagyon megterheli lelkileg a terhességmegszakítás, hiszen teste, lelke az élet továbbadására van megalkotva, a fejlődő gyermek elpusztítása a természetes anyai ösztönrel szöges ellentétben áll. A fent részletezett tünetegyüttest posztabortusz szindrómaként (PAS) külföldön már egy-két évtizede ismerik. Nálunk a pszichiátria eddig nem vett tudomást róla, annak ellenére, hogy a nőgyógyászok részéről rendszeresen felmerül az igény, hogy az abortusz előtt álló vagy azon átesett nővel pszichológus, pszichiáter foglalkozzék. Hiszen a beavatkozásig való eljutás, majd maga a műtét számos ellentmondásos érzést, kiszolgáltatottságot, kényszermegoldást hordoz, melyet a nő általában képtelen egyedül feldolgozni.”¹⁴

Az abortusz erkölcsi megítélése

Az emberi élet egyértelműen felbecsülhetetlenül értékes. Ezt az értékes életet mindnyájan megkaptuk, de nincs hatalmunkban. Teljes értelemben sem létrehozni, sem elpusztítani nem tudjuk. Az elsőre példa, hogy csupán az élet továbbadásában, és nem létrehozásában van szerepünk, a másikkra pedig Jézus keresztre feszítése és feltámadása a példa. Isten nemcsak létet és örök életet ajándékoz az embernek, hanem meghívja arra is, hogy társa legyen az élet továbbadásában és kibontakoztatásában.

Éppen ezért az abortusz talán az egyik legsúlyosabb bűn az emberi élet ellen. Az áldozat valóságos emberi lény, aki az egyedfejlődésének azon a szakaszán tart, ahol még fokozott védelemre szorul. Teljesen ártatlan. Minden nő a fogamzás pillanatában édesanyává válik. A világon a legnagyobb érték létrehozásában az első számú szerep az övé. A nő testi-lelki valója anyai mivoltának kiérlelődése felé tart. Amikor az abortusz mellett dönt, mindezt pótolhatatlanul lerombolja.

Alkoholizmus

Tudomásom szerint Magyarországon 600 000 embert érint közvetlenül. Ebbe nem számolták bele a „nagyvívókat” és a hozzátartozókat.

Különböző írások és tanulmányok sokat foglalkoztak és foglalkoznak az alkoholizmus kialakulásával, így a megemlítésen túl nem fejtem ki hosszasan a témát. Többségében megegyeznek a különböző vélemények abban, hogy alkoholfogyasztással az ember hiányérzetét szeretné pótolni, eszköznek tekinti az italt, amely kiszabadítja a jelenlegi (elfelejtendő) hangulatából: menekülés a valóság körülményei és kudarcai elől. Véleményem szerint tipikus példa a reménytelenség egyik jelentős megnyilvánulására.

A magyar férfialkoholizmus többnyire magányra utal. Később a csőd elviselésének, a valóság kikapcsolásának eszköze. Az öngyilkosság pedig a csőd végső következtetése, a sokféle krónikus önpusztítási mód egyik szélsősége.

Depresszió és pánikbetegség

Mindenki átél valamilyen boldogtalanságot, gyakran valamilyen változás következtében, akár visszaesés vagy veszteségérzet formájában. A fájdalmas érzések, melyek kísérik ezeket az eseményeket, általában a helyzetnek megfelelőek, szükségesek, átmenetiek, és magukban foglalják a személyes fejlődés lehetőségét. Amikor azonban a rossz hangulat tartósan fennáll és érinti a mindennapi életfunkciókat, felmerül a depresszió lehetősége. A tünetek súlyossága, időtartama és egyéb tünetek jelenléte különbözteti meg a depressziót a normális szomorúságtól.

A teljes elcsüggedésben levő emberek negatív érzéseket élnék át: érzelmi elhidegülés, reménytelenség, levertség, szomorúság, agresszió, félelem, szorongás... A Zsolt 42,6-ban olvassuk: „*Miért csüggedsz el, lelkem, miért háborogsz bennem? Bizzál Istenben, mert még hálát adok neki az ő szabadításáért!*”

Az önbizalomhiány a depresszió egyik legáltalánosabb tünete; az egyik oka pedig a harag, amely a búskomorság minden fázisában jelen van. Az önsajnálát a depresszió legfőbb oka, de ezt nagyon nehéz elismerni.¹⁵

Napjaink egyik legerjedtebb pszichiátriai betegsége a pánikbetegség. A betegség tulajdonképpen a félelem, a szorongás olyan mértékű elhatalmasodása az ember felett, hogy semmit sem képes tenni, és semmi másra nem tud gondolni, csak arra, hogy fél. A félelem olyan mértékűvé válik, hogy testi tüneteket is produkál a beteg: szívdobogás, hasmenés, hányás, gyengeség. Később a beteg már attól is fél, hogy ezek a tünetek előjönnek egy váratlan helyzetben (pl. utazás vagy vásárlás közben is).

Egy pánikbetegtől hallottam, hogy így definiálta ezt a betegséget: a *félelemtől való félelem*. Mi hívő emberek tudjuk, hogy a sátán és az ő birodalmának mozgatórugója a félelem. Minket embereket is ezzel az eszközzel próbál irányítani és hatalmában tartani. Mindannyian tudjuk, hogy félni sok mindentől lehet, mégis talán a jövőtől való félelem a legerősebb félelmünk ezek közül. A családjunk, az országunk és a személyes életünk jövője felől. Lesz-e elég pénzünk, jól alakul-e a karrierünk, befutott emberek leszünk-e, a gyermekeink egészsége is aggaszthat bennünket. Ilyenkor egyik gondolat jön a másik után: nincs vége, se hossza aggódni-valónk lajstromának. Ez a fajta gondolkodás haszontalan: rombol és szorongást kelt. Elveszi az ember reménységét a jövő felől.

Amint a sátán látja, hogy jó talaj számára az ember, aggódó, szorongó, reménytelen szíve elindítja támadását: olyan erővel ostromolja, hogy az kivédhetetlen, lehengető és

megállíthatatlan. Ilyenkor mérhetetlen félelem, nyugtalanság vesz erőt az emberen, amit a beteg rohamszerűen él meg, ez a pánikroham. Az orvos nyugtatókat, stresszoldókat, antidepresszáns tablettákat ír fel, ez azonban csak tüneti kezelés. Meggyőződésem, hogy ez a támadás csak Isten igéjével verhető vissza.

Az Ef 6,10–12-ben ezt olvassuk: „*Végül pedig: erősödjétek meg az Úrban és az ő hatalmas erejében! Öltétek magatokra az Isten fegyverzetét, hogy megállhassatok az ördög mesterkedéseivel szemben! Mert a mi harcunk nem test és vér ellen folyik, hanem erők és hatalmak ellen, a sötétség világának urai és a gonoszság lelkei ellen, amelyek a mennyei magasságban vannak. [...] Vegyétek fel mindenképpen a hit pajzsát, amellyel kiolthatjátok a gonosznak minden tüzes nyilát! Vegyétek fel az üdvösség sisakját is és a Lélek kardját, amely az Isten beszéde!*”

Öngyilkosság

„Megvizsgáltuk, hogy mi áll a depresszió hátterében, és elsősorban az *anómia* jellemzőit találtuk, amit ellenségességnek nevezünk, miszerint a legbiztosabb nem bízni senkiben, mert az emberek általában aljasak, önzöek, csak ki akarják használni a másikat, meg hogy az ember csak azért nem követ el bűncselekményt, mert fél a leleplezéstől. Ezek az anómiás jelenségek a depresszió igazi háttértényezői, és ami ezzel jár: a társadalom izolált egyénekre, individuumokra szakad, az egyén nem érzi úgy, hogy számíthat másokra, hogy beletartozik egy közösségbe.”¹⁶ Ez az igazi egészségkárosító tényező. A depressziós tünetekkel bíró egyén gyakorta szuicid készletet érez, betegségének a végére úgy járhat, ha eldobja magától az életét. Igen figyelemreméltó és jellegzetes adat, hogy 1960–1990-ig az öngyilkosságok országos arányszáma majdnem megkétszereződött.

Öngyilkossággal kapcsolatos olvasmányaim, tudakozódásom közepette meglepő adatokat találtam: elgondolkodtató, hogy vajon mivel magyarázható az a meghökkentő adat, miszerint a XX. század folyamán sohasem volt olyan alacsony az öngyilkosságok száma, mint 1953 és 1957 között. Ettől kezdve viszont egészen a 80-as évek végéig az arány lineárisan növekedett. 1956 drámájának elhúzó társadalmi reakciója ez, vagy más tényezők is közrejátszottak? Azt sem könnyű megmagyarázni, hogy miként csökkenhetett egyetlen év alatt (1938-ról 1939-re) 29,3 százalékról 23,6-ra az öngyilkosságok száma. Feltehető, hogy a terület-visszacsatolásokat kísérő nemzeti közlekedés és a háborús konjunktúra együttesen idézte elő a jelenséget, de az előzmények egyik-másik oldala így is homályban marad.¹⁷

A jelen mint globalizáció

A harmadik évezred kezdetén aligha létezik átfogóbb és egyetemesebb hatású kérdéskör gyorsan változó világunkban, mint a globalizációnak nevezett általános, világméretű és rohamosan terjedő átalakulás. Napjainkban ez a jelenség nem csupán világméretűben gyorsulva érvényesülő tendencia, hanem egyre inkább törvényszerű és feltartóztathatatlan, visszafordíthatatlan folyamat.

Globalizáció a nyugati civilizáció kezdeményezésére történő világszintű egységesedési folyamatokat, és azok következményeit értjük az élet számos területén (gazdasági, pénzügyi, kulturális, információs, nyelvi globalizáció). A globalizációs folyamatot a nemzetek közötti megállapodások

és nemzetek feletti intézmények szabályozzák.

Ez a folyamat természetesen mélyen érinti a magyar társadalmat is, hiszen az országhatár ma már nem nyújt védelmet a különböző vallások, eszmék, filozófiák, divatok, áruk és médiák – s egyáltalán az információk – előtt.

Éles ellentétet tapasztalunk szülők és gyermekek élete, értékválasztása és céljai között, melynek okai nem csupán életkorbeli különbözőségeiknek köszönhetőek, hanem annak a globalizációs folyamatnak az eredményeként is, mely a mai „globális ifjúság” gondolkodását, értékítéletét és célválasztását meghatározza. Óriási a különbség a rendszerváltás előtti viszonylagosan zárt szocialista ország, és a mai globalizált világrendbe illeszkedett Magyarország között. Mindez a háttér alapvetően meghatározza az adott generáció viselkedési, erkölcsi, fogyasztási szokásait.

Szüleink még a Mézes Mackó Tejbárban éltek közösségi életüket, és a Marx téri önkiszolgáló éttermekben fogyasztották a napi egyszerű ételüket. Ma a fiatalok McDonalds'-ba járnak közösségi életet élni. Annak idején kelet-német Trabanttal utaztak a hétvégi telekre vagy a SZOT üdülőbe nyaralni, ma már nyugati autókkal vagy repülőgéppel utaznak külföldi úti célok felé. Szüleink még az Úttörő Áruházban vásárolták a gyereknek a mackónadrágot vagy egyenruhákat (úttörőruha, iskolaköpeny). Ma már valamelyik nagy bevásárlóközpontba vagy plázába járunk vásárolni, és természetesen a legújabb nyugati trendeknek megfelelő ruhákat veszünk. (Egyenruhákról pedig hallani sem akarunk, mivel egyéniségünket nem akarjuk ilyen keretek közé szorítani.) Az akkori ember *Latabár Kálmán* vagy *Hofi Géza*n nevetett a színházban, ma pedig *Mr. Bean*en nevetünk a mozikban. A televíziókészülék megjelenése után akkor az állami televíziót választhatta a tévénező, manapság azonban már több száz csatorna közül választhatjuk ki a kedvünkre valót. Bár a sort még hosszasan folytathatnánk, végül még egy jellegzetes példát említenék meg: ha szüleink tájékozódni szerettek volna a különböző hírekről, akkor az MSZMP lapja, a *Szabad Nép* szűrt híreit olvashatták, szemben a mai kor emberével, aki az internet korában egy kattintással a világ bármely pontján történt eseményekről azonnal információhoz juthat.

Kicsit kisarkítva elmondhatjuk, hogy a globalizáció korában a fogyasztás nem mint szükségleteink kielégítésének eszköze, hanem mint fő életcél jelenik meg: a kereskedelmi televíziók, rádiók és az internet mind a fogyasztói társadalom építésének eszközeivé váltak. Az emberekbe tudat alatt beépülnek azok a reflexek, amik arról igyekeznek meggyőzni, hogy vásárolj, költés minél többet, legyen jó állásod, hogy sokat költhess, ha pedig ez nem adatik meg, vegyél föl hitelt, hogy megvehesd magadnak, amire vágysz. Vágyaink pedig szárnyalnak, s ösztönzik hitelfelvételre az embereket.

Tóth László: Globalizáció

Eltűntek az Alföldről a kondák.
Helyükön dübörgő hondák
túrnak, s szekér helyett audik
visznek el kicsiny faludig.

Birka sincsen. Ne lesd apró kerek
nyomaikat kint a réten. a brókerek
golfoznak ott, ha a szent buksz index

éppen az ő szándékuk szerint tesz.
Keresnéd a kútágast, de későn.
Helyén móbájl bródkasztang tersősön,
s a hegyében rigó nem csicsereg:
lelőtték a vadászgató olasz menedzserek.

A kocsma, hitted, az kiirthatatlan.
Tévedtél. A helyén piddzhat van,
s ahogy régen kiült a tornácra,
úgy ül öregapád most a mekdonácba.

Kis falud a tőke kicifrázza.
A piactér mostmár szitipláza,
s ahol bólingatott az eperfa lombja:
erszte bank, erszte bank: ki-ki nyúgalomba!

Globalizáció – siker és nyomor egyszerre

A rendszerváltás óta a magyar foglalkoztatás átrendeződésének lehetünk tanúi: a gyárak, a tsz-ek megszűnése után, valamint a kiskereskedelmi egységek folyamatos leépülése és csődje közben egyre nagyobb teret nyernek a multinacionális vállalatok. Tapasztalataink bizonyítják, hogy a Magyarországon jelen levő multinacionális vállalatok az általuk foglalkoztatottaknak (főként a kereskedelemben) a lehető legalacsonyabb bért állapítják meg, így tartva folyamatos létbizonytalanságban a náluk dolgozókat.

Az Európában jellegzetesen alacsony magyar bérek mellett azonban nyugati árszinten lévő termékeket és szolgáltatásokat kínál számukra a média: a fogyasztás gerjesztése, a melegegedettség kioltása és a mindig többre vágyás keresi követőit a kereskedelmi televíziók gyarapodó reklám-üzeneteiben, de ez a „hívogató” köszön vissza a villamos oldaláról, az internetről és minden reklámfelületről.

Az alacsony bérekből a többségnek azonban nem futja drága termékekre és szolgáltatásokra, így a kívánságnak és vélt társadalmi elvárásoknak engedve mind nagyobb hitelekkel igyekeznek feltölteni az álmaik és lehetőségeik közötti szakadékot. Beszédes tény: addig, míg néhány évvel ezelőtt a hitelfelvétel jellemzően lakáscélú, esetleg gépjárművásárlási célú hitelekkel állt, mára a fogyasztási hitelek a gyakoriak: nemritkán ruhát, cipőt vagy élelmiszert (pl. karácsonyra) hitelből vásárolnak a magyar családok.

Egyre többen kerülnek hitelcsapdába, mely többnyire újabb hiteleket generál, és anyagilag megfojtja a bele került gyanútlan személyt. Elárverezett ingatlanok, visszavitt autók és tönkrement családok tesznek bizonyosságot a bedőlt hitelekről. Reménytelen helyzetbe kerülnek ezek a családok, a visszakapaszkodás lehetősége keveseknek adatik meg.

A sikeresség és gazdagság látszatának fenntartása a nyomor közepette – lehangoló kép, pedig valljuk be, gyakran találkozunk ezzel! Mai globalizált világunkban ugyanis nem létezik „tisztos szegénység”. Az anyagiak, a minőségi élet vagy a siker hiánya szegényelni való dologgá vált. Így aki nem gazdag vagy nem sikeres, legalább ennek látszatát igyekszik megtartani – sokszor bármilyen áron.

A túlélésre beállt nemzedék

Szegénység – kilátástalanság napjainkban is

Hazánkban napjainkban közel kétmillió ember él, aki a kilencvenes évek elején kiszorult a munkaerőpiacról, felélt

tartalékait, s akinek nemhogy felemelkedési, de egyáltalán megkapaszkodási esélye sincs. Aki csak egyre csúszik lefelé, egyszerű létfenntartása sem biztosított. Ez a társadalmi réteg önerőből képtelen talpra állni, s ha nem történik semmilyen beavatkozás, gyermekeivel együtt végleg munkanélküli marad, kirekesztettsége visszafordíthatatlanná válik.¹⁸

2004-ben hárommillióan éltek a KSH által számított 34 ezer forintos létminimum alatt. A Szociális Szakmai Szövetség Gyorsjelentése szerint 200–300 ezer család, a szegény családok negyede kizárólag szociális juttatásokból él, miközben kimutatható: gyakran a legrászorultabbakhoz jutnak el a legkevésbé a segélyek. A legelesettebbek között a leggyakoribbak az egyszülős, valamint a három vagy több gyereket nevelő családok. A TÁRKI felmérése szerint egymillió embernek a lakásrezsi kifizetése után mindössze 3500, másik egymilliónak 13–14 ezer forintja maradt egy hónapra.¹⁹

Vidéki munkanélküliség

A tömeges elszegényedést elsődlegesen kiváltó nagy – mintegy másfél milliós – elbocsátási hullám 1996-ra lezajlott, a munkanélküliek aránya azóta jelentősen nem változott, de jelentősen nőtt az inaktívaké. A munka elvesztése mellett a lakásfenntartás folyamatosan emelkedő költségei adják a másik olyan fő tényezőt, ami könnyen anyagi romlásba dönthet ma egy családot.

1990 és 2002 között a fogyasztói árak a hétszeresére, a fűtésenergia-árak pedig tizenötszörösre emelkedtek, s jelenleg félmillió háztartásnak van behajtható adóssága.²⁰

A munkanélküliség, a családok csökkenő jövedelme a következő vészes folyamathoz vezet: az értékek eladogatása után éhezés fenyeget, sorra kikapcsolják a közműveket, szétesik a család, elvész a lakás, megromlik az emberek egészsége. Egyre rosszabb minőségű lakhelyekre költöznek, jellegzetes tendencia az elszegényedő városiaknak a kistelepülésekre, olcsó házakba való kiköltözése, ahonnan nehéz a visszaút.

A tartós, mély szegénység zöme vidékre koncentrálódik, a kistelepülési térségekben egy öntörvényű, a többségi társadalomtól erősen izolált világ jött létre. A munkanélküli régiókban a végtelenül kiszolgáltatott emberek számára az egyetlen lehetőséget az uzsorakamatra felvett kölcsönök, illetve az alkalmi feketemunka, a napszám jelenti. A beszámolók szerint a megszorult családok előre eladják szociális juttatásaikat, például 20 ezer forintért az egész évi családi pótlékot. Általános jelenség az eladósodás, az effajta kölcsönügyletekre az utóbbi időben egész maffia, kemény behajtó hálózat épült rá.

Ellenőrzött egyház – szabad egyház

A rendszerváltást megelőzően a kommunista propaganda mindig sötét hatalmi intézménynek állította be az egyházat, amely külföldi hatalmakkal összekapcsolódva mindig a nemzet, a gyengék és a szegények ellen volt. Olyan hatalomnak tekintette, amely a végre igazán demokratikus és szabad, a földi paradicsomot megteremtő társadalmat már építésének kezdetén le akarja rombolni. A püspököket és az egyházi élet fontos képviselőit letartóztatták és politikai okokból elítélték mint olyan személyeket, akik a haladás és a nép boldogsága ellen tevékenykednek. Ez volt a kiindulópont az egyház hatalmi pozíciójának szétrombolására és a nyilvánosságából, a társadalomból való eltávolítására.

A kommunisták minden lehető eszközzel minden egyes vetélytársat ki akartak irtani. Meggyőződéses gyakorló

keresztyének nem tölthettek be befolyásos állásokat. Az ifjúság – és ezzel a jövő – befolyásolása szigorúan tilos volt az egyház számára. Természetesen ki volt zárva a televízióból, a rádióból és a nyomtatott sajtó túlnyomó részéből. Amennyi lehetőséget mégis hagytak számára a nyilvános fellépésre, az csak arra szolgált, hogy a rendszer barátságosabb arcot mutathasson a Nyugat felé. Az egyház hivatalos tevékenysége lényegében véve csak a templomon belül volt lehetséges, ahol aztán könnyű volt teljesen ellenőrzés alatt tartani. Ennek az ellenőrzésnek és megfelelő irányvonal kijelölésének volt eszköze az Állami Egyházügyi Hivatal (ÁEH), valamint 1950-től az úgynevezett „békemozgalom”. Mindemellett a kommunista hatalom széles besúgóhálózatot tartott fenn: a gyülekezeti közösségekbe is beépítette embereit, akik időről időre jelentették a közösség életét. Akik békepapnak álltak, nagyon különböző indíttatással csatlakoztak: voltak köztük, akik egyéniségük vagy elhatározásuk miatt keveset ártottak, mások tevékenysége azonban a diktatúra súlyát helyezte az egyházak és a hívek vállára, segítséget nyújtottak a vallásgyakorlás üldözésében, és társaiknak nagy személyes károkat okoztak. Emellett voltak olyan papok is, akiket kínzással kényszerítettek a békemozgalomhoz való csatlakozásra.

Az élő közösségek, gyülekezetek vezetőit, lelkipásztorait nehéz helyzetbe hozták: a beszűkülő lehetőségek közepette igyekeztek tartani a lelket a tagságban, és folytatták missziós munkájukat. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy olyan hosszú időszakról van szó, melyet mai szabad világból tekintve talán elképzelni sem tudunk. Hiszen nem néhány éves kényszerű üldözésről, támadásokról van szó, hanem hosszú évtizedeken átnyúló állandóságról és változatlan helyzetről beszélhetünk. Hívó generációk sorának vált természetessé az egyházellenes retorika, a gyülekezeti bezártság és a társadalmi jelenlét tilalma.

Az egyházak felkészületlensége

Olvasmányaim alapján úgy látom, mára szállóigévé vált az a kifejezés, hogy a rendszerváltás milyen *váratlanul ért* szinte mindenkit: külföldi államférfiak, az MSZMP vezetői, a magyar ellenzékiek utólag egyaránt azt állapítják meg: nem számítottak a kommunista rendszer összeomlására és valós demokratikus átmenetre. Némelyek esetleges rendszerkorrekcióra számítottak (sőt, utóbb beszámolókból kiderült, hogy az MSZMP akkori prominensei csupán erre készültek), így a megtörtént valós fordulat egyaránt mindenkit meglepett.

Gyakran az egyházak szemére vetik: nem álltak készen a rendszerváltásra, s nem voltak ugrásra készen a megváltozott viszonyok között a szabad misszióra: a megnyíló lehetőségekre. Talán jogosnak tűnik a kérdés, de ugyan hogy készült volna fel bárki is a változásra, amikor a nyugati politikusokat is váratlanul érte az események alakulása? Láthatjuk: egyik napról a másikra a kényszerű bezártságból szinte teljes szabadságot nyertek a hívó közösségek.

Mindezzel együtt a következő fejezetben röviden megpróbálom számba venni azokat a jelenségeket, melyek azok a gyülekezeti életben jelen lévő gyengeségek, amik a kommunizmus ideje alatti tiltott tevékenység és szűkre szabott lehetőségek eredményeképpen alakulhattak ki, s akár napjainkig (a rendszerváltás után is) problémát jelenthetnek a gyülekezetek missziójában.

Alternatív missziók megjelenése

Sokan azt mondják: „a globalizáció nem választás kérdése, ezért érdektelen, hogy ki szereti és ki nem. Egyedül csak az érdekes, hogy ki hogyan alkalmazkodik hozzá.”²¹ Ez az idézet elgondolkodtatott. Nekünk, evangéliumi keresztényeknek nagy kihívást jelent az evangélium célba juttatása. Míhez is kell alkalmazkodnunk globalizált világunkban? Mit jelenthet az „alkalmazkodás”? Visszavonulást? Kivárást?

Találkozhatunk azonban olyan alternatív missziókkal, akik nemhogy a visszavonulásban vagy kiváráásban látják túlélésüket, hanem élnek, mint hal a vízben a globalizált világ tengerében. Iszlám, krisnások, scientológia, agykontroll, feng-shui és más keleti vallások, filozófiák. Hosszasan sorolhatnánk a különböző jelenségeket. Ezek az alternatív missziók többnyire a rendszerváltással egy időben bontakoztak ki és indult meg térnyerésük. A megnyíló határokon keresztül ezen eszmék, filozófiák és vallások bombázták a szocializmus évtizedei alatt lelkileg kiszáradt magyar társadalmat.

Ezek az alternatív missziók igen tudatosan használják a médiát, szinte bérelt helyet rendelkeznek a különböző reggeli és esti televíziós show műsorokban: telefonos gyógyítás, álomfejtők, jósnők, feng-shui vezérelte belsőépítészeti és keleti alapokon nyugvó táplálkozási tanácsadás, harcművészet és mozgáskultúra. Néhány év alatt teljesen átittatták társadalmunkat. Véleményem szerint ezen missziók sikere egyrészt a társadalom transzcendens felé való nyitottságának köszönhető.

Úgy gondolom, az egyháznak nem szabad sértődötten visszavonulnia, meghátrálnia az egyre nagyobb vallási túlkínálatban. Folyamatosan fel kell kínálni a választási lehetőséget a többi isten és az Úristen között. Olyan módon, ahogy tette ezt például Illés próféta: „*Illés pedig odalépett az egész nép elé, és így szólt: Meddig sántikáltok kétfelé? Ha az Úr az Isten, kövessétek őt, ha pedig a Baal, akkor őt kövessétek!*”²²

Később szeretnék többet is írni a kihirdetés felelősségéről. Egyelőre csak annyit jegyeznek meg, hogy a választási helyzet kialakítása, a felhívás mindenképp az egyház feladata. Legyünk akármilyen korban és körülmények között.

(Folytatása következik)

Irodalmi utalások

- 1 Károli Gáspár: Két könyv, 1563, 2. o. (hanganyagból).
- 2 Pataki Ferenc: „Hallgat a mély...” in *A rendszerváltozás a Magyar Szemlében 1992–2002*, Válasz Könyvkiadó, Budapest, 2003, 175. o.
- 3 Buda Béla: Nem tudjuk kezelni a konfliktusokat. in *A rendszerváltozás a Magyar Szemlében, 1992–2002*, Válasz Könyvkiadó, Budapest, 2003, 164. o.
- 4 Pataki, 175. o.
- 5 Vö. Lk 5,31.
- 6 KSH – Gyorstájékoztató, 2007. augusztus 27. 1. o.
- 7 Budapest Analyses: The Decline in Hungary's Population – Causes and Prospects March 08, 2004, 2. o.
- 8 Budapest Analyses, 2. o.
- 9 Uo. 3. o.
- 10 Uo. 2. o.
- 11 Uo.
- 12 Túl a tizenkettedik órán – in *Magzatvédelem* 1992/1, 8–9.

- o.
- 13 Dr. Molnárfi Tibor: Nemzeti létünk és az abortusz – in „Az élet védelmében” c. konf. 1990, hanganyag.
- 14 Jobbágyi Gábor: A nők is áldozatok – in *Új Ember*, 2006. január 22. 14. o.
- 15 Menekülés a depresszióból – in *Evangélikus Élet*, 2007. január 14., 8. o.
- 16 Kopp Mária: A magyar társadalom egészségi állapota – in *Magyar Szemle*, Budapest, 1999. október 12.
- 17 Pataki, 174. o.
- 18 Czike Klára, Tausz Katalin (szerk.): Gyorsjelentés a szegénységről, Szociális Szakmai Szövetség, Budapest, 1996, 10. o.
- 19 Uo. 10. o.
- 20 Bass László, Ferge Zsuzsa, Márton Izabella: Gyorsjelentés a szegénységről, Szociális Szakmai Szövetség, Budapest, 2003.
- 21 Krémer Balázs: Három kérdés, 10+1 tézis – a szegénységről és a globalizációról – in *Szociológiai Szemle*, 2002/4., 190. o.
- 22 1Kir 18,21.

Szabóné Marth Éva Naámán és Te

„*Lement tehát, és belemerítette magát a Jordánba hétszer, az Isten emberének beszéde szerint, és megújult az ő teste, mint egy kisgyermek teste.*” (2Kir 5,13–14)

A megtért bűnösök láttán
Örvend az angyalok hada is.
Leszállt a magasról Naámán,
Szedelőzködjél magad is.

Az isteni lelki folyóba
Merülni hétszer kellene,
Elhagyni hétszer „kincseid”,
Semmit sem szorítani melledre.

Levetni gögöt, értelmet,
Szakadt és véres ingedet,
Parton hagyni egy kupacban,
Az összes elképzelt érdemet.

Parton a földi kincseket:
Ruhát, ezüstöt, aranyat,
Az Élet vizéért cserébe
Adni egyedül magadat.

S A J T Ó F I G Y E L Ő

A Biblia olvasása

A Biblia olvasása iránt továbbra is nagy az érdeklődés, ennek ellenére nem túl sok hívő veszi kezébe a Szentírást.

Ez az egyik végkövetkeztetése annak a kutatásnak, amelyet a Katolikus Bibliikus Szövetség szervezett a jövő októberi (5–26.) püspöki szinódusra készülve, amelyet Isten Szaváról tartanak majd az egyház életében és küldetésében. A „Szentírás olvasása egyes országokban” elnevezésű felmérésben a következő államokat vizsgálták meg: Egyesült Királyság, Hollandia, USA, Németország, Spanyol-, Francia-, Olaszország, továbbá Lengyel- és Oroszország.

Hétfőn délelőtt a Szentszék sajtótermében ismertették az újságíróknak a kutatás eredményét. Ebből kiderül, hogy az emberek túlnyomó többsége igaznak és érdekesnek tartja a Szentírás tartalmát. Magas azoknak is a száma, akik úgy gondolják, hogy a Biblia a hétköznapi életre vonatkozatható. Ezekhez az adatokhoz képest kevésbé pozitív, hogy az elmúlt 12 hónapban a megkérdezettek mindössze

20–38%-a olvasott el egy részt a Szentírásból. Az USA-ban ez az arány 75%.

A kutatócsoport koordinátora szerint (*Luca Diotallevi*) az eredményekből kitűnik, hogy a szekularizáció folyamata nem irtja ki az emberek szívéből és elméjéből a vallásos érzületet, de akadályozza ennek a gyakorlatba való átvitelét.

A Katolikus Bibliikus Szövetség elnöke, *Vincenzo Paglia* püspök kiemelte, hogy még mindig túl kevesen ismerik el a Bibliát lelki életük könyvének. Ezért hangoztatta már *II. János Pál* és *XVI. Benedek* pápa is folyamatosan a *Lectio divina* fontosságát a szinódus egyik távlataként; hiszen a Szentírás meghallgatása révén könnyebben találkozhatunk az Úrral vagy lehet lelki élményben részünk.

A Biblia ismerete mellett vissza kell térni a szöveghez és az imádsághoz is, hogy más belső légkört teremtsünk – húzta alá *Gianfranco Ravasi* érsek, a Kultúra Pápai Tanácsának elnöke. „Nemcsak a teológiához, a liturgiához kell újra fordulnunk, hanem saját, személyes lelkiségünkhöz is, a Biblia olvasásához és meghallgatásához. A *Lectio divina*nak imádsággá is kell válnia.”

(Vatikáni Rádió)

Fülöp-szigeteki diákok az élet védelméért

Vallási hovatartozásra tekintet nélkül gyűlt össze egyhetes imádságra egyetemisták csoportja a Fülöp-szigeteken, hogy a manilai kormány figyelmét felhívja többek között az abortuszproblémákra, illetve a társadalmilag igazságosabb gazdaságpolitikára. Az imanyolcadra július 21. és 26. között került sor Manilában.

Az *AsiaNews* értesülése szerint az imanyolcadra minden felekezetből vártak jelentkezőket a szervezők, s annak végeztével, július 28-án találkoztak *Arroyo* elnökkel is.

Az imaórákat a főváros érsekségének iskoláiban tartották délutánonként. A diákok csoportja társadalmi helyzetre, felekezetre való tekintet nélkül várt minden csatlakozót, hogy a gazdasági-társadalmi igazságosságra, a békére és az élet tiszteletére készítse a politikusokat.

Biyaya Quizon, a Keresztény Filippinó Diákok Mozgalmának (SCMP) vezetője elmondta, „szeretnénk

közösen megfogalmazni egy üzenetet a nemzet valós állapotáról. Egyúttal szeretnénk hangot adni a vallásos mozgalmaknak is, amelyek a népet sújtó szegénység és válság ellen küzdenek. Július 28-án több mint kétezer diák vonult fel a főváros utcáin, hogy felszólítsa a kormányt, utasítsa vissza az abortuszpárti törvénytervezetet, és védelmezze „az élet előbbre valóságát a fogantatás pillanatától”, elutasítva a kormányzati törekvéseket az ún. „családtervezésre”, amelyeket a diákok erkölcsstelennek minősítettek.

Ezen felül a diákok szóvivője bejelentette, hogy a kormány lépései a családpolitika terén csupán az ország valós problémáinak elfedésére szolgálnak, hiszen hatalmas a gazdasági válság, az élelmiszerhiány, ugyanakkor eltörölni kívánja a vezetés az olajtermelő társaságok különadóját, így segítve azokat. A fiatalok követeléseit támogatják a Fülöp-szigeteki püspökök is, akik egyúttal arra kérték híveiket, hogy imádkozzanak a gazdasági válság befejezéséért, s hogy jusson elég élelem mindenkinek.

Magyar Kurír

Hithírek hitetleneknek

Vallási hírek a neten nem hívőknek

Világi Figyelő néven olyan új tematikus hírportál indult útjára a közelmúltban, amely nem vallásos emberek számára szolgál világnézeti témájú hírekkel. Amint *Sipos Péter* főszerkesztő elmondta, a hírügynökség erkölcsi, világnézeti, társadalmi, kulturális, tudományos témákkal kíván foglalkozni olyan olvasók számára, akik magukat ateistának, humanistának vallják.

Úgy vélik, hogy erre igény van, hiszen Magyarországon a felmérések szerint az emberek 25 százaléka nem vallásos (*Medián*, 2004), és további több mint 50 százaléka „a maga módján vallásos”, vagyis nem azonosul semmilyen egyház tanítási és szokásrendszerével.

A rövidítve csak ViFi névvel jelölt tematikus hírügynökség tehát kifejezetten a nem hívők számára akar szolgálni különböző eseményekről és jelenségekről szóló írásokkal.

A fiatalok körében a magukat vallásosnak nem tekintők aránya 37 százalék – idézi a Mobilitás Ifjúsági Iroda 2004-es felmérését az induló hírportál főszerkesztője. Ezért hiánypótlónak érzi szolgáltatását a nonprofit, politikai partokhoz nem kötődő hírportál.

A nem vallásos emberek számára olyan témákat taglalnak majd, mint a világi erkölcs, az állam és az egyház szétválasztása, a világi életfilozófiák hagyományai és kultúrája, a vallások modernizációja, a hívők aránya Magyarországon és a világban – tette hozzá a főszerkesztő.

MTI

Digitalizálják a Sínai kódexet

Elkészült a Lipcsei Egyetem könyvtárában őrzött 43 kódexlap digitalizált változata.

A Codex Sinaiticus, azaz a Sínai kódex a IV. században keletkezett Egyiptomban. A görög nyelvű, csupa nagybetűvel, szóközök nélkül írt szöveg az Újszövetséget hiánytalanul, az Ószövetséget részben tartalmazza.

A kódex egy 43 pergamenlapból álló részletét 1859-ben találták meg a sínai-hegyi Szent Katalin-kolostorban. *Constantin von Tischendorf* német kutató bukkant rá az elégetésre szánt papírok között. A felbecsülhetetlen értékű dokumentum Lipcsébe került. Később egyre több részlet került elő a Codex Sinaiticusból. Ezek ma négy helyen találhatóak: a londoni British Library-ben 347 lapot, a Lipcsei Egyetem könyvtárában 43 lapot, a Szent Katalin-kolostorban 12 lapot és 14 töredéket, a Szentpétervári Nemzeti Könyvtárban 3 laptöredéket őriznek.

Az emberiség írásos kulturális örökségéhez tartozó kódexet a négy intézmény virtuálisan összeilleszti, hogy minél többen hozzáférjenek. Most elkészült a Lipcsei Egyetem Könyvtárában őrzött 43 lap digitalizált változata. „Az ősi kéziratok rendkívül sérülékeny dokumentumok, ezért évszázadokon keresztül alig lehetett hozzájuk férni. Olvasni sem könnyű egy ilyen iratot. A digitalizálással viszont mindez megváltozik. A kutatók és az érdeklődők a világ bármely pontján ezentúl néhány egérgattintással korlátozás nélkül tanulmányozhatják majd a kódexet” – mondta *Reinhold Scholl*, a lipcsei egyetem ókortörténeti professzora.

A munkát a Microsoft és a német Xplain közös fejlesztésű szkennelési technológiájával végzik. A pergamenlapokat az anyagot kímélő módon digitalizálták és meg is szépitették; még a számárfületeket és a foltokat is eltüntették. A digitális kódexoldalakat és a szöveg többnyelvű fordítását az x-manuscripts.org honlapon lehet majd tanulmányozni az olvasáshoz szükséges 1,3 megabájtos program letöltése után. A teljes fennmaradt Codex Sinaiticus 2009-ben kerül fel az x-manuscripts.org oldalra, ahol kultúrtörténeti háttéranyagok is segítik majd az olvasókat – írja az index.hu.

Magyar Kurír

A Sínai kódex az interneten

A Sínai kódex egyik oldala

A Lipcsei Egyetemi Könyvtár bejelentette: hamarosan közzéteszik az interneten a világ legrégebből fennmaradt kéziratosa bibliájának első részleteit.

A Márk-evangélium és néhány ószövetségi könyv digitalizált változata rövide-sen olvasható lesz a www.codex-sinaiticus.net oldalon. A teljes kézirat várhatóan 2010 júliusában kerül fel a világhálóra – tudósít az msnbc.msn.com hírportál.

Ulrich Johannes Schneider, a Lipcsei Egyetemi Könyvtár igazgatója szerint hatalmas áttörést jelent, hogy az emberiség legősibb kulturális emlékei, amelyeket felbecsülhetetlen értékük miatt eddig szinte senki sem láthatott, a modern technika segítségével ma már bárki számára elérhetőek, mégpedig kiváló minőségben.

Magyar Kurír

A Sínai-kódex. Az Újszövetség legrégebbi kéziratát egy kukában találták meg

Az iraki miniszterelnök meghívta hazájába XVI. Benedek pápát

Amint arról már hírt adtunk – közölte a *Vatikáni Rádió*, július 25-én XVI. Benedek pápa kihallgatáson fogadta *Nuri Kamel Al-Maliki* iraki miniszterelnököt.

A Castel Gandolfo-i Apostoli Palotában az Iraki Köztársaság miniszterelnöke előzőleg látogatást tett *Tarcisio Bertone* bíboros államtitkáránál, amelyen jelen volt *Dominique Mamberti* érsek, a vatikáni államközi kapcsolatok titkára is.

A megbeszélések lehetővé tették, hogy a beszédpartnerek megvizsgálják az iraki helyzet néhány alapvető kérdését az egész térségre vonatkozóan. Különös figyelmet fordítottak az országon belüli és kívüli nagyszámú iraki menekült kérdésére, akiknek szükségük van segítségre és a visszatérés lehetőségére.

A felek ismételt elítélték az erőszakot, amely továbbra is szinten mindennap sújtja az ország különböző részeit, nem

kímélve a keresztény közösséget sem, amelynek különösen szüksége van nagyobb biztonságra.

Iraknak határozottan meg kell találnia a béke és a fejlődés útját a párbeszéd, valamint minden etnikai és vallási csoport együttműködése révén, beleértve a kisebbségeket is. Mindnyájuk feladata, hogy egymás önazonosságának tiszteletben tartásával, a kiengesztelődés és a közjó keresése szellemében közösen járuljanak hozzá az ország erkölcsi és polgári újjáépítéséhez. Erre vonatkozóan a vatikáni tárgyalófelek és az iraki miniszterelnök leszögezték a vallásközi párbeszéd jelentőségét mint a vallási megértés és a polgári együttélés útját.

Nuri Al-Maliki miniszterelnök meghívta a pápát, látogasson el Irakba – olvasható a látogatást követően közzétett szentszéki közleményben.

Az iraki kormányfő csütörtökön a Vatikáni Grottákban felkereste Isten szolgája, II. János Pál sírját is.

Vatikáni Rádió

Mi van az egyházban?

Máté 24,1-2

EXHORTÁCIÓ

Egy fővároshoz közeli jól működő gyülekezetbe került viszonylag fiatalon a lelkipásztor. A templom általában megtelt, komoly adományok érkeztek vasárnapról vasárnapra, a gyülekezet épületei megújultak, és orgonát is építettek. A lelkészt szerette a gyülekezet, és fordítva is igaz volt.

Többször megfordultam ebben a gyülekezetben, és egyre világosabban láttam: ez egy jól funkcionáló, hagyományos, tipikusan népegyházi gyülekezet. Sokszor vitatkoztunk is ezen a kollégával, aki érthetően – legalábbis emberileg nézve – nagyon meg volt elégedve. Ugyan ő is érezte, hogy a prédikációinak kevés a visszhangja, nem szaporodik a gyülekezet üdvözülőkkel, de ezt feloldotta azzal: nem egyetlen formája van csupán a megtérésnek. Örvendezett a jól „üzemelő” egyházközség felett.

Valami hasonlónak vagyunk tanúi a fenti alapigénk esetében is. Jézus utolsó alkalommal fordul meg a jeruzsálemi templomban. Elmondja a híres „jajbe-szédét” a farizeusoknak, jön kifelé a templomból, midőn a tanítványok odalépnek hozzá, hogy megmutassák neki a templom épületét. A párhuzamos evangéliumokból még érthetőbb ez a jelenet. „Mester, nézd, mekkora kövek és mekkora épületek!” (Mk 13,1), vagy Lukácsnál: „Gyönyörű kövekkel és fogadalmi ajándékokkal van díszítve.” (Lk 21,5)

Gyönyörködnek a tanítványok a Nagy Heródes által felújított, átalakított templomban. Talán életükben először voltak ezek a galileai halászok a fővárosban, és elbűvölte őket a látvány. Megértjük őket, s mit nem adnánk hasonló élményért!

1. Az egyház külső látványa lenyűgözhet

Lelkészi szolgálatunk egyik nagy kísértéséhez érkeztünk. Bennünket is lenyűgözhet, megtéveszthet az egyház külső látványa.

Flavius leírja a jeruzsálemi templom szépségét: „A templom külseje szemet-szívet elkápráztató látványt nyújtott. Mindenütt nehéz aranylapok borították, és

napkeltekor szikrázó fényekben sugárzott, úgyhogy aki mindenáron rá akart nézni, azt éppúgy elvakította, mint a nap sugarai. Valamennyi csarnok kettős volt, és mind 25 könyök magas oszlopokon nyugodott, amelyek vakító, fehér márványból készültek, véges-végig cédrusfa lemezekkel borítva. Kilenc kapuja volt, a kapufélfákkal és szemöldökfákkal együtt dúsán be volt borítva arannyal és ezüsttel; a tizedik, a templom külső kapuja bronzból készült, és sokkal értékesebb volt, mint az ezüstözött és aranyozott kapuk.” 162 korinthuszi oszlop tartotta a csarnokokat. A templom teteje aranylapokkal borított. Kr. e. 20-ban kezdte Nagy Heródes az építkezést, de csak 63-ban lett teljesen kész.

Nem csoda, ha elbűvölve a látványtól, örömmel, elragadtatással mondják Jézusnak: milyen gyönyörű! Hasonló érzéseket fogalmaz meg a költő.

„De ki belép / a tág, iromba, / boltozatos, / hűvös templomba / s belülről pillant / ablakára, / megdöbben áll, / megkövülten áll, / elbűvölten áll – / Nézz a csodára! – / Színek zengése! – / Fények zúgása! – / Mártír mosolya! – / Szűz valomása! / Kék, ami békül, / piros, mi lázad! / Magasba ragad, a mennybe ragad / lángtűnemény / és tűzkáprázat.” (Dsida Jenő)

Természetesen nem csupán a templom épülete, hanem az egyház sok más jelensége is ezt eredményezheti.

Elegendő, ha az évente megjelenő Képes Kálvin Kalendáriumba belelapozunk. Fényképek sokasága mutatja, mi minden épült, történt.

Templomokat tataroztunk, újakat építettünk. Öregtthonok sokaságát nyitottuk. Fehér ruhába öltözött konfirmandusok mosolyognak ránk csaknem minden oldalról. Emléktáblát avattunk, kopjafát állítottunk. 200 000 Ft-al nőtt a perselypénz, felújítottuk a parókiát, nőtt az 1%-os bevétel. Felhívott egy fiatal lelkész egy este, és az örömtől csaknem sírva mondta el, hogy a templomukban megtalálták a híres erdélyi fejedelem őseinek kriptáját, és a Műemlékfelügyelőség rekonstruálni fogja. Kevés lelkésznek adatik ilyen életében.

Valóban így van. Mindezeknek lehet is örülni. Még pontosabban fogalmazva: majdnem felhőtlen lehetne az örömünk, és hátradőlhetnénk a karosszékben, megállapítva: jól dolgoztunk, ha nem hangzana el Jézus kérdése: Οὐ βλέπετε ταῦτα πάντα „Hát nem látjátok mindezeket?” Mit jelent ez a kérdés? Rendkívül kijózanító! Nem láttok a felszín mögé? Csak a csillogást veszitek észre? Ha itt leragadtok, nem juttok tovább. Ez csak a felszín!

Ugyanez történik húsvét hajnalán, amikor a két tanítvány odafut a sírhoz, s aki elsőnek ért, „odahajolt a sírhoz, és látta (βλέπω), hogy ott fekszenek a lepedők, de mégse ment be”. Nem is jutott előrébb, csak amikor bement és látott és hitt. Jézus kérdése arra hívja fel a figyelmünket, hogy az egyházat nem elég kívülről látni, mert így éppen a lényegét nem vesszük észre. Ez az egyik legnagyobb bajunk. A

gyülekezeteink tagjai, de sokszor a lelkészek is csak a külsőt szemlélik, azért tevékenykednek nagyon sokat, azért áldoznak milliárdokat, s eközben belülről nem értjük meg a lényegét.

2. Jézust a mögöttes érdekli

A „*Hát nem látjátok mindezeket*” kérdést a kontextusban értjük meg igazán. Mindhárom szinoptikusnál a farizeusokkal való nagy vitabeszéd után következik, sőt Mt és Lk a szegény özvegy két fillérjéről szóló történetet teszi textusunk elé.

Mt szerint két jajt mond Jézus a farizeusoknak, akik a csodás heródesi templomban mutatják be az áldozatot. Nem tudják az embereket az Úrhoz segíteni, érzéketlenek a szociális kérdésekben, de hosszasan tudnak imádkozni. Teljességgel a külsőre figyelnek, a belső rothadása hidegen hagyja őket, az ősök emlékét ápolják, de hitüket nem követik. A szegény özvegy két fillérje pedig pörölycsapásként éri a farizeusi kegyességet, mert rámutat annak minden hiányára. Látszatkegyesség az egész. Éppen erre vonatkozik Jézus kérdése: „*Hát nem látjátok mindezeket?*”

Mt nagyon sokatmondóan jegyzi meg: „*Jézus kijött a templomból, és tovább akart menni.*” Ez az utolsó látogatása a templomban. Elfordult tőle, és ezzel annak napjai meg vannak számlálva. Miközben a tanítványok elbűvölve nézik a templom külsejének gyönyörűségét, Jézus elfordul ettől a belsejében történtek miatt.

Jézust ugyanis elsőrenden az érdekli, hogy mi van belül. Egész életművével azt hirdeti, hogy belül dőlnek el a dolgok. S ha belül rend van, az a külsőt is rendben tartja.

Ezért most az az ő kérdése: mi van az egyházban? Ne a külsőnél ragadjunk le, nézzük meg a belsőt! Nos, mi van az egyházunkban?

Szembenézőnk azzal, hogy a gyülekezeteink padlón vannak? Persze egy-egy beiktatáskor vagy püspöklátogatáskor tele a templom. De a szürke vasárnapokon?

Ráébredtünk már, hogy üresek prédikációink. Szent beszédek hangoznak el szentség nélkül. De jó lenne, ha a KKK. a konfirmáció után egy évvel fényképeznék le a csoportokat! Hányan lennének a konfirmáltak?

Több ezer fiatal érettségizett le egyházi gimnáziumainkban, de üres a helyük templomainkban. Rendkívül nagy a különbség a lelkészek bérezése tekintetében.

Kit érdekel igazán, hogy presbitereink egy része templomkerülő? Kettészakadt egyházunk intézményt fenntartó és olyanokat nem létesítő gyülekezetekre, és nincs szolidaritás, mondja az egyházkerület püspöke.

De söpörjünk a saját házuk táján! Mi van a HTK-n? Megcsappant erőteljesen a létszám. Mi ennek az oka? Csak a négy teológia? Mit és hogy tanítanak a professzorok? Hol vannak az exhortáció idején? És a hallgatók? Egyetemi hallgatók vagy teológusok? Mi van belül?

Jézus most tőlünk kérdezi: „nem látjátok ezeket?” Vagy látjátok, de tehetetlenek vagyunk? Vagy nincs bátorságunk szólani?

Jézust az érdekli igazán, ami a templomban, az egyházban történik.

Már az Ószövetség prófétái is igen kemény kritikával illetik a látszatkultuszt. Ámós így ír: „*Gyűlölöm, megvetem ünnepeiteket, ünnepeiteket ki nem állhatom.*” Vajon a miénkét elszívleli? Akárcsak ezt a mai exhortációt?

A választ is megadja a próféta: „*Aradjon a törvény, mint a víz és az igazság, mint a bővizű patak!*” (Ám 5,21.24) Szereztek érvényt a *mis'páth*-nak és a *c'dáqáh*-nak, azaz éljete a szövetség rendjének megfelelően! A templom és a mindennapok ne váljanak szét! A templom határozza meg a hétköznapiakat, azok gondjait pedig hozzátok be a templomba, hogy választ kapjatok rá! Ez történik egyházunkban?

3. A külső elpusztulhat

A kérdésre válaszolnunk kell, mert Jézus nem csupán kérdez, hanem nagyon kemény szavakat is kimond: „*Bizony, bizony mondom nektek, nem marad itt kő kövön, amit le nem rombolnának.*” Jézus szavait nem vették komolyan, mert a templom épült tovább, 63-ban befejezték, 70-ben pedig beteljesedtek a prófécia, és elpusztult.

Még időben szólt a figyelmeztető hang, de hiába. Még változtathattak volna. Még lett volna lehetőség, hogy ne csupán a külsőt ápolgassák, hanem belsőleg is rendet teremtsenek. Flavius leírja a templom pusztulását is. Megrendítő olvasni azt a tengernyi kint, ami ezzel együtt járt. De időben szólt az Úr.

Bizony elpusztulhat a templom! Elpusztulhat, amit emberkéz épített. És valljuk be, az egyházban sok minden olyan van, amit az ember alkotott a történelem során!

Bonhoeffer írja valahol: A szekularizáció azt bontja le az egyházban, ami benne szekuláris.

Bontogatja is rendesen, de okulunk-e belőle, vagy tovább építgetjük a szekulárist?

Bármennyire nehéz elképzelni, az MRE is járhat így! A keresztyénség Kis-Ázsiából és Észak-Afrikából terjedt el. Ma ott romokat találunk, de keresztyéneket alig.

Efészus híressége, az Artemis-templom az ókori világ hét csodáinak egyike volt. Vetekedett szépségében a jeruzsálemi templommal. Elpusztult.

A külsőségekben leledző egyháznak nincs jövője. Ne ringassuk álomba magunkat! „*Az Úr temploma, az Úr temploma, az Úr temploma ezek.*” Kő kövön nem marad. Vegyük komolyan Jézus szavait! Időben szól. Soha nem váratlanul éri az ítélet az egyházat, legfeljebb felkészületlenül!

De még más vigasztalót is mond az ige. Jézus az Olajfák-hegyére megy a templomból, majd a keresztre, hogy életét adja Izraelért is.

Sőt a feltámadás evangéliumát is meghirdeti azoknak, akik itt nem hallják meg a figyelmeztető szót.

Ebben van a megoldás. Ma sincs más.

Azzal kezdtem, hogyan gyönyörködött kollégám a jól működő gyülekezetében. De még időben rájött, hogy mindez csak külsőség volt. Először neki kellett ezt tisztázni, aztán másként kezdett prédikálni, s ezt a gyülekezet is észlelte, meg is újultak.

A Feltámadott Jézusról szóló evangélium tudja csak elérni, hogy ne a külső egyházi keretek bővüljenek el bennünket, hanem az legyen fontos, ami az egyházban történik. Valamikor ezt így fogalmazták meg: Az egyház nem intézmény, hanem esemény! Ha benne a Krisztus élete történik, a pokol kapui se tudnak fölötte diadalmaskodni. Ámen

Nagy István

http://www.kre.hu/htkfiles/text/nagy_istvan_mate_24_1_2.pdf